

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přirodovědecká fakulta

Katedra geografie

**Demografické aspekty
vztahů Turecka a Evropské unie**

diplomová práce

Lucie MAŇÁKOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Martin JUREK

Olomouc 2007

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci řešila sama a že jsem uvedla veškeré použité informační zdroje.

Děkuji Mgr. Martinu Jurkovi za cenné rady a ochotu pomoci.

Olomouc, 10. 5. 2007

.....

podpis

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2005/06

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Lucie MAŇÁKOVÁ

obor

Učitelství pro střední školy v kombinaci matematika-zeměpis

Název práce:

Demografické aspekty vztahů Turecka a Evropské unie

Demographic aspects of relations between Turkey and the European Union

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je porovnat současné demografické charakteristiky Turecké republiky a vybraných států Evropské unie, zhodnotit jejich roli v kontextu vzájemných společensko-ekonomických vztahů a přinést tak analytické geografické stanovisko do diskuse o vstupu Turecka do Evropské unie. Okruh hodnocených demografických charakteristik bude zahrnovat strukturu populace z hlediska pohlaví, věkových skupin, národností, náboženství a vzdělání, přirozené reprodukce i migrace.

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

1. Sestavení pracovní osnovy (leden 2006)
2. Zpracování metodiky práce (únor 2006)
3. Základní charakterizace vztahů Turecka a Evropské unie s důrazem na aspekty projednávaného členství Turecka v EU (červen 2006)
4. Shromáždění demografických dat a studium dostupné literatury, rešerše (září 2006)
5. Zpracování, analýza a interpretace demografických dat (listopad 2006)
6. Zpracování textové části a grafických příloh (březen 2007)

Rozsah grafických prací: grafy, tabulky

Rozsah průvodní zprávy: 20 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- Gündüz, A. The Land of Many Crossroads: Human Rights and Turkey's Future in Europe. *Orbis* 45 (2001), s. 15-30.
- Kabasakal, H., Bodur, M. Arabic cluster: a bridge between East and West. *Journal of World Business* 37 (2002), s. 40-54.
- Kenc, T., Sayan, S. Demographic shock transmission from large to small countries – an overlapping generations CGE analysis. *Journal of Policy Modeling*, 23 (2001), s. 677–702.
- Secor, A. J. Ideologies in crisis: political cleavages and electoral politics in Turkey in the 1990s. *Political Geography* 20 (2001), s. 539-560.

Časopis *Mezinárodní politika*

Zdroje na Internetu:

<http://epp.eurostat.cec.eu.int/pls/portal>
<http://www.who.int/en/>
<http://www.ilo.org/>
<http://www.die.gov.tr/>

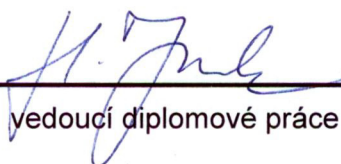
webové stránky statistických úřadů jednotlivých zemí Evropské unie

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Martin Jurek

Datum zadání diplomové práce: 10. listopadu 2005

Termín odevzdání diplomové práce: březen 2007

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

OBSAH

ÚVOD	6
1 CÍL PRÁCE.....	7
2 METODY ZPRACOVÁNÍ A POUŽITÁ DATA.....	8
3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU	10
3.1 STRUČNÁ HISTORIE TURECKA	10
3.2 VÝVOJ VZTAHŮ TURECKA A EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ / EVROPSKÉ UNIE.....	15
3.3 AKTUÁLNÍ OTÁZKY VSTUPU TURECKA DO EU	21
3.3.1 <i>Přehled obecných aspektů vstupu Turecka do EU.....</i>	<i>21</i>
3.3.2 <i>Kyperský problém</i>	<i>24</i>
3.3.3 <i>Kurdská menšina.....</i>	<i>25</i>
3.3.4 <i>Migrace a islám</i>	<i>28</i>
4 SROVNÁNÍ DEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTIK TURECKA A VYBRANÝCH STÁTŮ EU	31
4.1 POČET OBYVATEL.....	31
4.2 STRUKTURA OBYVATELSTVA PODLE VĚKU A POHLAVÍ.....	32
4.2.1 <i>Věková struktura obyvatelstva</i>	<i>32</i>
4.2.2 <i>Věkový medián</i>	<i>38</i>
4.2.3 <i>Indexy stáří</i>	<i>39</i>
4.2.4 <i>Index maskulinity</i>	<i>41</i>
4.3 PORODNOST A PLODNOST	43
4.3.1 <i>Hrubá míra porodnosti</i>	<i>43</i>
4.3.2 <i>Potratovost.....</i>	<i>45</i>
4.3.3 <i>Úhrnná plodnost</i>	<i>47</i>
4.4 ÚMRTNOST.....	49
4.4.1 <i>Hrubá míra úmrtnosti</i>	<i>49</i>
4.4.2 <i>Kojenecká úmrtnost</i>	<i>51</i>
4.5 CELKOVÝ ROČNÍ PŘÍRŮSTEK OBYVATELSTVA	53
4.6 SŇATEČNOST	54
4.6.1 <i>Hrubá míra sňatečnosti.....</i>	<i>54</i>
4.6.2 <i>Průměrný věk při vstupu do prvního manželství</i>	<i>55</i>
4.6.3 <i>Podíl dětí narozených mimo manželství.....</i>	<i>57</i>
4.7 ROZVODOVOST.....	59
4.8 NADĚJE NA DOŽITÍ.....	61
4.9 GRAMOTNOST	63
4.10 NÁBOŽENSTVÍ	64
4.11 ETNICKÉ SLOŽENÍ.....	65
4.12 MIGRACE.....	71
4.13 URBANIZACE	76
5 ZÁVĚR.....	78
6 SHRUTÍ.....	81
7 SUMMARY	82
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	83
PŘÍLOHY.....	90

ÚVOD

Téma vstupu Turecka do Evropské unie je velmi rozsáhlou a složitou záležitostí, na niž nelze nalézt odpověď v rámci jedné diplomové práce. Přesto je užitečné se tímto tématem zabývat, protože už jen samotná myšlenka poevropštění Turecka vychází z hlubší minulosti a nejedná se o trend několika posledních let. Stejně tak zajímavý je vývoj vztahů mezi Tureckem a Evropskou unií a nabízí se možnost konfrontace názorů, které byly na téma případného tureckého členství doposud vyřčeny, s konkrétními statistickými čísly.

Smyslem této práce není rozhodnout, zda Turecko patří nebo nepatří do Evropské unie, ale zhodnotit roli demografických charakteristik v kontextu vzájemných společensko-ekonomických vztahů a přinést tak analytické geografické stanovisko do diskuse o případném vstupu Turecka do Evropské unie.

1 CÍL PRÁCE

Cílem této diplomové práce je porovnat a zhodnotit současné demografické charakteristiky Turecka a vybraných států Evropské unie. Aby bylo možno popsat vývoj populací daných států a vyvodit objektivní závěry, jsou vedle současných dat použita i data starší, pokud možno v co nejvíce ucelených časových řadách.

V rámci jedné diplomové práce se vzhledem k jejímu zadanému rozsahu nelze zabývat srovnáním se všemi státy Evropské unie. Výběr je proto zúžen jen na srovnání demografických charakteristik Turecké republiky se Spolkovou republiku Německo, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska, Italské republiky, Francouzské republiky a České republiky, a také s demografickými údaji agregovanými za EU15, resp. EU25 (podle možností dostupnosti těchto dat). Společně s Českou republikou, zahrnutou do hodnocení v souvislosti s místem vzniku práce, byly zvoleny čtyři populačně největší státy Evropské unie, aby zpracované analýzy pokryly při nevelkém počtu vstupních dat velké procento obyvatelstva (podle údajů z roku 2006 se jedná o přibližně 59 % obyvatel EU25).

Práce si klade za hlavní cíl srovnat, nakolik jsou si společnosti vybraných států demograficky podobné, a poskytnout v přehledné a ucelené podobě fakta, která mohou obohatit veřejnou diskuzi v otázce přístupu Turecka k EU. Ekonomická, sociální či politická situace je v komplexním hodnocení také jistě důležitá, v této práci je však rozebírána pouze v kontextu demografických úvah, nikoli podrobněji. Okruh hodnocených demografických charakteristik zahrnuje strukturu populace z hlediska počtu, věkové struktury, věkového mediánu, porodnosti a plodnosti, úmrtnosti, celkového přírůstku, sňatečnosti, rozvodovosti, potratovosti, naděje na dožití, gramotnosti, náboženství, etnického složení, migrace a urbanizace.

2 METODY ZPRACOVÁNÍ A POUŽITÁ DATA

Základními metodami zpracování byly rešeršně-kompilační metoda sběru a třídění informací a dat, následovaná jejich analýzou a interpretací, které umožnily vyvodit komparativní závěry a doplnit je do kontextu poznatků zjištěných rešerší.

Ze současných 27 členských států Evropské unie bylo vybráno pět zástupců, konkrétně Francie, Itálie, Německo, Velká Británie a Česká republika. Mimo Českou republiku se jedná o nejlidnatější státy EU, populačně srovnatelné s Tureckem. V Německu je navíc silně zastoupena turecká menšina, v omezené míře přítomná i ve Francii. Česká republika byla zařazena v souvislosti s místem vzniku této práce.

Většina statistických datových podkladů byla získána z relevantních elektronických databází. Přímým kontaktováním statistických úřadů se podařilo získat část dat a řadu užitečných odkazů, zejména z Velké Británie a České republiky. Turecký statistický úřad (Turkstat) odpověděl odkazem na publikaci, která byla v elektronické podobě dostupná, ovšem data, která měla podle jejich vyjádření obsahovat, se v ní nevyskytovala. Na druhou stranu lze kvalitu a rozsah dostupných dat Turkstatu srovnat až na některé výjimky se statistikami evropskými. U některých dalších statistických úřadů nastal jazykový problém, neboť na anglicky psané dotazy přišly odpovědi v národních jazycích a statistiky týkající se těchto zemí postrádaly anglickou verzi doprovodných informací k významovému obsahu dat. Namísto zajišťování překladu z národních jazyků se navíc ukázalo jako účelnější využití mezinárodních databází, do nichž jsou národní data přejímána s nezbytnou úpravou pro co nejvyšší možné sjednocení metodiky sběru a zpracování.

Ne vždy se data z různých zdrojů shodovala. Pro zachování co největší homogenity a srovnatelnosti údajů byla preferována data dostupná pokud možno vždy z jednoho zdroje, někdy i za cenu neúplnosti časových řad. Na základě zhodnocení jednotlivých datových souborů byly upřednostněny databáze institucí *Eurostat*, *Organizace spojených národů* (konkrétně *World Population Prospects: The 2006 Revision Population Database*) a Světové zdravotnické organizace (WHO – *World Health Organization*); pro doplňující informace pak databáze *Population Reference Bureau*, Ústřední zpravodajské služby USA (CIA – *Central Intelligence Agency*), Kongresové knihovny (*Library of Congress*) a *Migration Policy Institute*. Podle potřeby byla data doplněna údaji ze získaných statistických ročenek a publikací (mimo jiné Demografická ročenka OSN, turecká publikace *Statistical Indicators 1923-2004* aj.).

Jako další důležitý zdroj informací posloužily průběžně aktualizované dokumenty Evropské komise v českém i anglickém jazyce, například *Strategický dokument o rozšíření 2005*, *Rozhodnutí Rady o zásadách, prioritách a podmínkách přístupového partnerství s Tureckem* nebo *Turkey 2006 Progress Report*.

K užitečným doplňujícím pramenům analýz a komentářů patřil server *Euroskop*, časopisy *Mezinárodní politika* nebo *Dějiny a současnost* a výzkumy veřejného mínění v členských a kandidátských zemích Evropské unie (*Eurobarometr*). Další část pramenů využitých v této práci tvoří literatura v knižní podobě.

Získaná data pokrývají v ideálním případě období let 1960–2005 s projekcí do roku 2010, u některých charakteristik ovšem nebyla v této šíři data dostupná. Datové řady byly zpracovány do podoby grafů, nejčastěji spojnicových (v některých případech podle povahy demografického prvku i jiných), podkladové tabulky dat k příslušným grafům jsou uvedeny v příloze na konci práce.

Vývoj demografické podobnosti populací byl hodnocen z pohledu přibližování, vzdalování či paralelního průběhu jednotlivých demografických charakteristik, konkrétně jejich klasifikací do skupin podle konvergence, divergence či paralelního průběhu vývoje za sledované období.

Další možností hodnocení vývoje bylo stanovit, zda se jedná o trend pozitivní, negativní, ambivalentní či indiferentní, a to jak z pohledu Turecka, tak z pohledu současných členů Evropské unie.

3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU

3.1 *Stručná historie Turecka*

Území dnešního Turecka je jednou z nejstarších nepřetržitě osídlených oblastí na světě, především díky své strategické poloze. Oblast byla významným centrem starověkých civilizací, například Chetitů, Etrusků či Frygů. Pobřeží Anatólie osídlili Řekové a v 6.–5. stol. př. n. l. celou oblast obsadili Peršané. Anatólie byla následně rozdělena na několik řeckých království, která však do 1. století př. n. l. podlehla Římanům. V roce 330 n. l. se Konstantinopol, dnešní Istanbul, stala centrem východořímské (byzantské) říše.

Přesun tureckých kmenů z Číny a střední Asie započal v 7. století a v roce 1071 vznikl v Malé Asii první státní útvar seldžuckých Turků (ikonská říše),¹ kdy po porážce Byzantinců u Manzikertu začali Turci pronikat do Anatólie a mísit se s nemuslimskými obyvateli. Záhy dobyli většinu Malé Asie a dostali se až k Egejskému moři. Říše dosáhla svého vrcholu v první polovině 13. století, její následný úpadek zapříčinil mongolský vpád, vynucená vazalská podřízenost a politicko-demografická destabilizace celé anatólské oblasti.²

Na přelomu 13. a 14. století založil sultán Osman I. osmanskou říši, která přetrvala až do roku 1922. Z nevelkého panství na západě Anatólie vyrostla v průběhu několika desetiletí silná říše s dobovatelskými ambicemi. Rozšiřování probíhalo jednak východním směrem do Malé Asie, ale také na západ zabíráním území na Balkánském poloostrově. V první polovině 15. století obsadili většinu Balkánu a Mehmet II. dobyl v roce 1453 Konstantinopol, čímž definitivně zanikla byzantská říše. Největší rozmach osmanské říše nastal v 16.–17. století, kdy ovládala celou jihovýchodní Evropu, Střední východ a severní Afriku.³ U moci stál nejznámější osmanský panovník Süleyman I. Nádherný, jehož mocenské ambice se zaměřovaly především na Evropu. Jeho největší konkurenci představoval římskoněmecký císař Karel V., naopak spojení poskytl Osmanům Francie, tradiční soupeř Habsburků.⁴

¹ Turkey – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 17. 11. 2006 [cit. 2006-18-11]. Dostupné z: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Turkey#History>>.

² Pirický, G. (2006), str. 17-21.

³ Ottoman Empire – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 18. 11. 2006 [cit. 2006-18-11]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Ottoman_Empire>.

⁴ Pirický, G. (2006), str. 26.

Turecká vojska byla zastavena až v roce 1683 u Vídně. Následovalo období úpadku a postupné ztráty jednotlivých území. Navzdory reformním snahám devatenáctého století získala osmanská říše pověst „nemocného muže na Bosporu“. Do roku 1914 ztratila takřka všechna svá území v Evropě a severní Africe, první světová válka pak skončila úplným zhroutilím říše a její kapitulací v roce 1918.⁵

Osmanská říše představovala v islámském světě jediný stát s ústavním systémem vlády a její politická modernizace se odehrála ve čtyřech fázích. V letech 1789–1836 proběhly vojenské a administrativní reformy s vyvrcholením v roce 1826, kdy janičářské sbory nahradila nová armáda. Další období reform se odehrálo v letech 1839–1865 a třetí období modernizace charakterizovalo mladoosmanské hnutí (1865–1876). Poslední fáze (1908–1918) reprezentovaná mladoturky měla za následek odstranění sultánova absolutismu a počátek tureckého nacionalismu.⁶

Během první světové války, kdy Turecko stálo po boku centrálních mocností (Německa a Rakouska-Uherska), došlo v letech 1912–1913 ke dvěma balkánským válkám. V jejich průběhu Balkánská liga, tvořená Bulharskem, Černou Horou, Srbskem a Řeckem, získala nejprve Makedonii, drženou Osmany, Albánii a většinu Thrákie a poté se rozpadla. Při turecko-osmanských masakrech a násilných deportacích Arménů v letech 1915–1917, označovaných mnohými historiky za genocidu, byl vyvražděn více než jeden milion Arménů.⁷

V období po první světové válce se turecký sultán podřídil politice Britů, což vyvolalo vznik hnutí národního odporu a tzv. tureckou válku za nezávislost. Ústřední postavou osvobozovacího boje se stal Mustafa Kemal Atatürk (1881–1938), vojenský důstojník a revoluční státník, zakladatel a první prezident Turecké republiky. Jeho rozsáhlé reformy (tab. 1) si kladly za cíl vytvořit moderní demokratický a sekulární stát.⁸

Atatürkovy snahy dobře vystihuje jeden z jeho výroků: „*Západ měl vždy předsudky vůči Turkům... nicméně my jsme se mu trvale snažili přiblížit, protože jiná*

⁵ Ottoman Empire – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neueden, poslední revize 18. 11. 2006 [cit. 2006-18-11]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Ottoman_Empire>.

⁶ Pirický, G. (2006), str. 43.

⁷ Turkey: Country Studies – Federal Research Division, Library of Congress – Mozilla Firefox [online]. © neueden, poslední revize 9. 11. 2005 [cit. 2006-19-11]. Dostupné z: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/trtoc.html#tr0024>>.

⁸ Mustafa Kemal Atatürk – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neueden, poslední revize 16. 11. 2006 [cit. 2006-18-11]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kemal_Ataturk#Reforms>.

alternativa, pokud se chceme stát civilizovaným národem, neexistuje.“⁹ Z uvedeného výroku jsou patrné některé rysy tureckého postoje k evropskému Západu, které přetrvávají do současnosti. V 19. století se osmanská říše stále více stávala objektem evropské velmocenské politiky a Západ se pro Turky stal modelem prosperující moderní společnosti, které se Turecko musí přibližovat, pokud si chce uchovat svoji nezávislou existenci.

Tab. 1 Chronologický přehled Atatürkových reforem

<i>rok</i>	<i>reformní kroky</i>
1922	Formálně zrušen sultanát (1. 11.).
1923	Vyhlášena Turecká republika (29. 10.), Mustafa Kemal se stal jejím prvním prezidentem.
1924	Zrušen chalífát, tradiční náboženské školy, semináře, církevní soudy. Přijata ústava.
1925	Reforma odívání: zakázán fez, podpora západního odívání. Zaveden křesťanský letopočet a gregoriánský kalendář.
1926	Přijat nový občanský, obchodní a trestní zákoník založený na evropských modelech. Zrušena polygamie.
1927	První systematické sčítání lidu.
1928	Reforma písma: arabská abeceda nahrazena latinkou. Stát prohlášen sekulárním, islám přestal být státním náboženstvím.
1931	Zavedení evropských měř a vah.
1933	Veřejné čtení Koránu povoleno pouze v turečtině.
1934	Ženy získaly volební právo. Přijat zákon o příjmeních, Mustafa Kemal získal jméno Atatürk (Otec Turků).
1935	Neděle přijata jako týdenní svátek.

Pramen: The Library of Congress (<http://www.loc.gov>)

Atatürkovým nástupcem se stal dřívější ministerský předseda Ismet İnönü. Na začátku druhé světové války uzavřelo Turecko spojení s Velkou Británií a Francií. I přesto se však Německo snažilo získat Turecko na svou stranu, což se mu nakonec podařilo. Když se však ukázalo, že Německo je na konci svých sil, vyhlásilo mu Turecko v únoru 1945 válku a ve výsledku stálo na straně vítězů. Proto také mohlo být uznáno za jednoho ze zakládajících členů OSN.¹⁰

⁹ Siegl, E. (2003). Mezinárodní politika, ročník 27, číslo 3, str. 14.

¹⁰ Turkey: Country Studies – Federal Research Division, Library of Congress – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 9. 11. 2005 [cit. 2006-19-11].

Po druhé světové válce nastalo období nestability a převratů. V roce 1952 vstoupilo Turecko do NATO, v letech 1960, 1970 a 1980 došlo k vojenským převratům. V roce 1974 obsadilo Turecko severní část Kypru. Chtělo tím zabránit převratu, který usiloval o připojení ostrova k Řecku.¹¹

Po dvou hlubokých krizích v letech 1999 a 2001, kdy inflace dosahovala téměř 70 %, začala plně fungovat tržní ekonomika a země dosáhla příznivých ekonomických výsledků.¹²

Turecko se také připojilo k „válce proti terorismu“. Po 11. září 2001 umožnilo americkým letadlům využívat svůj vzdušný prostor a do Afghánistánu bylo vysláno 90 tureckých příslušníků speciálních jednotek. Tímto gestem si Turecko mimo jiné zajistilo další půjčky v hodnotě 13 mld. USD, které měly pomoci s řešením ekonomické krize.

Recep Tayyip Erdoğan založil v srpnu 2002 Stranu spravedlnosti a rozvoje (AKP) transformací reformního křídla islamistické Strany ctnosti, zakázané v červnu 2001. AKP následně zvítězila v listopadových parlamentních volbách ziskem více než 34 % hlasů. Strana se prezentovala jako konzervativní demokratická muslimská síla zdůrazňující proevropskou a prointegrační politiku. Jedinou další stranou, která překročila práh zvolitelnosti, se stala opoziční Republikánská lidová strana (CHP) s 19 % hlasů. Předsedou vlády byl jmenován Erdoğanův blízký spolupracovník Abdullah Gül. Po přijetí ústavního dodatku a doplňujících parlamentních volbách byl v březnu 2003 jmenován předsedou vlády nově zvolený poslanec Erdoğan, zatímco Gül se ujal funkce místopředsedy vlády a ministra zahraničí. Jednobarevná vláda (poprvé od 80. let) si zvolila jako svou prioritu vstup do Evropské unie, s čímž souvisela řada úspěšně provedených reforem.¹³

Abdullah Gül se stal jediným kandidátem v prezidentských volbách v dubnu 2007. První kolo však skončilo neúspěchem, neboť kandidát nezískal potřebnou většinu hlasů, v prvním a druhém kole stanovenou na dvě třetiny všech poslanců. Voleb se zúčastnilo 361 poslanců z potřebných 367, díky bojkotu voleb, který vyhlásila Republikánská lidová strana (CHP). Ta se obává, že by se zvolením kandidáta

Dostupné z: <<http://lweb2.loc.gov/frd/cs/trtoc.html#tr0024>>.

¹¹ CIA – The World Factbook -- Turkey – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 14. 11. 2006 [cit. 2006-19-11]. Dostupné z:

<<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu.html#Issues>>.

¹² Studničková, Z. (2005) Mezinárodní politika, ročník 29, číslo 1, str. 30.

¹³ Pirický, G. (2006), str. 146-150.

z islamistické strany ohrozila sekulární podstata turecké republiky. Podala proto ústavní žalobu na průběh prvního kola voleb, kterých se nezúčastnila dvoutřetinová většina všech poslanců.¹⁴

Turecký ústavní soud anuloval první kolo prezidentských voleb a další termíny připadly na 6., 9., 12., a 15. května. AKP také navrhla předčasný termín parlamentních voleb (24. června), které se původně měly konat na začátku listopadu 2007. Tento krok ocenila Evropská komise, podle níž se tak přispěje snížit napětí mezi vládou a sekulárně založenou částí turecké veřejnosti. Komise zároveň vyzvala k respektování státních institucí, které je předpokladem zajištění politické stability.¹⁵

¹⁴ Diplomacie.info – portál Asociace pro mezinárodní otázky – Mozilla Firefox [online]. © 2006, poslední revize neuvěděna [cit. 2007-05-03]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/cz/vyzkumne_centrum/publikace/index.php?ID=&IDp=348&tema=clanky#un152>.

¹⁵ Turecká vládní strana AKP vyžaduje předčasné parlamentní volby / Svet iHNed.cz - - Mozilla Firefox [online]. © 1996–2007, poslední revize neuvěděna [cit. 2007-05-03]. Dostupné z: <http://ihned.cz/3-21043770-turecko-000000_d-45>.

3.2 Vývoj vztahů Turecka a Evropských společenství / Evropské unie

Turecko poprvé požádalo o přidružení k Evropským společenstvím (ES) v roce 1959. Odpovědí byl návrh asociační dohody mezi Tureckem a ES, která měla překlenout období, než hospodářsko-politické okolnosti a poměry Turecka dovolí jeho přistoupení k ES. Takzvaná *ankarská dohoda* (Ankara Agreement) byla podepsána v roce 1963 a předpokládala vznik celní unie, která měla sblížit obě strany v záležitostech ekonomických a obchodních.¹⁶

V roce 1974 ovšem turecká armáda obsadila severní část Kypru a v turecké části, zaujímající 38 % rozlohy ostrova, vytvořila v roce 1975 Federativní turecko-kyperský stát. Ten v roce 1983 vyhlásil nezávislost jako Severokyperská turecká republika, tato nezávislost však byla uznána pouze Tureckem.¹⁷ Tuto událost odsoudily všechny evropské země i Evropský soud pro lidská práva a stala se jednou z největších překážek na cestě Turecka do Evropské unie.

V roce 1980 došlo v Turecku k vojenskému převratu, asociační dohoda byla v důsledku tohoto kroku „zmrazena“ a k jejímu obnovení došlo až v roce 1986. O rok později Turecko požádalo o členství v ES, žádost o udělení statusu kandidáta ovšem Evropská komise zamítla vzhledem k neplnění politických a ekonomických kritérií. V roce 1995 podepsalo Turecko s Evropskou unií celní dohodu a o čtyři roky později, v roce 1999, zařadila Evropská komise Turecko na seznam kandidátských zemí.¹⁸ Zástupci Turecka se začali účastnit evropských summitů v roli pozorovatelů, a i když ještě nezastupovali členský stát EU, mohli se v roce 2003 podílet na přípravě euroústavy. Ankara také začala realizovat četné reformy, bez jejichž zavedení by neměla při jednáních s Unií šanci na úspěch.¹⁹

Poté, co Evropská unie v březnu 2001 formálně přijala dokument o přístupovém partnerství s Tureckem, schválila turecká vláda Národní program přípravy na členství. Mimo jiné se v něm zavázala ke zrušení trestu smrti a striktních omezení svobody projevu. Trest smrti byl zrušen v roce 2002 spolu s prosazením širších práv pro

¹⁶ European Commission – Enlargement: Candidate Contry: Turkey – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 2. 2. 2006 [cit. 2006-11-19]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/eu_turkey_relations_en.htm>.

¹⁷ Rokos, M. (2005). Lidové noviny 4. 10. 2005.

¹⁸ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2006-10-15]. Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

¹⁹ Rokos, M. (2005). Lidové noviny 4. 10. 2005.

kurdskou menšinu a v roce 2003 došlo k omezení moci armády v zemi. Proto mohl v říjnu 2004 poprvé stanout civilista v čele Národní bezpečnostní rady, nejnvlivnější instituce v zemi.

Výzkum veřejného mínění obyvatel Turecka k případnému členství v Evropské unii zpracoval za rok 2004 Turecký statistický úřad (Turkstat). Podle výsledků šetření 55,5 % turecké veřejnosti zastávalo názor, že vstup Turecka do Evropské unie ovlivní jejich životy pozitivně a v případném referendu by pro vstup hlasovalo 70,2 %. Členství podporovali spíše muži, mladší věkové kategorie, lidé s vyšší životní úrovní a vzděláním.²⁰

Dne 17. prosince 2004 stanovil summit EU konkrétní datum zahájení přístupových rozhovorů s Tureckem, a to na 3. října 2005, za předpokladu splnění několika podmínek: Ankara musela podepsat protokol k asociační dohodě z roku 1963, který rozšiřuje její platnost o deset nových členů Unie, a zavést šest klíčových předpisů týkajících se lidských práv, soudnictví a bezpečnostních složek. Nejprve se EU domnívala, že podpisem získá od země nepřímé uznání Kypru s řeckou vládou, Turecko však k podpisu protokolu 29. 7. 2005 dodalo prohlášení, podle něhož „podpis neznamena uznání Kyperské republiky“. Vstupní rozhovory s Tureckem oficiálně započaly 3. října 2005 a předpokládá se, že jednání potrvají nejméně deset let. Rakousko nakonec neprosadilo svůj návrh, že rozhovory nemusí skončit jenom členstvím, ale např. privilegovaným partnerstvím.²¹

V listopadu 2005 vydala Evropská komise strategický dokument o rozšíření, v němž se vyjádřila k dosaženému pokroku v jednotlivých projednávaných oblastech ze strany Turecka. Podle něj země dostatečně plní kodaňská politická kritéria, v platnost vstoupily důležité legislativní reformy, nicméně rychlost změn se v roce 2005 zpomalila. Komise doporučila lepší začlenění reformního procesu do činností všech veřejných orgánů a požadovala konkrétnější realizaci přijatých politických reforem ve prospěch všech tureckých občanů bez ohledu na jejich původ.²²

Shrnutí tureckého úsilí a dosaženého pokroku za rok 2006 přinesla hodnotící zpráva Evropské komise zveřejněná 8. 11. 2006. Zpráva byla očekávána s napětím, neboť se ze strany Evropské unie nepředpokládalo příliš pozitivní hodnocení.

²⁰ State Institute of Statistics, Prime Ministry, Republic of Turkey (2005). Attitudes of Individuals towards European Union Membership in Turkey.

²¹ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

²² Komise Evropských společenství (2005): Strategický dokument o rozšíření 2005, str. 28.

Na Turecko se snesla kritika týkající se pomalosti reform, svobody vyznání i projevu, práv žen, odborů, menšin (zejména Kurdů), nedostatečného civilního dohledu nad tureckou armádou a postoje Turků ke Kypru. Důsledkem byl výrazný pokles turecké podpory členství v Evropské unii. Zatímco v roce 2004 to byly tři čtvrtiny Turků, podle průzkumu z roku 2006 byla pro členství pouze polovina dotázaných a 80 % se přiklonilo k názoru, že Evropa s Tureckem nejedná spravedlivě.²³ Struktura hodnotící zprávy dále zahrnovala krátký popis vztahů mezi Tureckem a Evropskou unií, analýzu situace týkající se politických a ekonomických kritérií a přezkoumání schopnosti převzetí závazků plynoucích ze členství. Zpráva též uvedla, že za rok 2006 byla uzavřena jediná kapitola (Věda a výzkum) a finanční pomoc ze strany Evropské unie v roce 2006 činila 500 milionů eur.²⁴

Ve dnech 28. 11. až 1. 12. 2006 navštívil Turecko papež Benedikt XVI. Svou návštěvou chtěl vyjádřit úctu a upřímnou náklonnost Turecku, přesto jí předcházely a poté i provázely bouřlivé demonstrace. Souvisely s papežovým projevem v září 2006 na univerzitě v Regensburgu, kde Benedikt XVI. v rámci své přednášky citoval výrok byzantského císaře Manuela II. Paleologa, který spojoval islám s násilím. V souvislosti s očekávanými protesty byla přijata přísnější bezpečnostní opatření než při návštěvě amerického prezidenta George W. Bushe v roce 2004.²⁵ Krátce před odletem do Turecka papež prohlásil: „Má návštěva se bude pohybovat ve sféře dialogu, bratrství a odevzdání se porozumění mezi kulturami, mezi náboženstvími.“ Vyjádřil také svůj kladný názor ke vstupu Turecka do Evropské unie, čímž se mu podařilo naklonit si poměrně velkou část turecké veřejnosti (řada Turků totiž papežovi měla z předchozí doby za zlé, že se ještě jako kardinál Josef Ratzinger vyslovil proti členství Turecka v Evropské unii).²⁶

P. Blond a A. Pabst (2006) podotýkají, že Benedikt XVI. je zastáncem oddělení církve od státu, ale považuje za nezbytné uchovat v politice náboženské prvky. Hlavním cílem jeho návštěvy nebyla snaha urovnat vztahy mezi křesťany a muslimy, papež se

²³ Euroskop.cz – Unie dala Turecku ultimátum – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19717590/clanek-zpravodajstvi/unie-dala-turecku-ultimatum/>>.

²⁴ Komise Evropských společenství (2006): Turkey 2006 Progress Report.

²⁵ Euroskop.cz – Turecko, papežova obtížná mise – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19843890/clanek-zpravodajstvi/turecko-papezova-obtizna-mise/>>.

²⁶ Euroskop.cz – Papež je pro vstup Turecka do EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19852650/clanek-zpravodajstvi/papez-je-pro-vstup-turecka-do-eu/>>.

spíše snažil zapojit islám a východní pravoslavné církve do svého projektu překonávání sekularismu. Cílem tohoto snažení je sjednocení všech monoteistických věr proti vojenské a vědomě ničivé sekulární kultuře, tedy vytvoření jakési sjednocené monoteistické aliance, která se neomezuje jen na křesťany. Zdaleka tedy Benedikt XVI. není protimuslimský, jen odmítá násilí, a to v jakémkoli náboženství.²⁷

Pro katolické věřící je papež (řecky otec) hlavou jejich církve, „náměstkem Ježíše Krista“ a tedy člověkem, který na zemi představuje Božího Syna.²⁸ Vzhledem k takto vnímanému významu papeže pro katolické věřící je tedy otázkou, zda změna papežova názoru na členství Turecka v Evropské unii může výrazněji ovlivnit i politické názory členů katolické církve.

Dne 29. listopadu 2006 podala Evropská komise návrh k zastavení jednání o vstupu Turecka do Evropské unie, což mělo za následek značné zpomalení, nikoli však zastavení rozhovorů. Očekává se též zpomalení reforem. Celá situace byla způsobena tureckou neochotou otevřít Kypru přístavy a letiště. V minulosti se přitom Turecko zavázalo k volnému obchodu s Evropskou unií, tedy i s Kyprem.²⁹

Dne 11. prosince 2006 ministři zahraničí definitivně rozhodli o zmrazení přístupových rozhovorů. Rozhodnutí se vztahovalo na osm z 35 kapitol³⁰ projednávaných v rámci přístupového procesu. Kapitoly se týkají volného pohybu zboží, služeb, finančních služeb, rybolovu, zemědělství, dopravy, vnějších vztahů, celní unie a jsou pro Turecko zásadní.³¹

Turecký ministr zahraničí Abdullah Gül se vyjádřil k rozhodnutí pozastavit přístupové rozhovory. Vyslovil pochopení k obtížím při hledání nové tváře Evropy, pro neklid spojený s dalším rozšiřováním. Ubezpečil, že si je vědom, že o konečném výsledku dlouhodobého procesu rozhodne Evropská unie, Turecko a případně i veřejnost v těch státech, které vypíší referendum. Nevyloučil proto ani možný

²⁷ Euroskop.cz – Phillip Blond, Adrian Pabst: Papež v Turecku buduje monoteistickou alianci – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19880300/clanek-zpravodajstvi/phillip-blond-adrian-pabst-papez-v-turecku-buduje-monoteistickou-alianci/>>.

²⁸ Jan Pavel II. (1995), str. 29.

²⁹ Euroskop.cz – EU přibrzdí kvůli Kypru jednání s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19870650/clanek-zpravodajstvi/eu-pribrzdi-kvuli-kypru-jednani-s-tureckem/>>.

³⁰ Přehled projednávaných kapitol viz. <http://www.euturkey.org.tr/indexen.html>

³¹ Euroskop.cz – EU částečně přerušila přístupové rozhovory s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19863070/clanek-zpravodajstvi/eu-castecne-prerusila-pristupove-rozhovory-s-tureckem/>>.

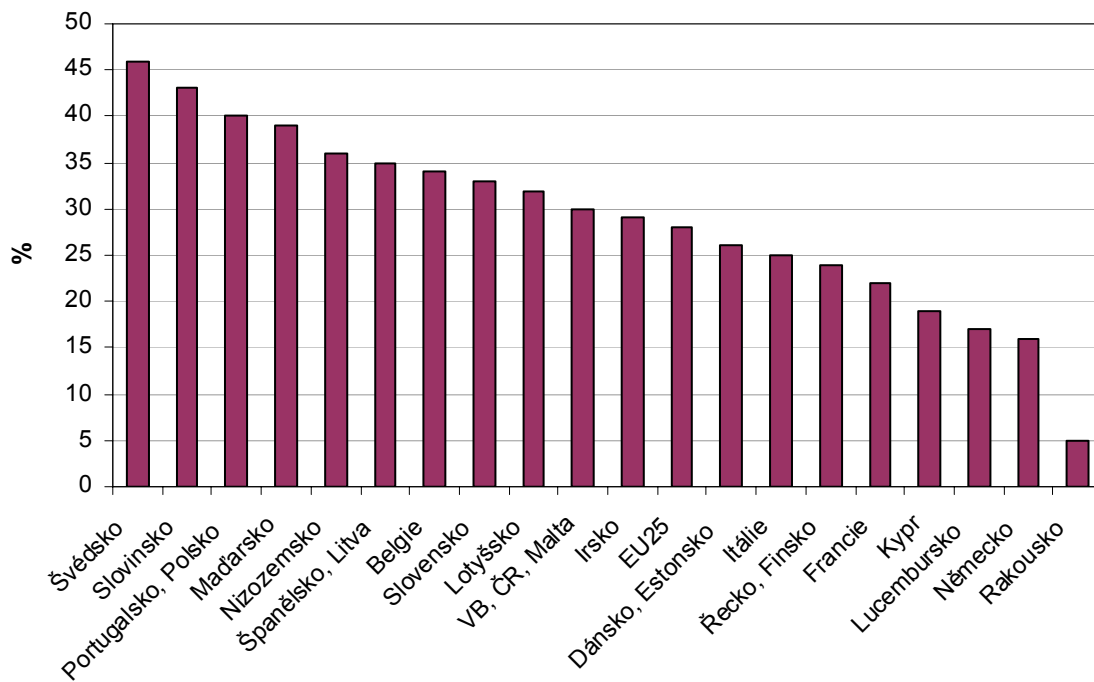
neúspěch v případě převažujícího negativního postoje veřejnosti členských států. Zároveň podotkl, že až přijde čas plného členství, bude Turecko zemí naprosto odlišnou, neboť splnění všech podmínek přístupu vyžaduje rozsáhlé transformační kroky. Připomněl, že kumulativní hospodářský růst Turecka za roky 2001–2005 dosáhl 35 % a země má potenciál stát se brzy šestou největší ekonomikou v Evropě. Vyjádřil očekávání a prosbu, aby Evropská unie nezrazovala Turecko od jeho snahy splnit požadavky na něj kladené, nebránila touze po transformaci a reformě a nebrala tak Turecku odvahu.³² Na konci prosince 2006 Gül oznámil tureckou strategii dosažení modernizace země: „*Jestliže je cílem dosáhnout evropských standardů, potom ho dosáhneme sami bez toho, aniž by nás o to EU žádala.*“³³

Výsledky průzkumu veřejného mínění Eurobarometr z podzimu roku 2006 nejsou pro Turecko nijak povzbudivé. Obr. 1 zobrazuje procentuální souhlas evropských států se členstvím Turecka v Evropské unii. V žádném z uvedených států nepodporuje turecké členství většina obyvatel. Nejvíce příznivců má Turecko ve Švédsku (46 %), Slovinsku (43 %) a Portugalsku s Polskem (40 %). Podpora ostatních států se pohybuje pod hranicí 40 %. V České republice se pozitivně vyslovilo k Tureckému členství 30 % dotázaných, což je o dva procentní body více než činí průměr za celou EU25. U EU15 je podpora ještě nižší (26 %). Nejméně pozitivní postoj zaujímají většinou státy, které mají s tureckou menšinou své zkušenosti nebo nevyřešené problémy, jako například Francie (22 %), Kypr (19 %) a Německo (16 %). Na poslední pozici stojí Rakousko, jehož podpora je téměř mizivá (5 %). Obecně jsou tureckému členství nakloněny spíše nové členské státy Evropské unie.³⁴

³² Euroskop.cz – Abdullah Gül: Nezavírejte nám Turkům dveře – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19967150/clanek-zpravodajstvi/abdullah-gul-nezavirejte-nam-turkum-dvere/>>.

³³ Euroskop.cz – Turecko bude pokračovat v reformách navzdory přerušení přístupových rozhovorů s EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/20054940/clanek-zpravodajstvi/turecko-bude-pokracovat-v-reformach-navzdory-preruseni-pristupovych-rozhovoru-s-eu/>>.

³⁴ Eurobarometr 66 (2006), str. 32–36.

Obr. 1 Procentuální souhlas evropských států se vstupem Turecka do EU, podzim 2006 (data: Eurobarometr 66)

3.3 Aktuální otázky vstupu Turecka do EU

Přehled aktuálních otázek vstupu Turecka do Evropské unie je strukturován formou SWOT analýzy na základě rešerší dostupných pramenů informací. Následně jsou blíže rozvedena témata týkající se kyperského problému, kurdské menšiny, migrace a islámu.

3.3.1 Přehled obecných aspektů vstupu Turecka do EU

Silné stránky

- Strategická poloha na rozhraní oblastí Blízkého východu, Kavkazu a Balkánu a druhá největší armáda v NATO.³⁵
- Klíčová tranzitní země zejména v evropských plánech dovozu ropy a zemního plynu z oblasti Kaspického moře a Íránu.³⁶
- Jedna z nejrychleji rozvíjejících se ekonomik v Evropě (v roce 2003 růst HDP o 5,8 %, v roce 2004 o 12,4 %).³⁷

Slabé stránky

- Příliš velký vliv armády na politické dění v zemi (trvajících už celá desetiletí).³⁸
- Nedostatky v oblasti náboženské svobody, svobody projevu, práv žen a národnostních menšin.³⁹
- Politicko-kulturní důsledky arménské genocidy, při níž v letech 1915–1917 zahynulo až 1,5 milionu Arménů.⁴⁰
- Tzv. kyperský problém.⁴¹
- Diskriminace kurdské menšiny.⁴²
- Většina tureckého území leží na asijském kontinentě, Evropany proto bývá Turecko vnímáno jako především asijská či blízkovýchodní země.⁴³

³⁵ Siegl, E. (2003). Mezinárodní politika, ročník 27, číslo 3/2003.str. 15.

³⁶ Siegl, E. (2003). Mezinárodní politika, ročník 27, číslo 3/2003.str. 15.

³⁷ Studničková, Z. (2005). Mezinárodní politika, ročník 29, číslo1 str. 30.

³⁸ Turkey and EU, (2006), str. 97–99.

³⁹ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2007-02-25].

Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

⁴⁰ Rokos, M. (2005). Lidové noviny 4. 10. 2005.

⁴¹ Král, D. (2007) str. 73–74.

⁴² Rokos, M. (2005). Lidové noviny 4. 10. 2005.

⁴³ Turkey and EU (2006), str. 44.

- Nedostatečné tempo zavádění reforem a odmítavý postoj části turecké veřejnosti.⁴⁴
- Vzrůstající nedůvěra Turků k Evropské unii (projevilo ji 78 % respondentů průzkumu turecké společnosti pro výzkum veřejného mínění A&G v září 2006).⁴⁵

Příležitosti

- Turecko je převážně muslimská země a přijetí do Evropské unie by mohlo sehrát pozitivní roli ve sblížení křesťanské a islámské kultury.⁴⁶
- Zvýšení dynamiky pomalu rostoucí ekonomiky Evropské unie.⁴⁷
- Nové prostředí pro evropské investice (přímé zahraniční investice mířící do Turecka v roce 2005 činily rekordních 9,7 miliard USD, což je částka šestkrát vyšší než průměr za předchozí desetiletí).⁴⁸
- Vysoký roční přirozený přírůstek obyvatelstva Turecka by mohl pomoci s řešením penzijní krize stárnoucího kontinentu, neboť 70 % populace Turecka je mladší 35 let.⁴⁹
- Lidský potenciál pro evropský pracovní trh.⁵⁰
- Strategická poloha Turecka a síla jeho armády by posílila roli EU ve světové politice.⁵¹
- Turecko by mohlo napomoci energetické bezpečnosti Evropy, a to z pohledu dodávek energie i přístupových cest.⁵²
- Přijetím Turecka do Evropské unie by se tato země ještě více poevropštila.⁵³

Ohrožení

- Turecko je islámské a jeho přijetí by mohlo vyvolat kulturní a náboženský střet s Evropou, která stojí na křesťansko-židovských základech (znásobení již

⁴⁴ Siegl, E. (2003). Mezinárodní politika, ročník 27, číslo 3, str. 15.

⁴⁵ Král, D. (2007), str. 80.

⁴⁶ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2007-02-25].

Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

⁴⁷ Král, D. (2007), str. 75.

⁴⁸ Král, D. (2007), str. 75.

⁴⁹ Studničková, Z. (2005). Mezinárodní politika, ročník 29, číslo 1 str. 30.

⁵⁰ Král, D. (2007), str. 75–76.

⁵¹ Světlé a stinné stránky členství Turecka v EU. Lidové noviny, 4. 10. 2005.

⁵² Král, D. (2007), str. 76–77.

⁵³ Světlé a stinné stránky členství Turecka v EU. Lidové noviny, 4. 10. 2005.

existujícího problému islámských menšin v Evropě, hrozba náboženského radikalismu).⁵⁴

- Odchod obyvatel z chudších oblastí Turecka za prací na západ. Tomu chce Evropská unie zabránit dlouhým přechodným obdobím pro volný pohyb osob.⁵⁵
- Posunutí hranic Evropské unie k Iráku, Íránu a Sýrii vyvolává obavy z přílivu ilegálních imigrantů.⁵⁶
- Chudý, převážně zemědělský stát by prostřednictvím strukturální a zemědělské politiky značně zatížil unijní rozpočet.⁵⁷
- Turecko by se stalo jednou z nejlidnatějších zemí Evropské unie, čímž by podle současných principů zastoupení v Evropské unii získalo významné slovo při rozhodování o evropských otázkách (vnímáno jako ohrožení z pohledu stávajících členů Unie).⁵⁸

⁵⁴ Světlé a stinné stránky členství Turecka v EU. Lidové noviny, 4. 10. 2005.

⁵⁵ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

⁵⁶ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

⁵⁷ Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2007-02-25]. Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

⁵⁸ Souleimanov, E. (2005). Mezinárodní politika, ročník 29, číslo 1, str. 18.

3.3.2 Kyperský problém

Dlouho diskutovanou otázkou je řešení sporu o politické uspořádání Kypru. Kořeny problému sahají nejméně do 60. let dvacátého století. Vyhlášení nezávislosti Kypru v roce 1960 provázela smlouva o dělbě moci mezi kyperskými Řeky a Turky, která měla zabránit snahám o připojení ostrova k Řecku i rozdělení Kypru na řeckou a tureckou část. Smlouva ovšem politický smír nezajistila, naopak v průběhu 60. let spory mezi Řeky a Turky na Kypru akcelerovaly. V červenci 1974 kyperská národní garda svrhla vládu a vyhlásila sjednocení ostrova s Řeckem. Turecká vláda žádala, aby garanti smlouvy z roku 1960 zasáhli, což ovšem Velká Británie odmítla. Turecko se proto rozhodlo pro intervenci bez ostatních spojenců. Turecká armáda v srpnu 1974 obsadila sever Kypru (asi 40 % území), čímž ale došlo k faktickému rozdělení ostrova (kyperští Řekové uprchli ze severní části ostrova, kyperští Turci naopak opustili jih Kypru). Na severu ostrova kyperští Turci v roce 1983 jednostranně vyhlásili nezávislost jako Severokyperská turecká republika, žádný stát kromě Turecka ji ale neuznal.⁵⁹

Evropská unie podmiňuje vstup Turecka naopak uznáním Kyperské republiky, na což turečtí představitelé odmítají přistoupit. Proto vzešel 29. 11. 2006 z Evropské komise návrh k částečnému přerušení přístupových rozhovorů, neboť Turecko stále odmítá otevřít Kypru svá letiště a přístavy, přestože se k tomu dříve zavázalo,⁶⁰ a podmiňuje jejich otevření ukončením blokády Severního Kypru.⁶¹

Na začátku prosince 2006 podalo Turecko Evropské unii návrh, že na svém území otevře Kypru jeden přístav a jedno letiště výměnou za otevření jednoho přístavu a letiště na severním Kypru, který je v mezinárodní izolaci.⁶² Kypr návrh odmítl, což se dalo předpokládat, protože už v minulosti vyloučil, že by otevřel severokyperské letiště

⁵⁹ Pirický, G. (2006), str. 116–119.

⁶⁰ Euroskop.cz – Komise prý doporučí částečné přerušení jednání s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvvedena [cit. 2007-02-27]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19862090/clanek-zpravodajstvi/komise-pry-doporuci-castecne-preruseni-jednani-s-tureckem/>>.

⁶¹ Euroskop.cz – EU přibrzdí kvůli Kypru jednání s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvvedena [cit. 2007-02-27]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19870650/clanek-zpravodajstvi/eu-pribrzdi-kvuli-kypru-jednani-s-tureckem/>>.

⁶² Euroskop.cz – Turecko navrhlo řešení kyperské otázky v EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19923710/clanek-zpravodajstvi/turecko-navrhlo-reseni-kyperske-otazky-v-eu/>>.

Ercan, které by díky turistickému ruchu přineslo kyperským Turkům vysoké zisky.⁶³ Stejně tak odmítli kyperští Řekové další návrh, který spočíval v otevření dvou přístavů a jednoho letiště výměnou za obchod pro odtržený turecko-kyperský stát. Přístavy by byly otevřené bez podmínek jeden rok, během něhož by se mělo podařit vyřešit kyperskou otázku s pomocí Evropské unie a OSN. Pokud by nedošlo k vyřešení, přístavy a letiště by se opět uzavřely. Kyperský ministr zahraničí Jorgos Lillikas prohlásil: *“Jasně jsme Evropské komisi oznámili, že není o čem jednat. Turecko zahájilo přístupová jednání s Evropskou unií za té podmínky, že naplní závazky (Ankarského) protokolu do jednoho roku. To se nestalo. Jde o plánovaný postup udělat dojem, čekali jsme to. Je to výsměch Evropské unii, kterému chybí seriózní obsah.”*⁶⁴

Český ministr zahraničí Alexandr Vondra vyslovil názor, že vztahy Evropské unie a Turecka jsou obětí řešení nebo spíše neřešení kyperské otázky, kvůli níž se rozhovory neustále zdrhávají. Podle něj se Evropská unie nechová nestranně a je třeba dát problému nový impuls na půdě OSN, protože by se kvůli kyperské otázce nemělo dopustit zhroucení přístupových rozhovorů.⁶⁵

Vzešel také návrh, aby byla kyperská otázka řešena zvlášť a oddělena od přístupových rozhovorů. Prohlásil to turecký ministr pro ekonomiku a hlavní vyjednávač pro Evropskou unii Ali Babacan.⁶⁶

3.3.3 Kurdská menšina

Dalším palčivým tématem je problém kurdské menšiny, která je největší národnostní menšinou v Turecku. Odhaduje se, že tvoří 20 % turecké populace.⁶⁷ Je zároveň největším národem na světě bez vlastního státu.

⁶³ Euroskop.cz – Turci zahráli míč na stranu EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19933880/clanek-zpravodajstvi/turci-zahráli-mič-na-stranu-eu/>>.

⁶⁴ Euroskop.cz – Ankara: Letiště a přístavy otevřeme na jediný rok – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19936490/clanek-zpravodajstvi/anakara-letiste-a-pristavy-otevreme-na-jediny-rok/>>.

⁶⁵ Euroskop.cz – Alexandr Vondra: Evropa a její turecký problém – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19948530/clanek-zpravodajstvi/alexandr-vondra-evropa-a-jeji-turecky-problem/>>.

⁶⁶ Euroskop.cz – Turecký ministr: Řešme Kypr zvlášť – Mozilla Firefox [online]. © 2006 – 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19871230/clanek-zpravodajstvi/turecky-ministr-resme-kypr-zvlast/>>.

⁶⁷ CIA – The World Factbook -- Turkey – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 8. 2. 2007 [cit. 2007-03-01]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tu.html#People>>.

Souvislé území ve vnitrozemí jihozápadní Asie obývané Kurdy se nazývá Kurdistan. Tento termín používali už ve 12. století seldžučtí Turkové, i když tehdy tak byla označena správní jednotka zahrnující pouze zlomek území, které pod pojmem Kurdistan rozumíme dnes. Jazykově i etnicky náleží Kurdové do íránské větve indoevropské rodiny.⁶⁸

Mnoho problémů spojených s kurdskou menšinou vzniklo po první světové válce. Vítězné mocnosti podepsaly 10. srpna 1920 sèvreskou smlouvu, která mimo jiné počítala se vznikem nezávislého Kurdistanu. Pro bližší představu je citováno plné znění příslušných tří článků smlouvy:

„Článek 62: Komise se sídlem v Konstantinopoli a složená ze tří členů jmenovaných britskou, francouzskou a italskou vládou do šesti měsíců od vstoupení této smlouvy v účinnost přijme projekt místní autonomie převážně kurdských oblastí ležících východně od Eufratu, jižně od jižní hranice Arménie podle toho, jak bude dále určena, a severně od hranice Turecka se Sýrií a Mezopotámií, jak je určena v článku 27 oddílu II, odstavcích 2 a 3. Pokud nebude moci být zajištěna jednomyslnost v některé otázce, členové komise o tom uvědomí své vlády. Projekt má obsahovat plné záruky na ochranu Asyro-Chaldejců a dalších rasových nebo náboženských menšin v těchto oblastech, a za tímto účelem [jiná] komise složená z britského, francouzského, italského, perského a kurdského zástupce navštíví region, aby prověřila a rozhodla, jaké změny, pokud nějaké, by měly být provedeny s linií turecké hranice tam, kde se podle podmínek této smlouvy stýká s hranicí Persie.

Článek 63: Turecká vláda tímto souhlasí, že přijme a provede rozhodnutí obou komisí zmíněných v článku 62 během tří měsíců od jejich navázání kontaktu s touto vládou.

Článek 64: Pokud během jednoho roku od vstoupení této smlouvy v účinnost se kurdské obyvatelstvo z území určených v článku 62 obrátí na Radu Společnosti národů takovým způsobem, jímž ukáže, že většina obyvatel těchto území si přeje nezávislost na Turecku, a pokud Rada poté uváží, že toto obyvatelstvo je schopné takové nezávislosti a doporučí, že by mu měla být udělena, Turecko tímto souhlasí, že provede takové doporučení a zřekne se všech práv a nároků na tato území. Detailní podmínky pro takové zřeknutí se [práv a nároků] bude představovat předmět zvláštní dohody mezi předními spojeneckými silami a Tureckem. Pokud a jakmile dojde k takovému zřeknutí se [práv a nároků], předními spojeneckými silami nebude vznesena žádná námitka proti dobrovolné touze po připojení k takovému nezávislému kurdskému státu ze strany Kurdů obývajících tu část Kurdistanu, která je zatím zahrnuta do mósulského vilájetu.“

⁶⁸ Kurdové a Kurdistan – téma Econnectu – Mozilla Firefox [online]. © 2002, poslední revize neuvedena [cit. 2007-03-02]. Dostupné z: <<http://kurdove.ecn.cz/>>.

Záměr vytvořit nezávislý Kurdistan, uvedený v sèvreské smlouvě, však byl anulován smlouvou z Lausanne podepsanou po vítězství tureckých nacionalistů v boji za svobodu Turecka. Podle ní bylo území obývané Kurdy rozděleno mezi Turecko, Irák, Írán a Sýrii.⁶⁹ Kurdové a jejich příznivci jsou přesvědčeni, že nároky Kurdů na vlastní stát zhatil Mustafa Kemal Atatürk. Postavil se do čela ozbrojeného odporu anatolských Turků proti poválečnému rozhodnutí velmocí o rozdělení osmanské říše. Podle velmocí nové Turecko zahrnovalo nepatrnou část původní osmanské říše a měl mu nadále vládnout sultán. Některé části Anatólie a Thrákie obývané Turky měly připadnout Řecku, Francii a Itálii. Atatürkovo hnutí nakonec zvítězilo a nové uspořádání bylo stvrzeno podpisem lausannské smlouvy 24. července 1923, v níž o Kurdech nepadla ani zmínka.

Někteří analytici zpochybňují záměry velmocí již od samého počátku a ideu kurdské autonomie blíže popsanou v člancích 62–64 vnímají jako jedno velké „pokud“. Navíc se sèvreská smlouva týkala pouze Kurdů obývajících území dnešního Turecka a Iráku, přitom další Kurdové se nacházeli i v přilehlých částech Sýrie, Persie a sovětského Kavkazu.⁷⁰

V následujících letech byli Kurdové terčem masového vraždění, vysídlování, nejrůznějších zákazů a upírání rozvoje vlastního jazyka a kultury. Navzdory všem příkořím si uchovali silné vědomí sounáležitosti a vytvořili i vlastní hnutí odporu.⁷¹

V roce 1978 vznikla ve východním Turecku Strana kurdských pracujících (PKK), která v roce 1984 zahájila ozbrojený boj za vytvoření nezávislého Kurdistanu. Jedná se o hlavní kurdskou separatistickou organizaci, která je činná zejména v jižní a východní Anatólii, bojuje proti ústřední vládě a zaměřuje se na vojenské akce proti turecké armádě a policii. Jako cíl si vytyčila celotureckou komunistickou revoluci a vytvoření socialistického kurdského státu marxisticko-leninského zaměření. Její zakladatel a vůdce Abdullah Öcalan byl v roce 1999 zatčen a odsouzen k trestu smrti, který byl později změněn na doživotní vězení. PKK v září 1999 složila zbraně a v roce 2002 se přeměnila na stranu Svobodný a demokratický kongres Kurdistanu (KADEK), která se v listopadu 2003 přejmenovala na Kongres kurdistánského lidu (Kongra-Gel).⁷²

⁶⁹ Kurdish Human Rights Project, Impact Report 2005, str 19.

⁷⁰ Kurdové a Kurdistan – moderní dějiny – Mozilla Firefox [online]. © 2002, poslední revize neuvedena [cit. 2007-03-02]. Dostupné z: <<http://kurdove.ecn.cz/moderni.shtml>>.

⁷¹ Kurdish Human Rights Project, Impact Report 2005, str 19.

⁷² Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 19. 11. 2003 [cit. 2006-10-15]. Dostupné z: <<http://www.teror.gen.tr/english/organisations/pkk.html>>.

Kurdskou otázkou se dnes zabývá řada nevládních organizací, například *Kurdistan Women Union*, *Kurdish Human Rights Project*⁷³, *Washington Kurdish Institute*⁷⁴ nebo *American Kurdish Information Network*⁷⁵.

První nestranná organizace zaměřená na obranu lidských práv Kurdů, *Kurdish Human Rights Project* (KHRP), vznikla v roce 1992. Jejím cílem je informovat o situaci Kurdů v Turecku, Íránu, Íráku, Sýrii a kdekoli jinde, propagovat ochranu lidských práv Kurdů v těchto zemích a snaha o ukončení porušování práv. Vydává také publikace zabývající se kurdskou tematikou. Turecka se týkají například publikace *Turkey's Accession to the EU: Democracy, Human Rights and the Kurds*; *Human Rights Defenders in Turkey*; *Indiscriminate Use of Violence in Southeast Turkey – Factfinding Mission Report*.⁷⁶

Dnes žijí miliony Kurdů vnitřně rozpolceni, vytlačeni ze svého území bez možnosti návratu do své původní země v důsledku vojenského konfliktu. Žijí po celém světě jako přistěhovalci nebo se z nich stávají utečenci hledající azyl.⁷⁷ Boj vedený PKK byl nakonec tureckou armádou poražen, nicméně jádro problému zůstalo nevyřešeno. Je jí otázka etnicko-kulturních práv a socioekonomického rozvoje zaostalých kurdských oblastí.

Kurdskou otázku tedy nelze vnímat jenom jako bezpečnostní problém boje proti separatismu, protože tím by se omezila možnost jejího komplexního a trvalého vyřešení.⁷⁸

3.3.4 Migrace a islám

S migrací Turků do Evropy a jejich soužitím má největší zkušenost Německo, kde také žije nejpočetnější turecká menšina (1,9 milionu tureckých občanů a 600 tisíc německých občanů tureckého nebo kurdského původu). Čtyřicet let trvající zkušenost a integrační snahy přispěly spíše k umocnění předsudků, zesílenému vnímání kulturních rozdílů a neevropanství Turecka a spojování islámu s terorem a fanatismem.⁷⁹

V otázce pracovní migrace nebyl v Turecku a východní Evropě přímý koloniální vztah, jako například u Francie a severní Afriky, nicméně vnější vliv byl také důležitý.

⁷³ viz. www.khrp.org

⁷⁴ viz. www.kurd.org

⁷⁵ viz. www.kurdistan.org

⁷⁶ *Kurdish Human Rights Project: Newslines 3 2006, Issue 35*, str. 10–12.

⁷⁷ *Kurdish Human Rights Project, Impact Report 2005*, str. 19.

⁷⁸ Siegl, E. (2002). *Mezinárodní politika*, ročník 26, číslo 9, str. 17.

⁷⁹ Hesová, Z. (2005). *Dějiny a současnost*, ročník XXVII, číslo 10, str. 30–32.

Vazby navázali po první světové válce němečtí podnikatelé a technici, ale již od 16. století sem směřovali němečtí profesionálové a řemeslníci, přispěli k modernizaci ekonomiky, administrativy a armády a vazby utužili vybudováním venkovských osad. Tato skutečnost je důležitá pro vysvětlení pozdější pracovní migrace z Turecka od poloviny 50. let dvacátého století.⁸⁰

Počátky turecké migrace do Německa spadají do roku 1961, kdy začalo najímání levných pracovních sil pro rostoucí průmyslová centra v Porúří. Potřeba dělníků se zvýšila hlavně poté, co berlínská zeď zamezila přílivu pracovníků z Východu. Přítomnost tureckých dělníků nebyla předpokládána jako dlouhodobá, proto se jejich integraci nevěnovala pozornost. Turci však začali zůstat déle, než se původně předpokládalo. Po roce 1973 se pak většina z nich v zemi usadila natrvalo, protože příjem nových pracovních sil byl ukončen a hrozilo, že by se po odchodu už nemohli do Německa vrátit. Z tureckých *gastarbeiterů* se tak stala přistěhovalecká skupina s pozvolnou integrací do německé společnosti.

Během 80. let se objevily problémy spojené s deindustrializací Porúří. Nekvalifikovaní Turci se ocitli bez práce a vyšší nezaměstnanost je provází až dodnes, kdy jsou zaměstnáni převážně ve službách, malých rodinných podnicích, prodejnách, výrobnách a restauracích.

V 90. letech se stala integrace předním politickým problémem a do popředí vystoupila kulturní odlišnost Turků jako muslimů. Islám je považován za nemoderní, konzervativní a k ženám nepřátelské náboženství. Dnes dospívá třetí generace tureckých dětí narozených v Německu, která chce být uznána za Němce, ale potýká se s problémem identity – už nejsou Turci, ovšem ještě ani Němci (neboť zůstávají muslimy).⁸¹

Existují dvě možné alternativy koexistence islámu a jiných náboženství na evropské půdě. První možností je vznik izolujících se islámských ghett, druhou možností je tzv. euroislám integrovaný do evropské společnosti, který bude sdílet její hodnoty, a to především úctu k lidským právům.⁸²

Z výzkumu veřejného mínění Eurobarometr provedeného na podzim 2006 je zřejmá převažující obava evropské veřejnosti z imigrace tureckých obyvatel v případě vstupu Turecka do Evropské unie. Celkem 87 % Kypřanů zastává názor, že by se

⁸⁰ Skeldon, R. (1997), str. 146.

⁸¹ Hesová, Z. (2005). Dějiny a současnost, ročník XXVII, číslo 10, str. 31–33.

⁸² Kropáček, L. (1999), str. 199.

přistoupením Turecka riskoval nárůst imigrace do rozvinutějších zemí Evropské unie. Hranici 80 % souhlasu s tímto názorem překročilo i mínění Řeků, Rakušanů a Finů. Česká republika zaujímá šestou pozici se 77 % a průměr za EU25 činí 66 %. Jedinou zemí, kde obava z imigrace nepřevažuje, je Lucembursko (obavu vyjádřilo 46 % lucemburské populace).⁸³

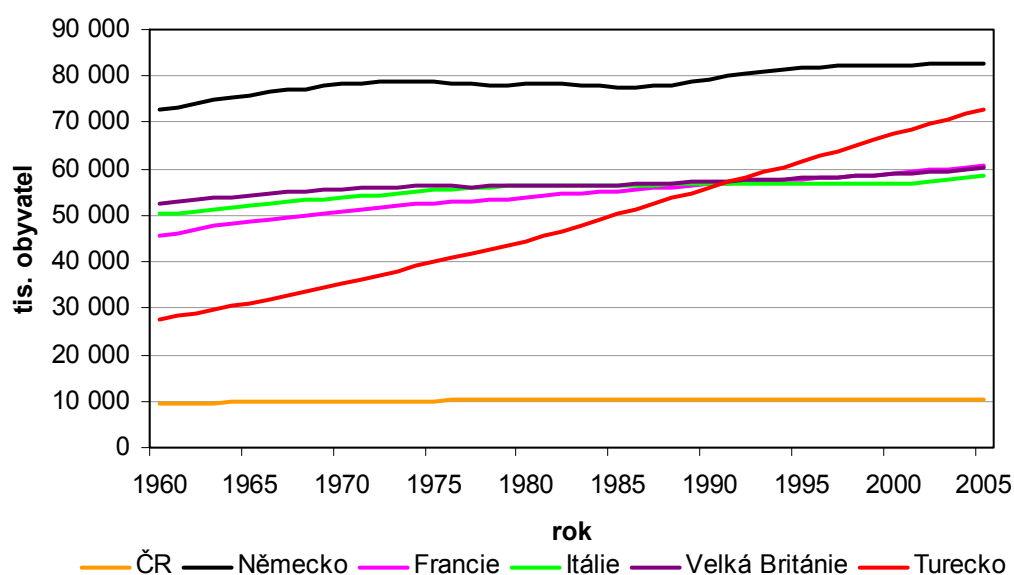
⁸³ Eurobarometr 66 (2006), str. 36–37.

4 SROVNÁNÍ DEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTIK TURECKA A VYBRANÝCH STÁTŮ EU

Jednotlivé charakteristiky populací Turecka a vybraných států Evropské unie jsou v této kapitole prezentovány za období let 1960–2005, případně i s projekcí do roku 2010. U některých charakteristik bylo nutné vzhledem k omezené dostupnosti dat použít kratší časové období. Podobně i srovnání s agregovanou populací EU15 a EU25 bylo možné provést pouze u části charakteristik. Podkladové údaje pro grafy jsou uvedeny v příslušných tabulkách v příloze na konci práce.

4.1 Počet obyvatel

Z obr. 2 je na první pohled zřejmá rozdílnost populací Turecka a ostatních vybraných států. Zatímco jejich křivky mají pozvolný růstový a téměř rovnoběžný charakter, křivka Turecka prudce stoupá během celého sledovaného období a protíná křivky Francie, Itálie a Velké Británie, kdy v roce 1991 dosahují všechny čtyři státy přibližně 57 milionů obyvatel. Zatímco v následujících letech křivky Francie, Itálie a Velké Británie nadále stagnují, křivka Turecka pokračuje ve vzestupu. Při zachování tohoto trendu Turecko během několika následujících let předstihne i Německo. Tím by se Turecko v případě přijetí do Evropské unie stalo jejím populačně největším státem.

Obr. 2 Střední stav počtu obyvatel (v tis.) v letech 1960–2005 (data: Eurostat)

4.2 Struktura obyvatelstva podle věku a pohlaví

4.2.1 Věková struktura obyvatelstva

Obr. 3 zachycuje vývoj věkové struktury Turecka a vybraných států Evropské unie v letech 1980–2005. Obyvatelstvo je rozděleno podle věku do tří kategorií označovaných jako předproduktivní, produktivní a poproduktivní. První kategorie zahrnuje obyvatelstvo ve věku 0–14 let, druhá kategorie ve věku 15–64 let a třetí kategorie obyvatelstvo starší 65 let.

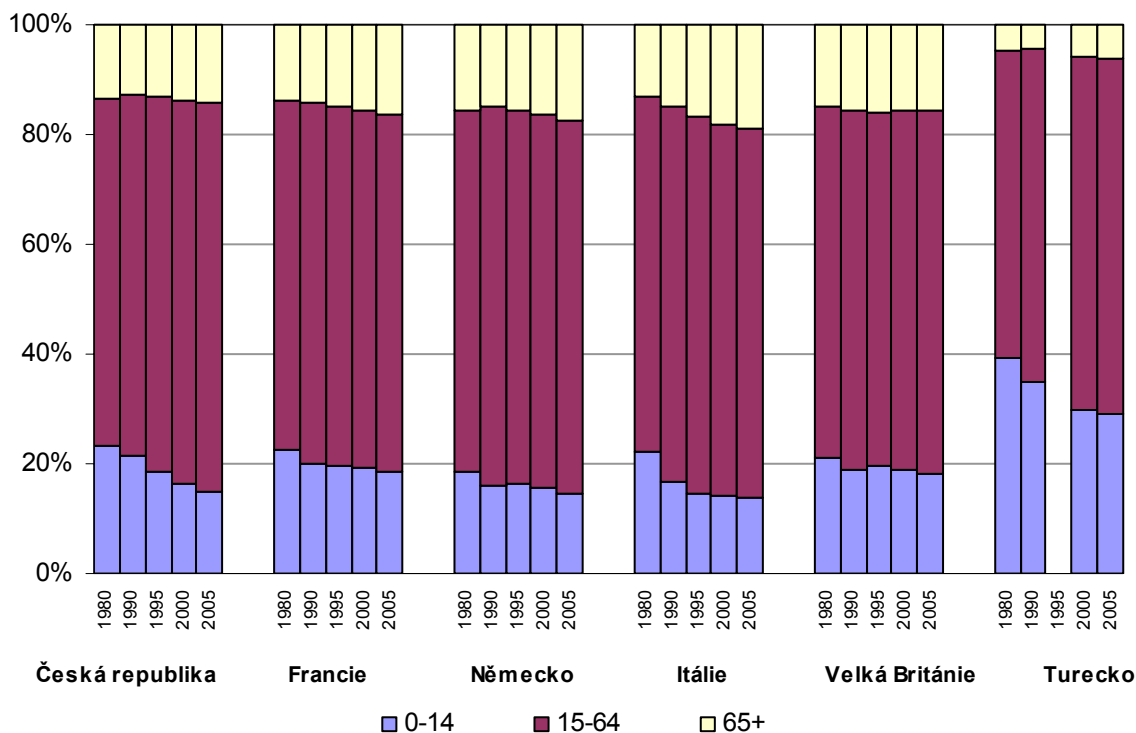
Ve všech pěti hodnocených státech EU je vývoj podílu obyvatelstva v předproduktivním věku podobný. Typická je klesající tendence a od roku 1980 postupně ubývá mladé populace. Pokles je nejmarkantnější v případě České republiky, u níž se podíl obyvatelstva v této kategorii snížil o 8,4 procentního bodu – z 23,4 % v roce 1980 na 15,0 % v roce 2005.

Druhý největší pokles je patrný u Itálie. Zde podíl mladé populace klesl o 8,3 procentního bodu, z 22,3 % v roce 1980 na 14,0 % v roce 2005. K nejvýraznějšímu poklesu došlo v letech 1980–1990, od té doby je vývoj poměrně vyrovnaný, hodnota se neustále pohybuje kolem 14 %. Z vybraných států má Itálie spolu s Německem nejnižší podíl obyvatelstva ve věku 0–14 let.

Německo patřilo ke státům s nejnižším podílem mladé populace i na začátku sledovaného období, v roce 1980. Všechny vybrané evropské státy převyšovaly hranici 20 %, jenom podíl německého obyvatelstva ve věku 0–14 let se pohyboval pod hranicí 20 %, konkrétně 18,5 %. Pokles však nebyl tak markantní jako v případě České republiky nebo Itálie.

Ve Francii činil celkový pokles 3,8 procentního bodu, z 22,4 % v roce 1980 na 18,6 % v roce 2005. Spolu s Velkou Británií má Francie nejvyšší podíl obyvatelstva ve věku 0–14 let, přičemž pokles u Velké Británie za celé sledované období je nejnižší ze všech vybraných evropských států, a to pouhé 3,1 procentního bodu.

Pokles obyvatelstva předproduktivního věku souvisel s růstem podílu obyvatel produktivního věku (nejvýraznější u České republiky) nebo postproduktivního věku (nejvýraznější u Itálie). Z vybraných evropských států má nejvyšší podíl produktivního obyvatelstva Česká republika (71 % v roce 2005), hodnoty ostatních států se pohybují v rozmezí 65–67 % v roce 2005. Nejvyšší podíl postproduktivního obyvatelstva má Itálie (19 % v roce 2005), nejnižší podíl připadá na Českou republiku (14 % v roce 2005).

Obr. 3 Věková struktura obyvatelstva v letech 1980–2005
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Věková struktura v Turecku je ve srovnání s evropskými státy odlišná. Společná je klesající tendence podílu předproduktivní skupiny obyvatelstva, ovšem výchozí i konečný stav jsou naprosto odlišné od evropských hodnot. Turecko má i mělo ze všech sledovaných států nejvyšší podíl populace ve věku 0–14 let. V roce 1980 podíl činil 39 %, a přestože za celé sledované období došlo k poklesu o 10 procentních bodů, zůstává Turecko se svými 29 % v roce 2005 na první pozici. Zároveň má nejnižší podíl obyvatelstva staršího 65 let. Hodnota ve srovnání s rokem 1980 mírně vzrostla, ale číslo 6 % je i tak hodně nízké v porovnání s ostatními evropskými státy, jejichž podíl postproduktivního obyvatelstva se pohybuje v rozmezí 14–19 %. Součet obyvatelstva v předproduktivním a poproduktivním věku je v Turecku i vybraných evropských státech srovnatelný. Rozdíl je tedy v konečném rozložení celkové součtové hodnoty. Nízký podíl populace ve věku 0–14 let a vysoký podíl populace starší 65 let se dále odráží ve věkovém mediánu, porodnosti, úmrtnosti a dalších demografických charakteristikách.

Srovnání vývoje věkové struktury je provedeno také pomocí věkových pyramid, sestavených pro roky 1955, 1980 a 2005 (obr. 4 až 6). Znázorňují věkovou pyramidu

v relativním zastoupení jednotlivých pětiletých skupin v celé populaci, a to jednak souhrnně za obyvatelstvo Německa, Francie, Velké Británie, Itálie a ČR (skupina označena jako E5,), zvláště pak pro populaci Turecka. Vzhledem k podobnosti věkové struktury populací zahrnutých do skupiny E5 nebyly věkové pyramidy analyzovány jednotlivě, ale agregovány do pyramidy reprezentující věkovou strukturu států EU.

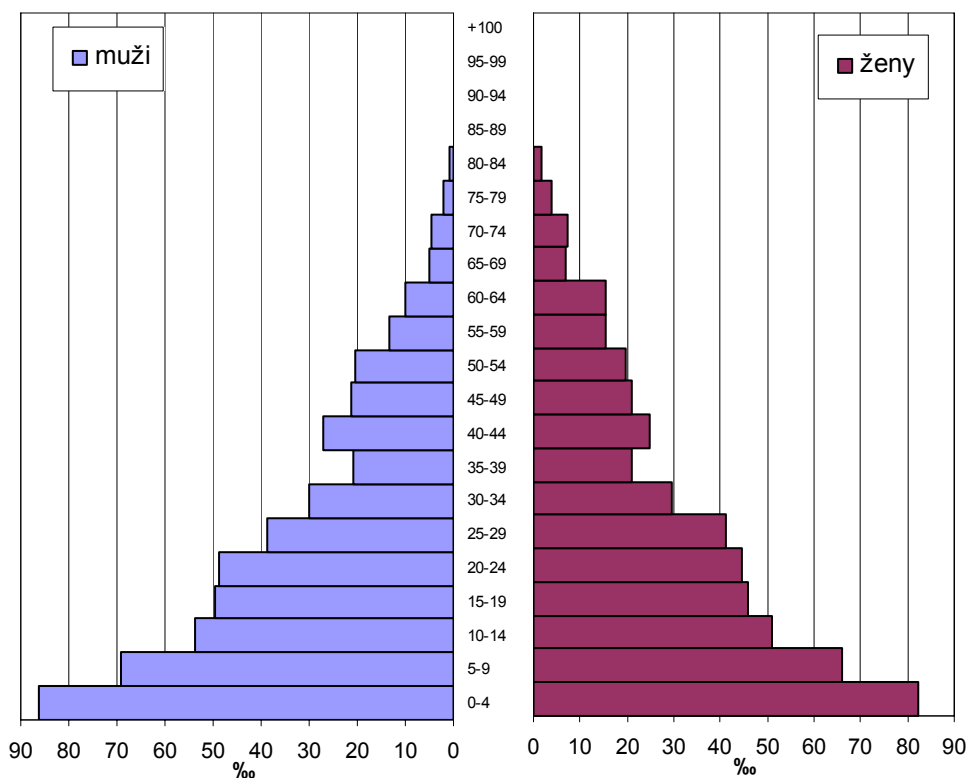
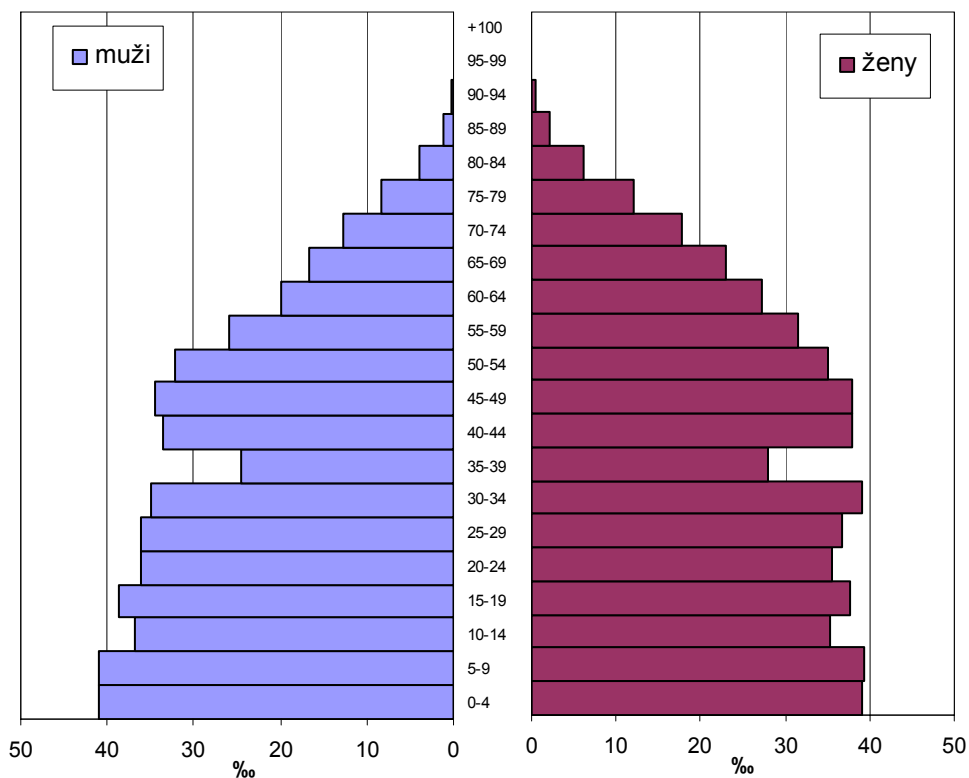
Švédský demograf A. G. Sundbärg vymezil tři populační typy podle zastoupení předproduktivní a poproduktivní složky. Progresivní typ je charakteristický vysokým podílem dětí a jejich vysokou úmrtností, malým podílem starých jedinců a nízkou nadějí na dožití. V tomto případě lze předpokládat potenciální růst populace. Typ stacionární se vytváří déletrvajícím poklesem intenzity porodnosti a představuje stagnující populaci. U třetího, regresivního typu už dětská složka nenahrazuje obyvatelstvo v reprodukčním věku a populace tak vymírá.⁸⁴

Obr. 4 zachycuje situaci v roce 1955. Věková pyramida za EU5 je typu stacionárního, kdy hlavně u žen je zřetelnější vyrovnání předproduktivní a produktivní složky. Jediný výraznější výkyv je patrný u obyvatelstva ve věku 35–39 let. Tento stav je zřejmým následkem událostí první a druhé světové války. Zároveň v poproduktivní skupině obyvatelstva je znatelná převaha žen. Věková pyramida turecké populace v roce 1955 je naprosto odlišná, a to progresivní. Podíl dětí ve věku 0–4 let je ve srovnání s EU5 více než dvojnásobný, dosahující téměř 90 ‰. Dále je u Turecka typický prudký pokles obyvatelstva v dalších věkových kategoriích, malý podíl starých jedinců a nízká naděje na dožití.

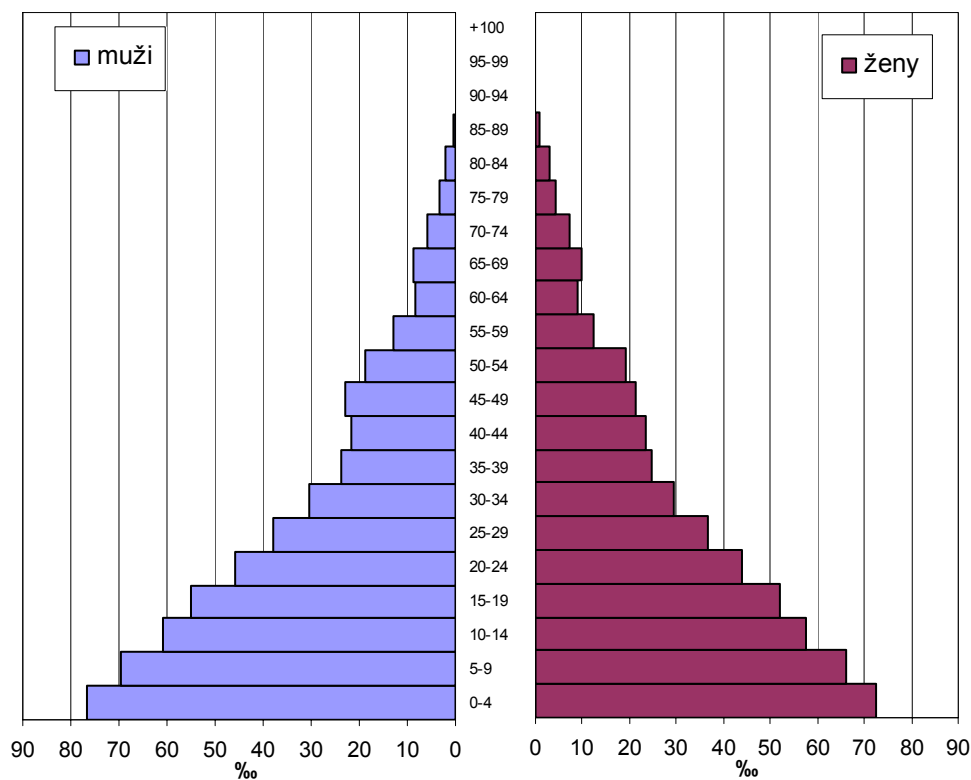
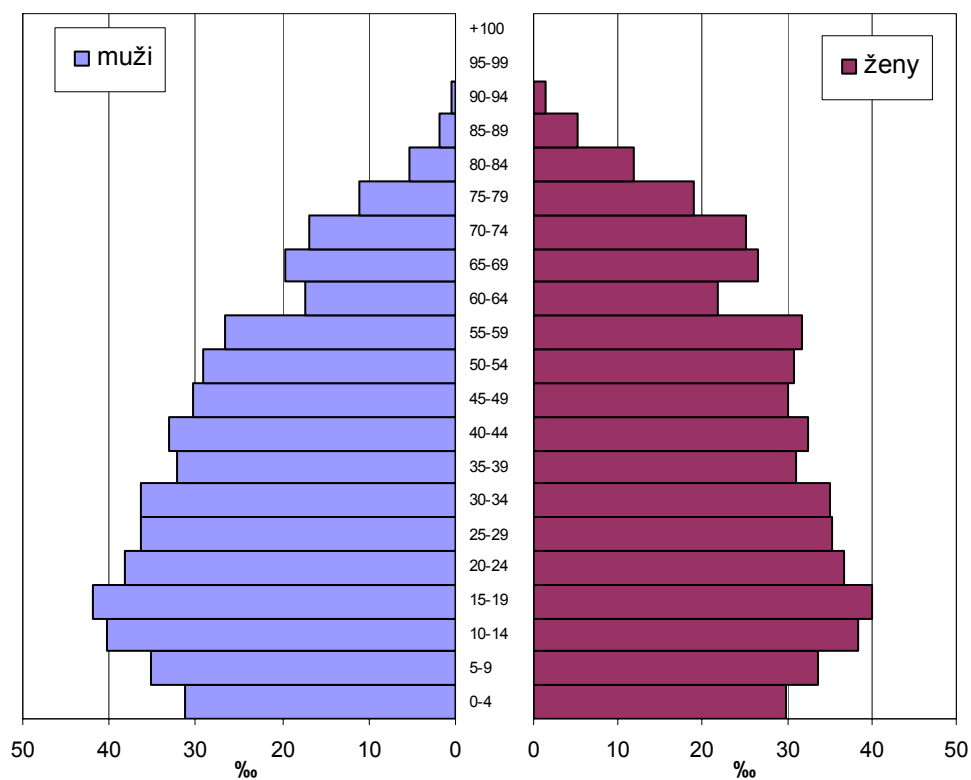
V roce 1980 (obr. 5) je znatelný přechod populace EU5 od typu stacionárního k typu regresivnímu, projevující se především výrazným snížením porodnosti. K tomu došlo i v případě Turecka, ovšem vzhledem k zastoupení ostatních věkových kategorií není rozdíl tak výrazný a neprojevil se posunem k jinému typu populace.

V roce 2005 (obr. 6) už lze u EU5 hovořit o klasické regresivní populaci. Ještě více se snížila porodnost a zvýšilo zastoupení obyvatel produktivního věku. Struktura turecké populace se za více než dvacetileté období markantně změnila, z populace ryze progresivní na stacionární, charakteristickou procesem stagnace. Podíl předproduktivní složky klesl pod 50 ‰, čímž se turecká populace přiblížila hodnotám vybraných evropských států v roce 1955.

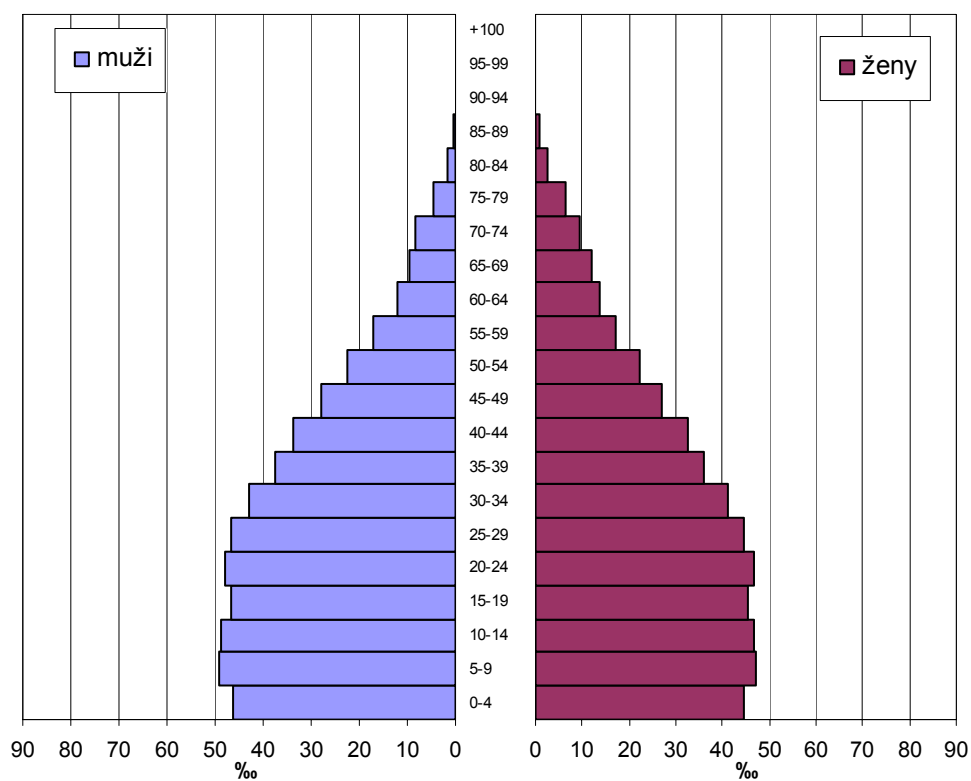
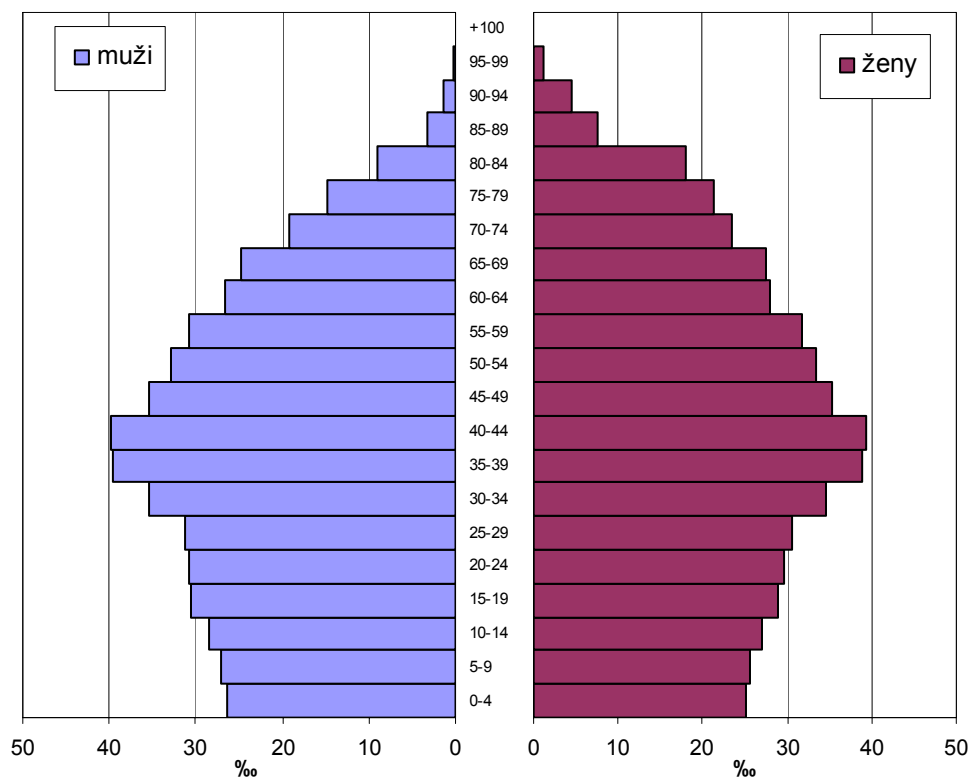
⁸⁴ Pavlík, Z., Rychtaříková, J., Šubrtová, A. (1986), str. 118–119.

Obr. 4 Věková pyramida za státy E5 (nahore) a Turecka (dole) v roce 1955
 (data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Obr. 5 Věková pyramida za státy E5 (nahore) a Turecka (dole) v roce 1980
 (data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Obr. 6 Věková pyramida za státy E5 (nahore) a Turecka (dole) v roce 2005
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

4.2.2 Věkový medián

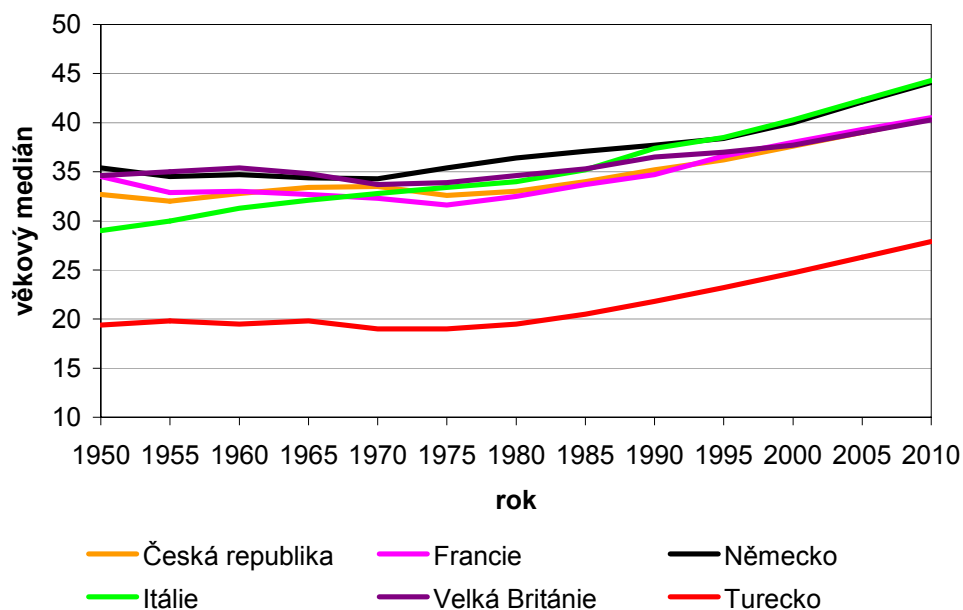
Věkový medián představuje střední hodnotu, která rozděluje celou populaci podle věku na dvě stejně velké části. Udává věk, kterého dosáhla právě polovina populace.⁸⁵

Všechny vybrané státy s výjimkou Turecka mají srovnatelný vývoj této charakteristiky (obr. 7). Na začátku sledovaného období přesahovaly hodnoty věkového mediánu s výjimkou Itálie hranici 30 let. Nejvíce to bylo v Německu (35,4 let) a ve Francii (34,5 let). Nejnižší hodnoty dosahovala již zmíněná Itálie (29,0 let), u níž zaznamenal vývoj věkového mediánu nejprudší růst. Od roku 1950 se hodnota zvýšila o 13 let, takže v roce 2005 vykazovala Itálie z vybraných států druhý nejvyšší věkový medián obyvatelstva (42,0 let), což znamená, že má Itálie nejvyšší podíl staré populace. Následný růst se předpokládá i v budoucnosti. Odhad pro rok 2010 činí u Itálie 43,8 let.

U ostatních států Evropské unie je také pozorovatelná rostoucí tendence. Růst během sledovaného období však nebyl tak prudký a ani konečné zvýšení věkového mediánu tak vysoké. Zároveň se v průběhu let vyskytlo období stagnace nebo mírného poklesu, většinou v letech 1950–1975. Od roku 1975 pak hodnoty neustále vzrůstají. U České republiky činí rozdíl mezi nejnižší a nejvyšší hodnotou 6,7 let, u Francie 7,3 let, u Německa 7,8 let a u Velké Británie pouhých 5 let. Všechny tyto státy tak dosáhly v roce 2005 téměř hranice 39 let, Německo a Itálie dokonce hranici 42 let. Postupný růst věkového mediánu se podle projekce pro rok 2010 předpokládá i v budoucnosti.

Turecko vykazuje vývojový trend stejný jako výše zmíněné státy, ovšem výchozí a konečná pozice jsou naprosto odlišné. Na první pohled je z obr. 7 viditelná odlišnost populace. Celkově je obyvatelstvo Turecka mnohem mladší než obyvatelstvo ostatních států. Až do roku 1980 byl věkový medián turecké populace nižší než 20 let. V roce 1965 dosáhl věkový medián minima, a to 18,8 let. Od roku 1980 je znatelný výrazný růst, do roku 2005 až na 26,7 let, což je ovšem stále nižší hodnota než věkový medián vybraných států Evropské unie v roce 1950. Rozdíl mezi nejnižší a nejvyšší hodnotou činí 7,9 let. Do roku 2010 se předpokládá růst na 28,5 let.

⁸⁵ Pavlík, Z., Rychtaříková, J., Šubrtová, A. (1986), str. 121.

Obr. 7 Věkový medián v letech 1950–2010
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Současná populace Turecka je stále mladší než populace vybraných států před 55 lety. Přistoupení Turecka do Evropské unie by tak mohlo pomoci s řešením penzijní krize stárnoucího evropského kontinentu. Na druhou stranu by se přijetím Turecka snížil průměrný věk Evropské unie pouze statisticky. To znamená, že celkově by obyvatelstvo bylo sice mladší, ale tato skutečnost by sotva ovlivnila faktickou věkovou strukturu populace jednotlivých členských států. Omlazení stárnoucích populací by nastalo jedině v případě zvýšené imigrace tureckého obyvatelstva do těchto států.

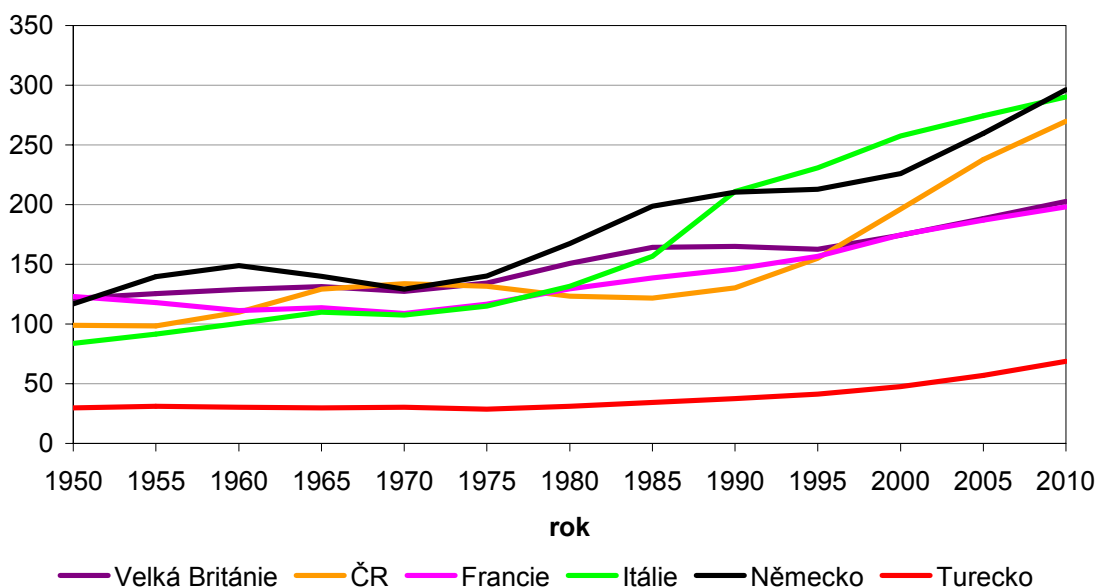
4.2.3 Indexy stáří

Index stáří umožňuje charakterizovat demografické stárnutí populace. U indexu stáří vymezeného podle biologických skupin se jedná o poměr postreprodukční (50 a více let) a dětské (0–14 let) složky.⁸⁶

Obr. 8 zachycuje index stáří vymezený podle biologických generací v letech 1950–2010. Na první pohled je zřejmá odlišnost populací Turecka a ostatních vybraných členských států EU. Linie evropských států jsou charakteristické rostoucí a postupně se rozvíjející tendencí. Na začátku sledovaného období se hodnoty pohybovaly v rozmezí 83–121, zatímco na konci v rozmezí 198–290. Hodnoty indexu

⁸⁶ Pavlík, Z., Rychtaříková, J., Šubrtová, A. (1986), str. 123.

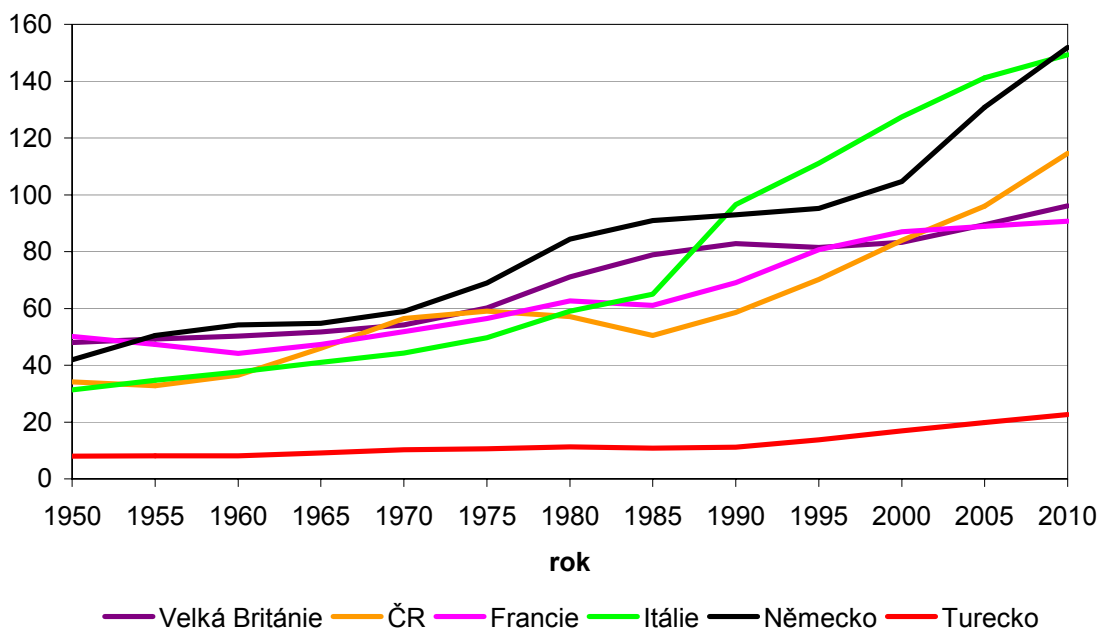
stáří pro populaci Turecka více než polovinu sledovaného období stagnovaly pod hranicí 50 a překročily ji až po roce 2000. Nejvyšší hodnoty dosahuje projekce pro rok 2010 (68,8). Celkově se populace evropských států v procesu demografického stárnutí vzdalují populaci Turecka.

Obr. 8 Index stáří podle biologických skupin v letech 1950–2010
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Často se pro vyjádření indexu stáří používá místo postreprodukční složky složka postaktivní, vymezená ukončením ekonomické aktivity (obvykle 65 a více let).⁸⁷ Index stáří podle ekonomických skupin znázorňuje obr. 9. Charakter linií je obdobný jako u indexu stáří podle biologických skupin. Na začátku sledovaného období se hodnoty vybraných členských států Evropské unie pohybovaly v rozmezí 31–50, zatímco na konci období to bylo již rozmezí 91–152. Divergentní tendence je tedy patrná jak mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie, tak mezi skupinou těchto států a Tureckem. To dosahovalo nejnižších hodnot během celého sledovaného období a zaznamenalo také nejnižší nárůst, z hodnoty 8 v roce 1950 na hodnotu 20 v roce 2005 (s předpokládaným mírným růstem do roku 2010). Ve výsledku se tak opět populace evropských států vzdalují v procesu stárnutí Turecku, jehož populace stárne velmi pozvolna.

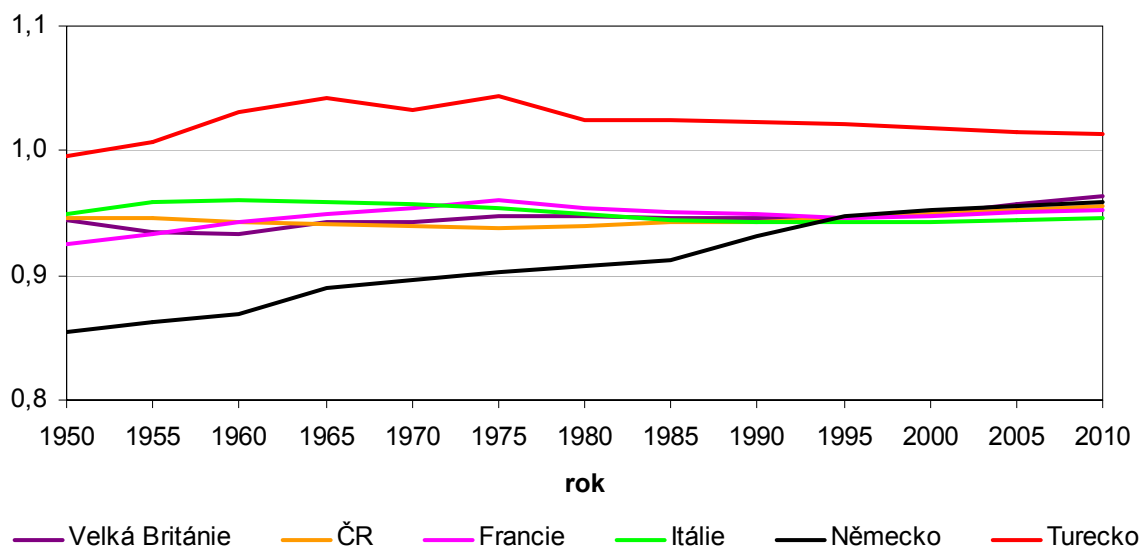
⁸⁷ Pavlík, Z., Rychtaříková, J., Šubrtová, A. (1986), str. 123.

Obr. 9 Index stáří podle ekonomických skupin v letech 1950–2010
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

4.2.4 Index maskulinity

Index maskulinity vyjadřuje podíl počtu mužů k počtu žen v populaci. Z obr. 10 je jasně zřetelná převaha mužů v Turecku. Linie vykazuje na začátku sledovaného období rostoucí tendenci, která se však po roce 1975 změnila. Tendence klesající převažuje dodnes a předpovídá ji i projekce do roku 2010. Na klesající tendenci se pravděpodobně zčásti podílela zvýšená emigrace tureckých mužů za prací. Hodnoty se pozvolna blíží hodnotám evropských států, linie vývoje mírně konvergují. Hodnoty vybraných členských států Evropské unie se s výjimkou Německa pohybují během sledovaných šedesáti let v pásu 0,9–1,0. Německo vykazovalo až do devadesátých let nejvyšší podíl žen ze všech vybraných států. Až v roce 1995 se linie srovnala s liniemi Velké Británie, České republiky, Francie a Itálie a ve stejných hodnotách se pohybuje i nadále.

Obr. 10 Index maskulinity v letech 1950–2010
 (data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

4.3 Porodnost a plodnost

4.3.1 Hrubá míra porodnosti

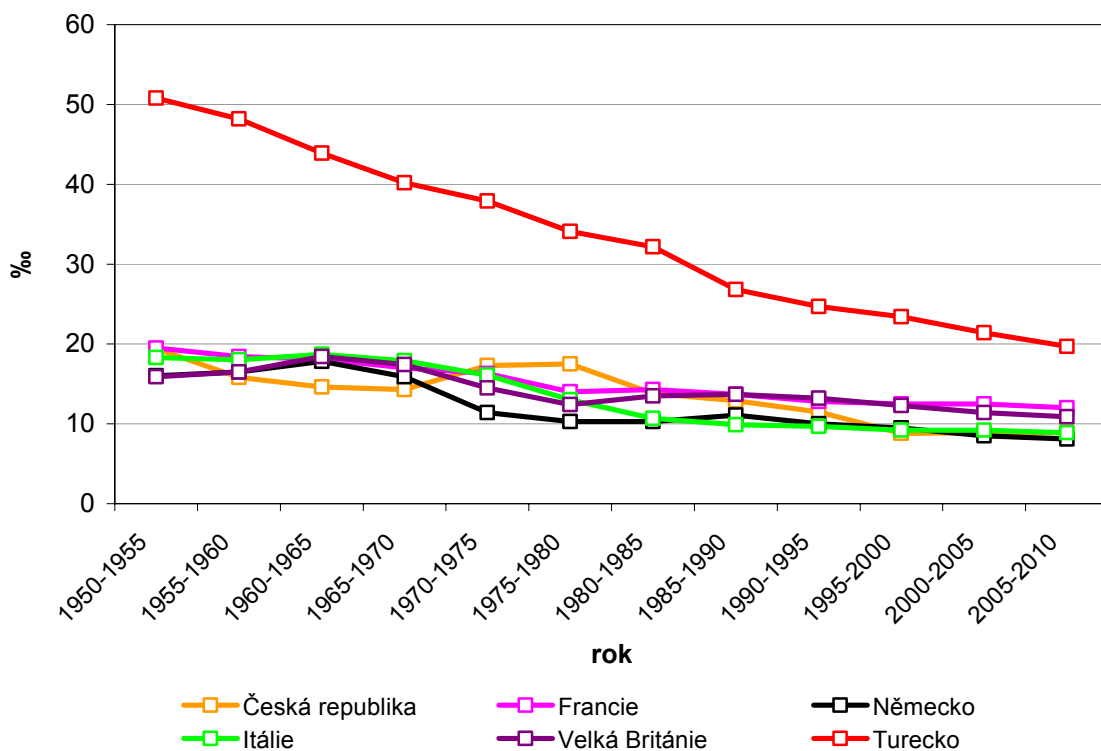
Hrubá míra porodnosti vyjadřuje podíl počtu narozených ke střednímu stavu obyvatelstva. Jedná se o nejjednodušší charakteristiku plodnosti, která však popisuje spíše proces rozmnožování populace. Nepodává ale tak zkreslené údaje o plodnosti jako hrubá míra úmrtnosti podává o úmrtnosti, neboť vysokou plodnost následuje po čase větší počet mladých lidí a tedy i vyšší porodnost. U úmrtnosti se naopak projevuje protisměrné působení.⁸⁸

Obr. 11 zachycuje vývoj hrubé míry porodnosti v pětiletých intervalech. Pro všechny státy s výjimkou České republiky je typická klesající tendence. V současnosti má Česká republika druhou nejnižší hrubou míru porodnosti (9,0 ‰), do budoucna se předpokládá mírný růst. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou (bez zahrnutí projekce do roku 2010) činí 10,4 ‰.

Podobně jsou na tom státy Německo a Itálie, u nichž se v posledních letech pohybují hodnoty také pod hranicí 10 ‰ a podle projekce by mělo dojít k mírnému snížení (u Německa z 8,7 ‰ na 8,2 ‰ a u Itálie z 9,4 ‰ na 9,2 ‰). Vyšší hodnoty připadají na období 2000–2005 Velké Británii (11,6 ‰) a Francii (12,8 ‰). V následujícím pětiletém období zahrnujícím projekci by mělo dojít u Francie k dalšímu poklesu na 12,2 ‰, u Velké Británie naopak k růstu na 12,0 ‰.

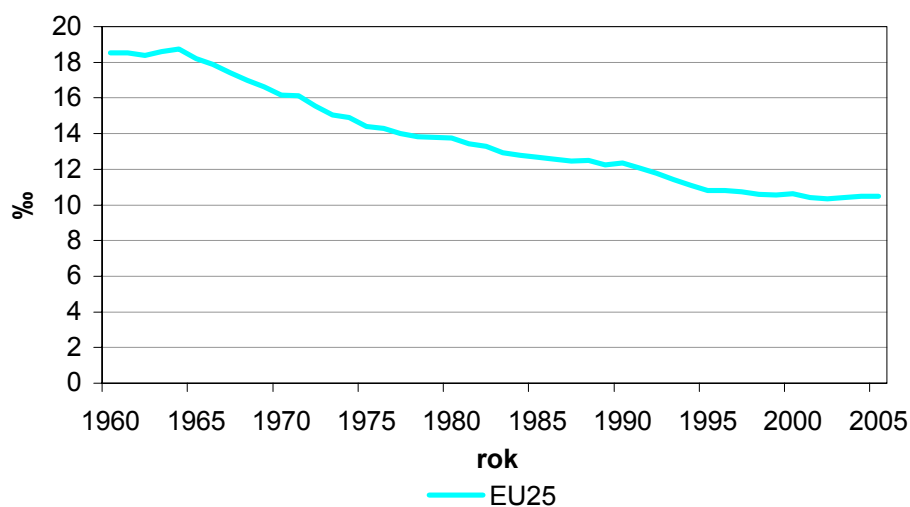
Ve srovnání s Tureckem jsou hodnoty vybraných členských států Evropské unie značně nižší. V Turecku prodělala průměrná hrubá míra porodnosti výrazný pokles a klesá soustavně a nejprudčeji od počátku sledovaného období, z hodnoty 50,8 ‰ za období 1950–1955 na 19,5 ‰ za období 2000–2005. Hodnota za pětileté období 2000–2005 je na stejné úrovni jako u Francie v letech 1950–1955 a nadále se počítá s poklesem. Turecko se tedy postupně přibližuje moderním evropským státům.

⁸⁸ Koschin, F. (2005), str. 59–60.

Obr. 11 Průměrná hrubá míra porodnosti v letech 1950–2010
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Obr. 12 znázorňuje vývoj hrubé míry porodnosti 25 států Evropské unie v období 1960–2005. Kromě mírných výkyvů křivka neustále klesá z hodnoty 18,5 ‰ v roce 1960 až na hodnotu 10,5 ‰ v roce 2005. Klesající tendence a přibližně stejné hodnoty hrubé míry porodnosti jsou tedy charakteristické nejen pro vybrané členské státy Evropské unie, ale i pro Evropskou unii jako celek.

Obr. 12 Hrubá míra porodnosti EU25 v letech 1960–2005 (data: Eurostat)

4.3.2 Potratovost

Další demografickou charakteristikou, v níž si uchovává prvenství Česká republika, je potratovost. Mezinárodní definice potratů však není stanovena, každá země používá definici vlastní, a proto je porovnávání zatíženo určitou nepřesností.⁸⁹

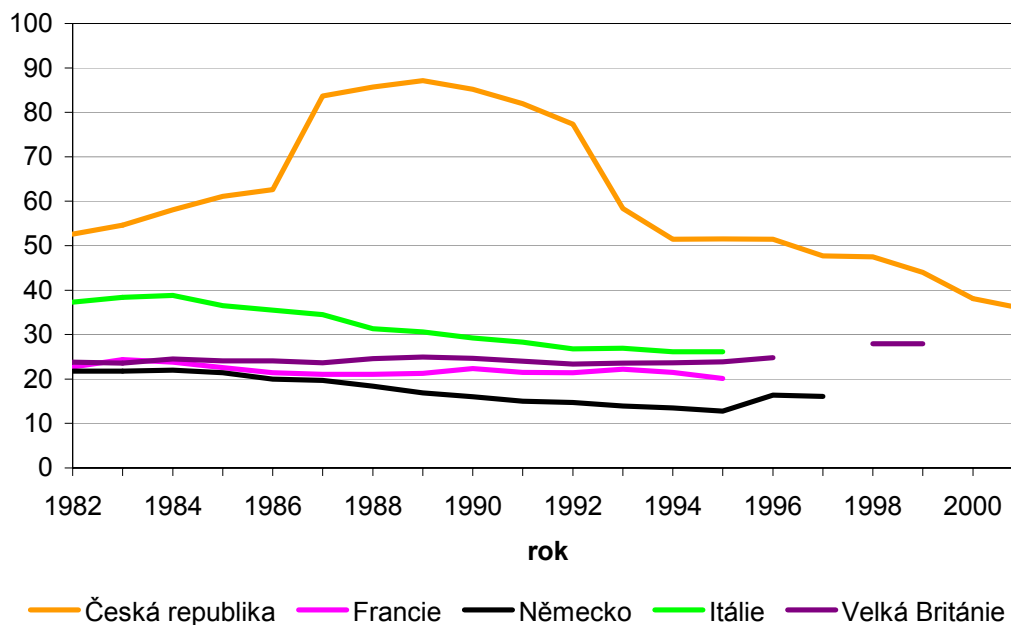
Obr. 13 zachycuje vývoj počtu potratů na 100 živě narozených v letech 1982 až 2001. V případě České republiky se po roce 1987, kdy změnou zákona o umělém přerušení těhotenství byly zrušeny interrupční komise, prudce zvedl počet potratů a nárůst mezi roky 1986 a 1987 činil více než 20 procentních bodů. Nejvyšší hodnoty potratovosti bylo dosaženo v roce 1989 (87,16 %) a od té doby má linie vývoje nejdříve prudce a následně pozvolna klesající charakter. Na počátku 21. století se tak alespoň částečně přibližuje k hodnotám ostatních vybraných evropských států. Rozdíl mezi maximální a minimální hodnotou činil 51,3 procentního bodu.

Na druhé pozici se během celého období drží Itálie, u níž hodnoty od roku 1984, kdy bylo dosaženo maxima (38,8 %), klesají až na 26,1 % v roce 1995. Další údaj je až z roku 1998 (26,8 %) a je shodný s potratovostí ve Velké Británii. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou činil 12,7 procentního bodu.

Křivky Francie, Německa a Velké Británie mají především na počátku 80. let téměř totožný charakter. Na přelomu let 80. a 90. se však křivka představující počet potratů na 100 živě narozených v Německu vychýlila a až do roku 1995, kdy bylo dosaženo minima (12,8 %), se hodnoty snižovaly. Celkově se pohybovaly mezi 12–22 %. Linie Francie a Velké Británie se nadále pohybovaly v rozmezí 20–25 %. Poslední dva údaje týkající se počtu potratů na 100 živě narozených ve Velké Británii v roce 1998 a 1999 jsou u této země nejvyšší (27,8 %), nicméně stále nižší než nejnižší hodnota za Českou republiku.

Všechny státy si po celé sledované období uchovaly stejné pořadí, s výjimkou Francie, u níž hodnota v roce 1983 převýšila hodnoty Velké Británie o 0,8 procentního bodu.

⁸⁹ Koschin, F. (2005), str. 16.

Obr. 13 Počet potratů na 100 živě narozených v letech 1982–2001
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Data týkající se potratů nejsou v turecké národní statistice dostupná. Publikace *Country Profiles for Population and Reproductive Health, Policy Developments and Indicators 2005* uvádí, že rozšíření antikoncepce v Turecku je vysoké (používá ji 64 % žen), nicméně moderní antikoncepci používá pouhých 38 % žen ve věku 15–49 let. Míra potratovosti zůstává vysoká, a přestože je k dispozici široký výběr antikoncepce, kvalita poradenských služeb potřebuje zdokonalení. Pro srovnání v České republice se rozšíření antikoncepce týká 72 % žen ve věku 15–49 let a moderní antikoncepci používá 62,6 % žen ve věku 15–49 let..

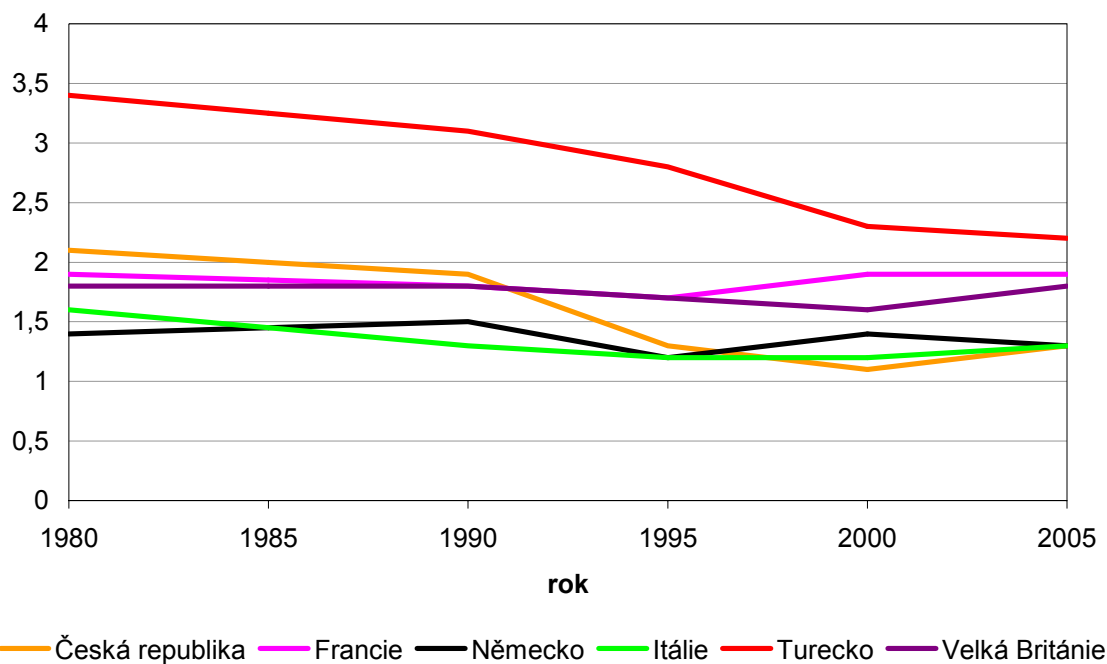
4.3.3 Úhrnná plodnost

Obr. 14 zachycuje vývoj úhrnné plodnosti v období 1980–2005. Ta představuje počet dětí, které připadnou na jednu ženu v plodném věku. Pokud je úhrnná plodnost rovna hodnotě 2,1, je v případě rozvinutějších zemí zaručena stabilita populace v dlouhodobém časovém horizontu. V případě hodnoty větší než 2,1 se hovoří o rozšířené reprodukci a populace přibývá. V opačném případě obyvatelstvo vymírá.

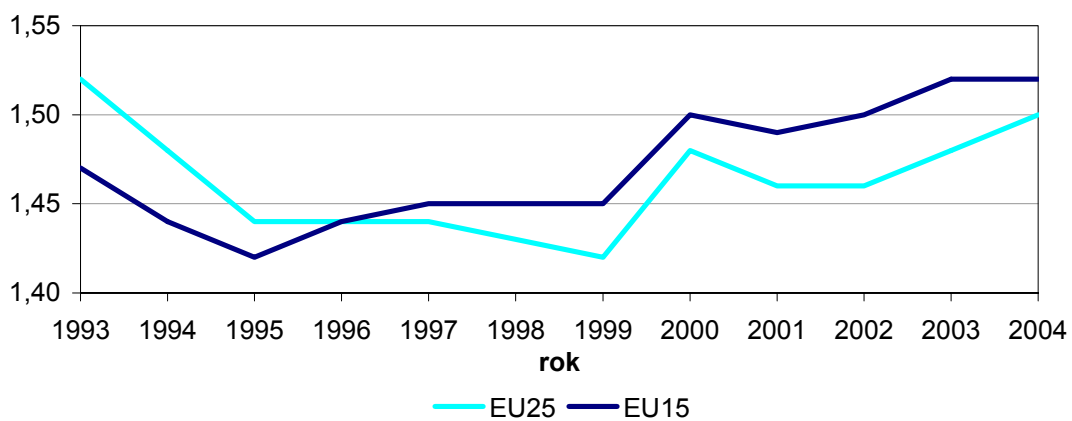
Žádný z vybraných evropských států nedosahuje hodnoty 2,1. Nelze proto hovořit o stabilní populaci, hodnoty úhrnných plodností nejsou dostatečné. Nejvyšší úhrnnou plodnost má Francie, která si od roku 2000 udržuje stálou hodnotu 1,9. Na druhém místě stojí Velká Británie s číslem 1,8. Zbylé evropské státy vykazují za rok 2005 stejnou hodnotu 1,3. Za celé sledované období se u vybraných evropských států hodnota 2,1 objevila pouze jednou, a to u České republiky v roce 1980. Ta zaznamenala také největší pokles, kdy od roku 1980 do roku 2005 klesla úhrnná plodnost o sedm desetin. Ve všech evropských zemích obyvatel ubývá, navíc se nejedná o trend několika posledních let, ale o záležitost dlouhodobějšího charakteru. Dá se říci, že současná Evropa prochází určitou populační krizí.

V průběhu let došlo v Turecku také k výraznému poklesu úhrnné plodnosti, ten je ovšem chápán jako pozitivní jev, neboť v roce 1980 dosahovala úhrnná plodnost hodnoty 3,4, zatímco v roce 2005 hodnoty 2,2, která však neustále převyšuje hodnotu 2,1 zaručující stabilitu populace. Přestože se jedná o převážně muslimský stát, u něhož se dá vyšší plodnost předpokládat, v případě Turecka se úhrnná plodnost ustálila na hodnotě 2,2, na níž přetrvává od roku 2001.

Obr. 15 ukazuje srovnání úhrnné plodnosti EU25 a EU15 v letech 1993–2004. Hodnoty jsou poměrně nízké a zdaleka nezaručují stabilitu populace v dlouhodobém časovém horizontu. Nejvyšší hodnoty za EU25 vůbec (1,52) bylo dosaženo v roce 1993. Klesající tendence převažovala u obou subjektů na počátku sledovaného období (začátek 90. let), u EU25 klesla až na minimum 1,42. Od roku 2001 je u EU15 patrný růst a následná stagnace, u EU25 je tomu naopak.

Obr. 14 Úhrnná plodnost v období 1980–2005
 (Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Obr. 15 Úhrnná plodnost v období 1993–2004 (data: Eurostat)

4.4 Úmrtnost

Termín úmrtnost se používá jak k označení vlastnosti populace, která souvisí se smrtí jedinců v určitém dožitém věku, tak k označení procesu vymírání populace. Vyjadřuje tedy vlastnost, ale i projev této vlastnosti. Proto je nutné oba významy dobře odlišovat, aby nedošlo k zavádějící interpretaci.⁹⁰

4.4.1 Hrubá míra úmrtnosti

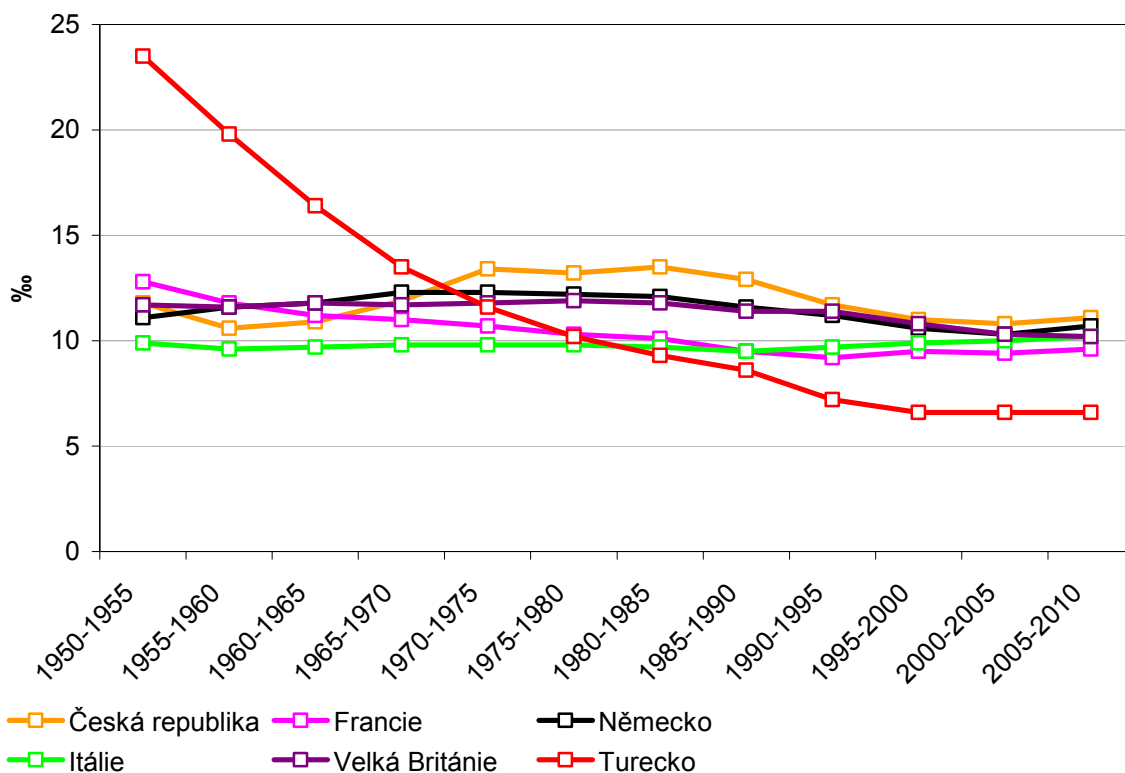
Hrubá míra úmrtnosti vyjadřuje podíl počtu zemřelých ke střednímu stavu obyvatelstva. Nejedná se o charakteristiku úmrtnosti jako vlastnosti, nýbrž jako procesu (vymírání populace). Sledujeme-li tedy úmrtnost jako proces vymírání, není důležitá věková struktura populace, ale jen rychlost ubývání členů populace (kolik je zemřelých relativně k velikosti populace). K zachycení úmrtnosti jako vlastnosti je hrubá míra úmrtnosti nevhodnou charakteristikou, protože v některých případech dává zavádějící informaci vzhledem k vlivu konkrétní věkové struktury (pro popis úmrtnosti jako vlastnosti je tedy nutná standardizace hodnot s cílem vyloučit vliv věkové struktury).⁹¹

Obr. 16 zachycuje vývoj hrubé míry úmrtnosti ve vybraných státech Evropské unie a v Turecku. U České republiky je vývoj hrubé míry úmrtnosti značně rozkolísaný a po několika letech postupného poklesu se předpokládá mírný růst, za období 2005–2010 na 10,9 ‰. Mírný růst je patrný také u Francie, Německa a Itálie. Jediné evropské země, u nichž se do budoucna předpokládá pokles, jsou Velká Británie a Francie. Celkově se hodnoty vybraných států EU pohybují v rozmezí 8–12 ‰.

Zcela odlišný vývoj prodělává hrubá míra úmrtnosti Turecka. Od počátku sledovaného období jednotlivé hodnoty prudce klesaly z 23,5 ‰ za období 1950–1955 až na 5,8 ‰ v období 2000–2005. Do budoucna by podle projekce mělo dojít k mírnému zvýšení. Proces vymírání turecké populace prodělal nejvýraznější změny a hodnoty se dostaly daleko pod hodnoty evropských států, ovšem tento vývoj souvisí především s proměnou věkové struktury Turecka – více jedinců než dříve se dnes zejména díky zlepšení lékařské péče a ekonomických podmínek dožívá produktivního věku. Zvýšení hrubé míry úmrtnosti v budoucnu lze předpokládat s očekávaným zvyšováním podílu osob v poproduktivním věku.

⁹⁰ Koschin, F. (2005), str. 23–24.

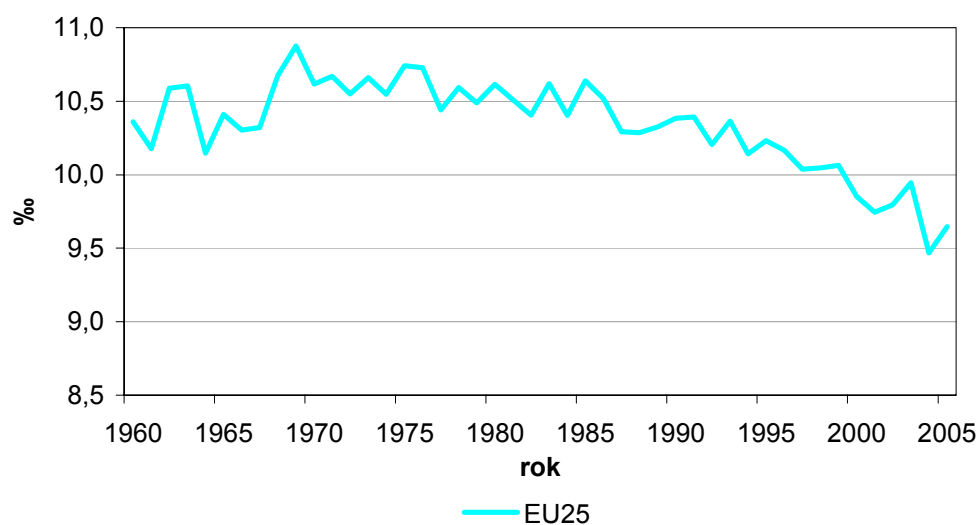
⁹¹ Koschin, F. (2005), str. 27, 31.

Obr. 16 Průměrná hrubá míra úmrtnosti v letech 1950–2005

(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Obr. 17 zobrazuje vývoj hrubé míry úmrtnosti 25 států Evropské unie. Charakter křivky je obdobný jako u vybraných členských států, hodnoty v průběhu sledovaného období mírně kolísají a s výjimkou posledních pěti let se drží v rozmezí 10–11 ‰.

Obr. 17 Hrubá míra úmrtnosti EU25 v letech 1960–2005 (data: Eurostat)

4.4.2 Kojenecká úmrtnost

Kojenecká úmrtnost představuje úmrtnost v prvním roce života. Pro její měření slouží charakteristika kvocient kojenecké úmrtnosti, který má charakter pravděpodobnosti. Kojenecká úmrtnost je v úzké korelaci s vyspělostí země, a proto je předmětem mezinárodního srovnání.⁹²

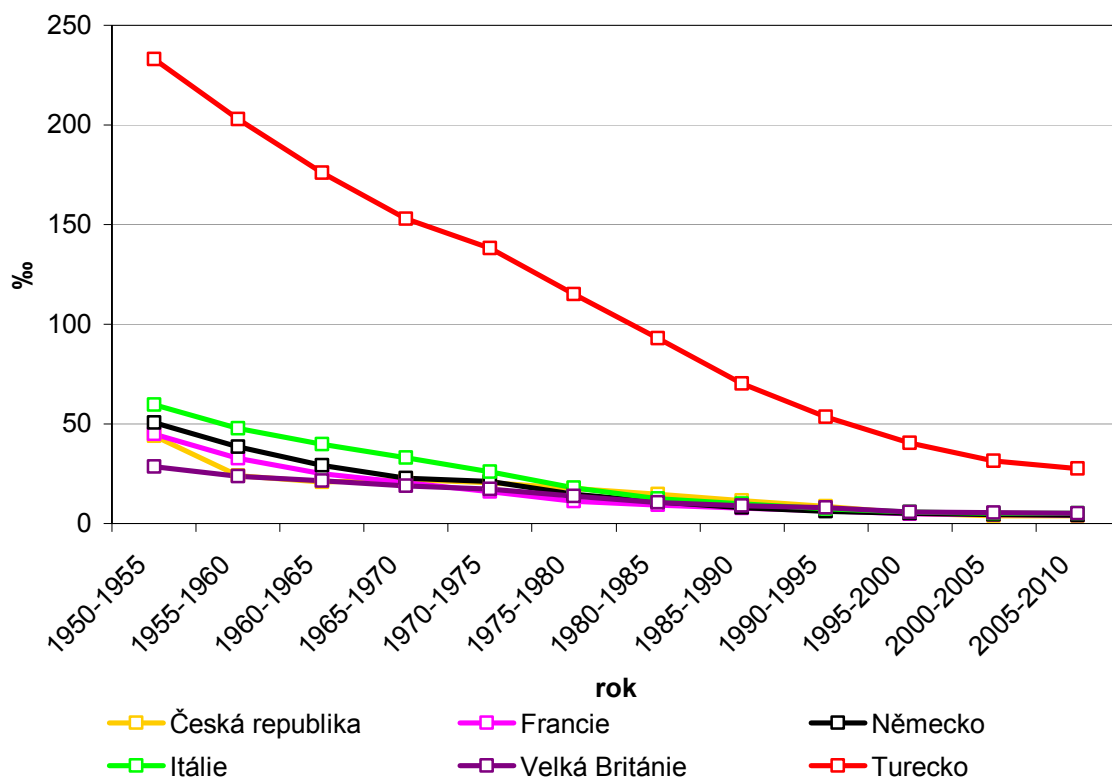
Obr. 18 zachycuje vývoj této demografické charakteristiky v pětiletých obdobích od roku 1950 do roku 2010.

Pro všechny vybrané členské státy Evropské unie je charakteristická klesající tendence související s pokrokem a růstem vyspělosti zemí. Je však otázkou, nakolik vyspělá populace a pokrok ve zdravotnictví ovlivňuje kvalitu populace daného státu a kde jsou hranice pro záchranu nemocných a nedonošených novorozeneckých dětí.

Nejvýraznější změny ve vývoji kojenecké úmrtnosti dosáhla Itálie. Kojenecká úmrtnost klesla z 59,7 ‰ v letech 1950–1955 na 5,2 ‰ v letech 2000–2005. Spolu s Německem, jehož kojenecká úmrtnost dosahovala v letech 1950–1955 50,6 ‰, byla jediným státem přesahujícím hranici 50 ‰. Nejnižší hodnota kojenecké úmrtnosti připadala Velké Británii, u níž probíhal vývoj v průběhu sledovaného období velmi pozvolna, z hodnoty 28,5 ‰ v letech 1950–1955 na 5,2 ‰ v letech 2000–2005. Nejnižší hodnoty za předposlední pětileté období 2000–2005 vykazuje Česká republika (3,9 ‰). Ostatní země se pohybují v rozmezí 4,4–5,3 ‰. Z obr. 18 je tedy patrná populační podobnost vybraných členských států Evropské unie. Mírný pokles kojenecké úmrtnosti se u těchto zemí předpokládá i v budoucnosti.

Nejprudší pokles během sledovaného období zaznamenalo Turecko, jehož kojenecká úmrtnost byla srovnatelná spíše s rozvojovými zeměmi než s vyspělou Evropou. V letech 1950–1955 přesahovala hodnota kojenecké úmrtnosti hranici 230 ‰. Za posledních 50 let se ale hodnota výrazně snížila. Za předposlední pětileté období 2000–2005 vykazuje Turecko hodnotu průměrné kojenecké úmrtnosti jen o něco málo nižší než Francie v letech 1955–1960 (31,4 ‰). V této oblasti má Evropa stále velký předstih a ze strany Turecka je nutné učinit ještě značný pokrok.

⁹² Koschin, F. (2005), str. 50–52.

Obr. 18 Průměrný kvocient kojenecké úmrtnosti (‰) v letech 1950–2010
 (data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

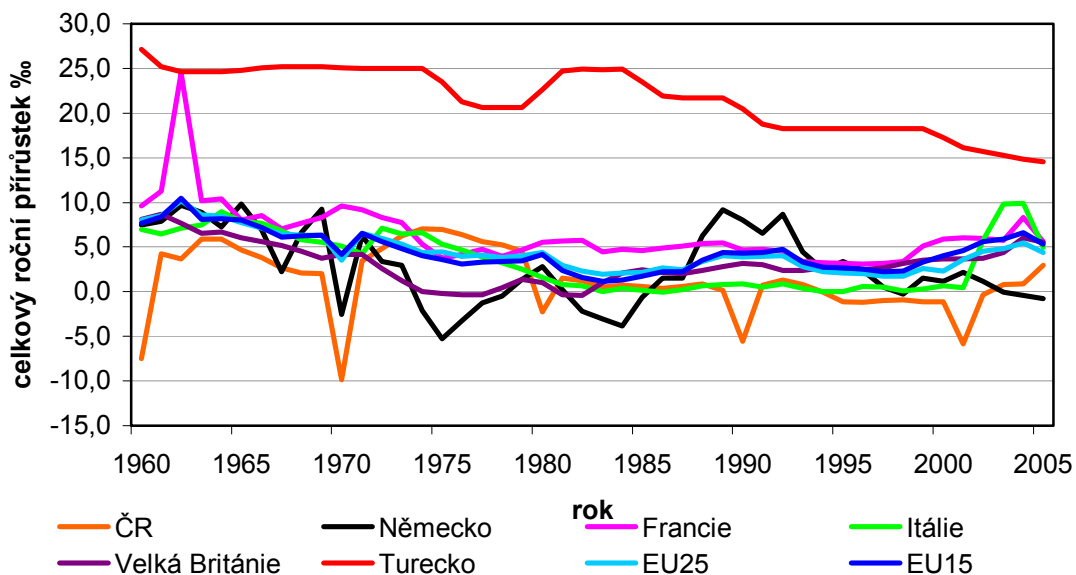
4.5 Celkový roční přírůstek obyvatelstva

V případě různě velkých populací mají údaje o relativním celkovém přírůstku z hlediska populační dynamiky větší srovnávací hodnotu než údaje absolutní. Obr. 19 zachycuje celkový roční přírůstek vybraných států i EU15 a EU25. Je patrná naprostá odlišnost populace Turecka od ostatních států, ale velmi důležitý je jev postupného přibližování se úrovni evropských států.

Na začátku sledovaného období, v roce 1960, dosahovala hodnota celkového přírůstku Turecka 27,2 ‰, zatímco na konci období, v roce 2005, to bylo pouhých 14,5 ‰. K výraznému poklesu došlo v období let 1975–1980, kdy Turecko zasáhlo několik vojenských převratů. Od roku 1982 celkový přírůstek neustále postupně klesá z 24,9 ‰. V letech 1992–1999 došlo k výraznému sedmiletému období stagnace, kdy se hodnota držela na 18,3 ‰. Od roku 2000 následuje mírný pokles patrný až dodnes.

Křivka zachycující vývoj celkového přírůstku obyvatelstva EU25 se pohybuje v rozmezí hodnot 10,2 ‰ (dosažené v roce 1962) a 1,7 ‰ (dosažené v letech 1997 a 1998).

Ostatní vybrané státy mají křivky kromě občasných výkyvů téměř v jedné linii, což svědčí o jejich populační podobnosti.

Obr. 19 Celkový roční přírůstek (‰) v letech 1960–2005 (data: Eurostat)

4.6 Sňatečnost

4.6.1 Hrubá míra sňatečnosti

Obr. 20 zachycuje hrubou míru sňatečnosti v období let 1993–2004. Ta vyjadřuje podíl počtu sňatků ke střednímu stavu obyvatelstva. Důvodem přerušení některých linií v grafu jsou chybějící data ve zvolených a dostupných statistikách.

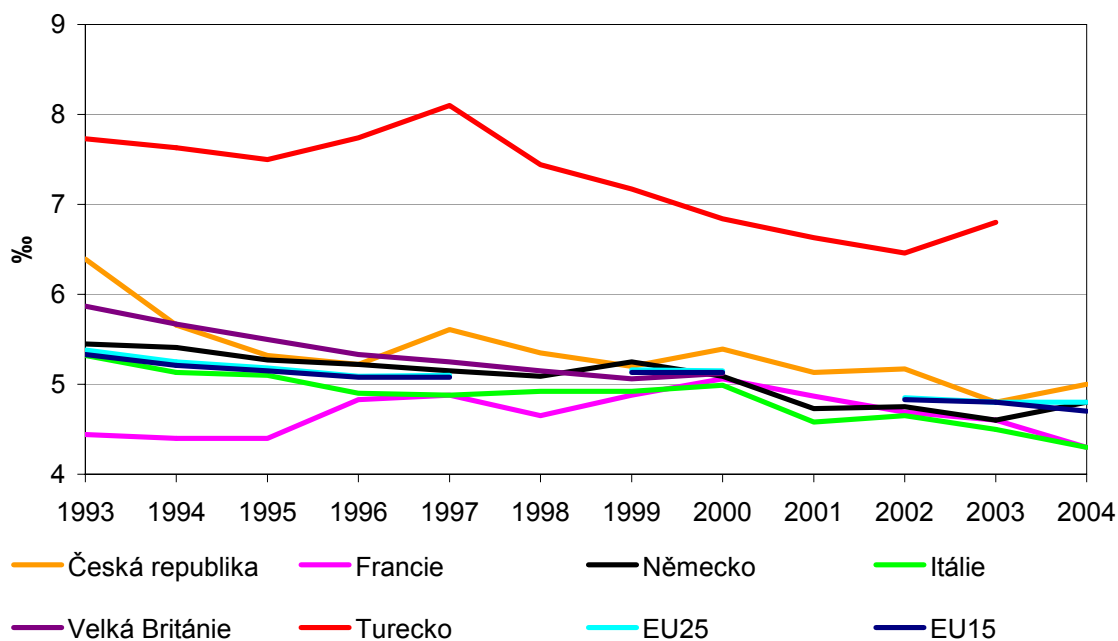
Na první pohled je zřejmá odlišnost ve vývoji popisované charakteristiky v Turecku a vybraných evropských státech, což je však z velké části ovlivněno věkovou strukturou turecké populace. Linie vybraných členských států Evropské unie se v průběhu sledovaného období více méně sjednotily.

Na začátku i na konci sledovaného období si uchovala prvenství Česká republika, u níž hrubá míra sňatečnosti poklesla z 6,39 ‰ v roce 1993 na 5 ‰ v roce 2004. Nejnižší hodnoty (4,8 ‰) dosáhla v roce 2003, takže spolu s Německem je jediným státem, který zaznamenává růst v oblasti této charakteristiky. Nejnižší hodnoty připadají Francii. V roce 1993 vykazovala 4,4 ‰, v roce 2004 spolu s Itálií 4,3 ‰ a tendence u těchto států jsou v posledních letech klesající.

Linie za EU15 a EU25 jsou sice v některých místech přerušeny, nicméně klesající tendence je stále dobře patrná. Zároveň je zřejmé, že tyto linie představují střední hodnotu, kolem níž se s mírnou kolísavostí pohybují hodnoty hrubých měr sňatečnosti vybraných členských států.

Hodnoty týkající se obyvatelstva Turecka se pohybují ve zcela jiné rovině. Od počátku sledovaného období, kdy hodnota hrubé míry sňatečnosti dosahovala 7,73 ‰, došlo k mírnému poklesu na 7,5 ‰ a následnému vzestupu na maximální hodnotu 8,1 ‰ v roce 1997. V dalších pěti letech je patrný pokles až na minimální hodnotu 6,46 ‰.

Nízké a klesající hodnoty hrubé míry sňatečnosti u vybraných členských států Evropské unie nejsou způsobeny nezájmem obyvatel žít partnerským způsobem života. Spíše je to důsledek populárního trendu volného soužití partnerů. Pomalu se vytrácí tradiční křesťanské pojetí rodiny nemyslitelné bez uzavření manželství, které je stále větším počtem jedinců vnímáno spíše jako společensko-právní akt.

Obr. 20 Hrubá míra sňatečnosti (‰) v letech 1993–2004

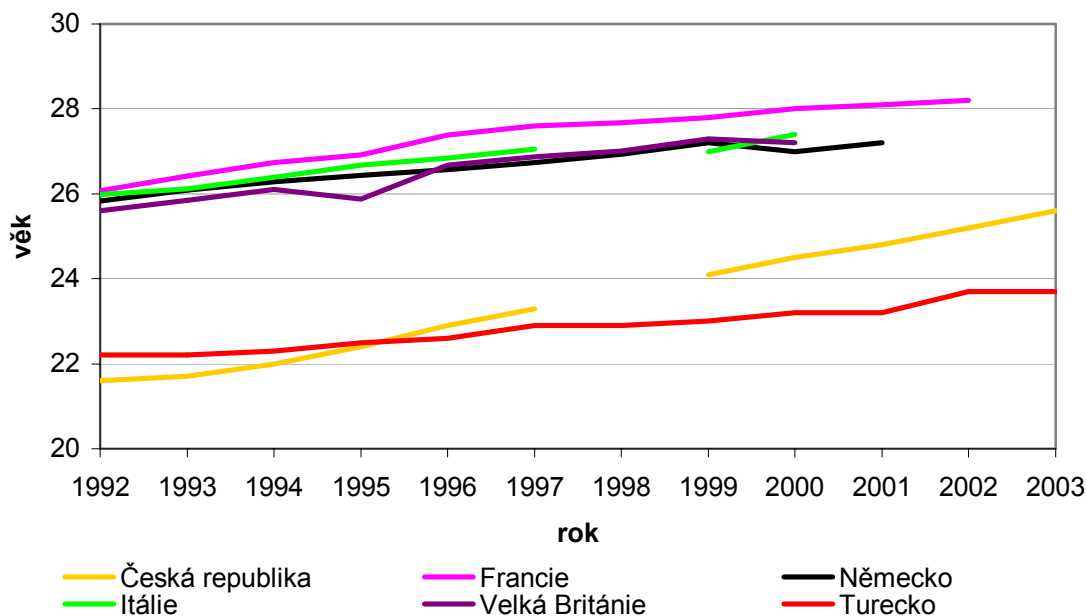
(data: Eurostat, Turkstat)

4.6.2 Průměrný věk při vstupu do prvního manželství

Vývojem v čase prošly i hodnoty průměrného věku při vstupu do prvního manželství. Obr. 21 znázorňuje vývoj průměrného věku žen v letech 1992–2003. U všech zemí je patrná pozvolná rostoucí tendence, která mimochodem zčásti stojí i za poklesem hrubé míry sňatečnosti, popsané výše.

Z vybraných evropských států dosahuje nejvyšších hodnot Francie (28,2 let v roce 2002) a Německo (28,1 let v roce 2003). Podobné hodnoty se dají předpokládat i u Velké Británie a Itálie, u těchto zemí však data za poslední tři roky chybí. Nejnižší hodnoty průměrného věku žen při uzavírání prvního manželství vykazuje Česká republika, která zároveň v průběhu sledovaného období zaznamenala nejvyšší růst (o 4 roky). Z hodnoty 21,6 let v roce 1992 se dostala na hodnotu 25,6 let, což je stále velmi nízké číslo ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi, protože během let se hodnota 25,6 let objevila pouze u Velké Británie a to v roce 1992.

V případě Turecka je viditelný mnohem mírnější vzestup než u vybraných členských států Evropské unie. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou činí pouhých 1,5 roku. Průměrný věk žen při uzavírání prvního manželství za rok 2003 je přibližně stejný jako u České republiky v roce 1997 (23,7 let).

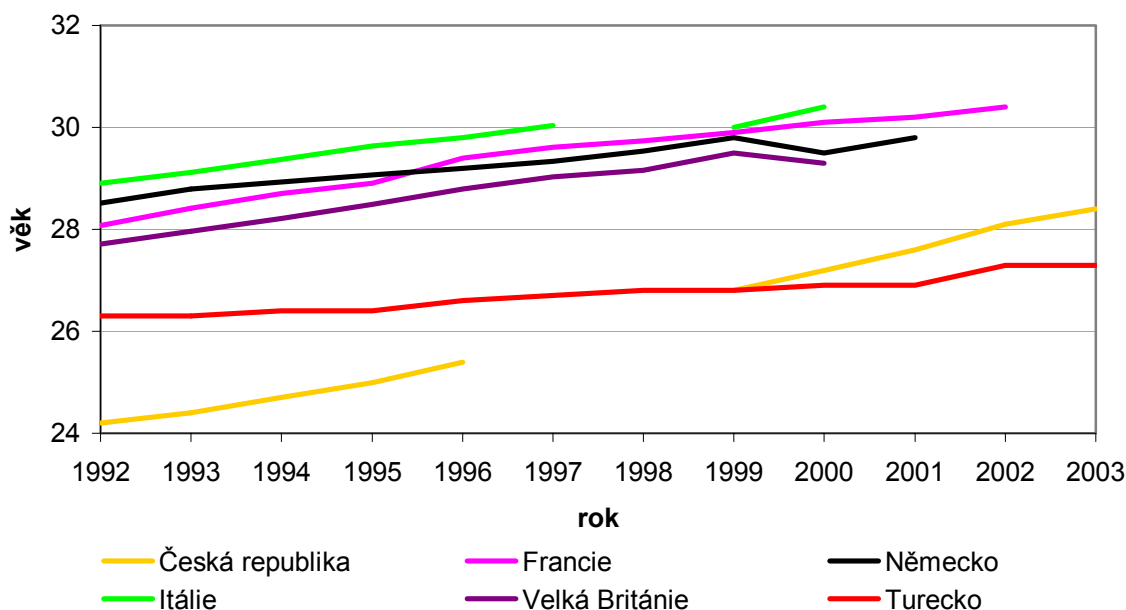

Obr. 21 Průměrný věk žen při vstupu do prvního manželství v letech 1992–2003
(data: Eurostat, Turkstat)

Charakter vývoje průměrného věku mužů při vstupu do prvního manželství (obr. 22) je obdobný jako u žen, pouze hodnoty jsou v průměru asi o 2–4 roky vyšší. U všech vybraných členských států Evropské unie je patrný nárůst, nejvyšších hodnot dosahuje Německo (30,6 let v roce 2003), Francie (30,4 let v roce 2002) a Itálie (30,4 let v roce 2000). Nejvyšší růst (o čtyři roky během sledovaného období) je typický pro Českou republiku. Z hodnoty 24,2 let se dostala na 28,4 let, což je hodnota téměř stejná jako ostatních států před jedenácti lety.

Nejnižší nárůst zaznamenalo Turecko, u něhož se průměrný věk mužů vstupujících do prvního manželství zvýšil za jedenáct let o jeden rok (z 26,3 let v roce 1992 na 27,3 v roce 2003).

Růst průměrného věku mužů a žen při vstupu do prvního manželství souvisí například s delší dobou studia či budováním kariéry. Značné procento lidí upřednostňuje nejprve dosáhnout určité materiální zabezpečení a společenské postavení, a teprve poté založit rodinu. To se týká populací hodnocených členských států EU, a v obdobné míře zejména v posledních letech také Turecka.

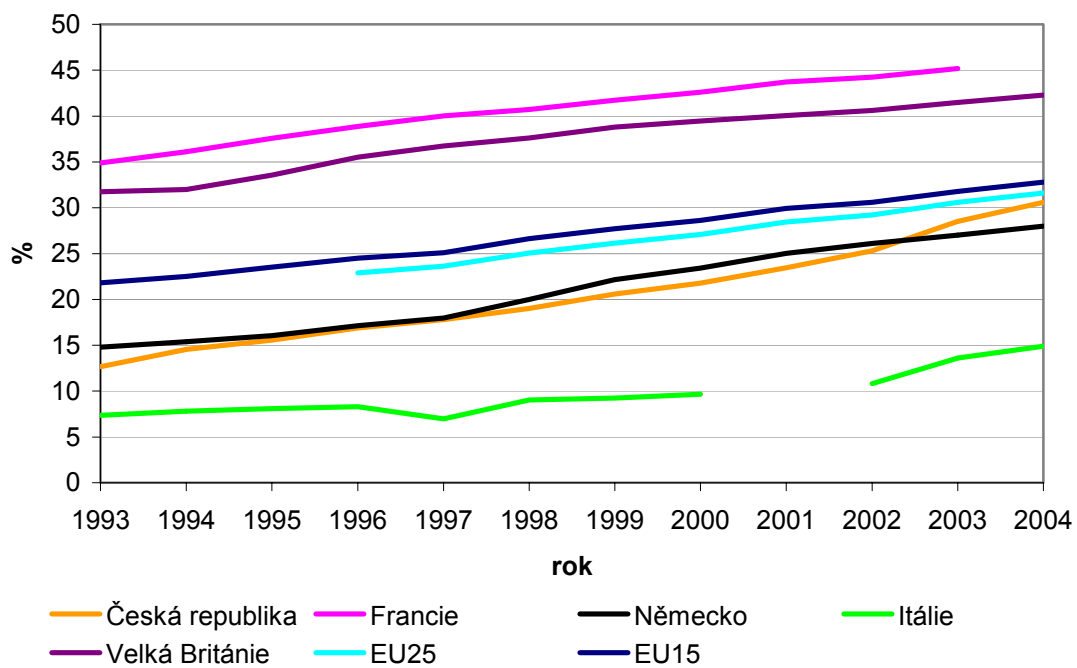
Obr. 22 Průměrný věk mužů při vstupu do prvního manželství v letech 1992–2003
(data: Eurostat, Turkstat)

4.6.3 Podíl dětí narozených mimo manželství

Obr 23 zachycuje procentuální srovnání počtu dětí narozených mimo manželství v letech 1993–2004. Z důvodu nedostupnosti dat nejsou uvedeny hodnoty za Tureckou republiku. Přesto stojí za zmínku vývoj této demografické charakteristiky alespoň u vybraných členských států Evropské unie. Graf ukazuje nepříliš pozitivní skutečnost neustálého růstu počtu dětí narozených mimo manželství, ale také značnou rozdílnost mezi jednotlivými hodnocenými státy EU.

U České republiky hodnoty za celé sledované období vzrostly téměř o 18 procentních bodů (z 12,66 % v roce 1993 na 30,6 % v roce 2004). Nejvyšších hodnot však dosahuje Francie (45,2 % za rok 2003) a Velká Británie (42,3 % za rok 2004). Itálie ve srovnání s Francií vykazuje třetinové hodnoty (14,9 % v roce 2004) a celkový nárůst o 7,54 procentního bodu oproti roku 1993.

Průměr za 25 států Evropské unie v roce 2004 je přibližně stejný jako hodnota počtu dětí narozených mimo manželství ve Velké Británii v roce 1993. Charakter linie představující EU15 je stejný jako v případě EU25, jenom hodnoty jsou o něco málo vyšší (v průměru o 1,5 procentního bodu).

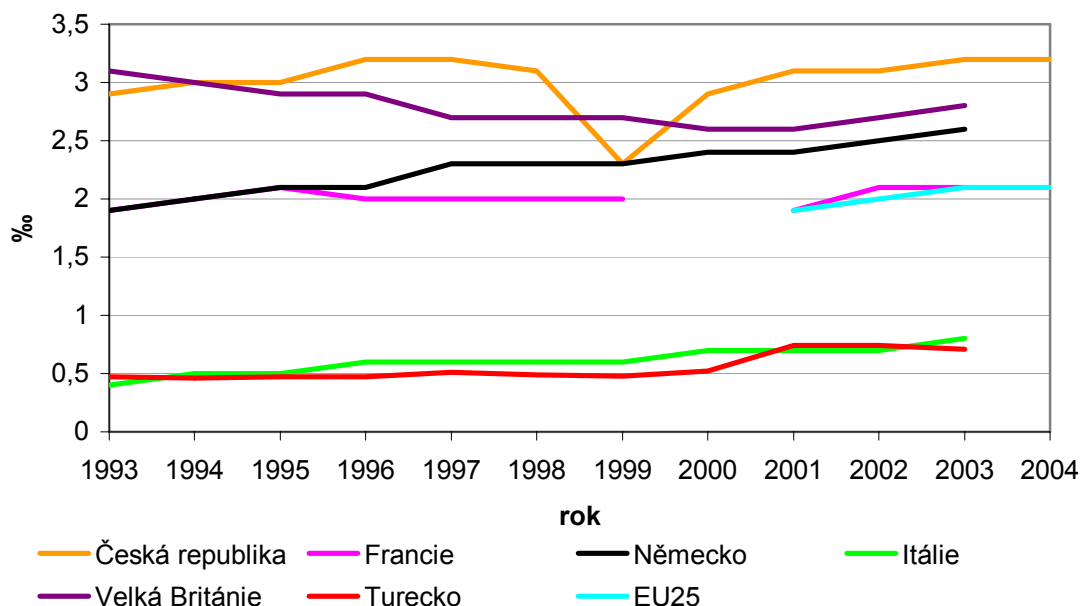

Obr. 23 Podíl dětí narozených mimo manželství (%) v letech 1993–2004
(data: Eurostat)

4.7 Rozvodovost

Hrubá míra rozvodovosti vyjadřuje podíl počtu rozvodů ke střednímu stavu obyvatelstva. Obr. 24 zachycuje vývoj této charakteristiky v letech 1993–2004, přičemž vzhledem k dostupnosti dat jsou data za rok 2004 uvedena pouze u České republiky a EU25.

V průběhu téměř celého sledovaného období si prvenství uchovávala Česká republika. Kromě roku 1993, kdy hodnotu 2,9 ‰ převyšovala Velká Británie s hrubou mírou rozvodovosti 3,1 ‰, a roku 1999, kdy hodnota dosáhla svého minima 2,3 ‰. Prvenství náleží České republice nejen mezi těmito vybranými státy, ale i v celé Evropě.⁹³ Linie Velké Británie a Německa mají sbíhavou tendenci a až do roku 2001 jsou téměř osově souměrné s osou souměrnosti v hodnotě 2,5 ‰. Od roku 2001 následuje mírný vzestup. Nejvyrovnanější průběh linie je pozorovatelný u Francie. Z vybraných členských států Evropské unie vykazuje nejnižší hodnoty Itálie. Během desetiletého období došlo k růstu z 0,4 ‰ v roce 1993 na 0,8 ‰ v roce 2003. Linie zobrazující EU25 za poslední čtyřleté období má charakter podobný francouzskému.

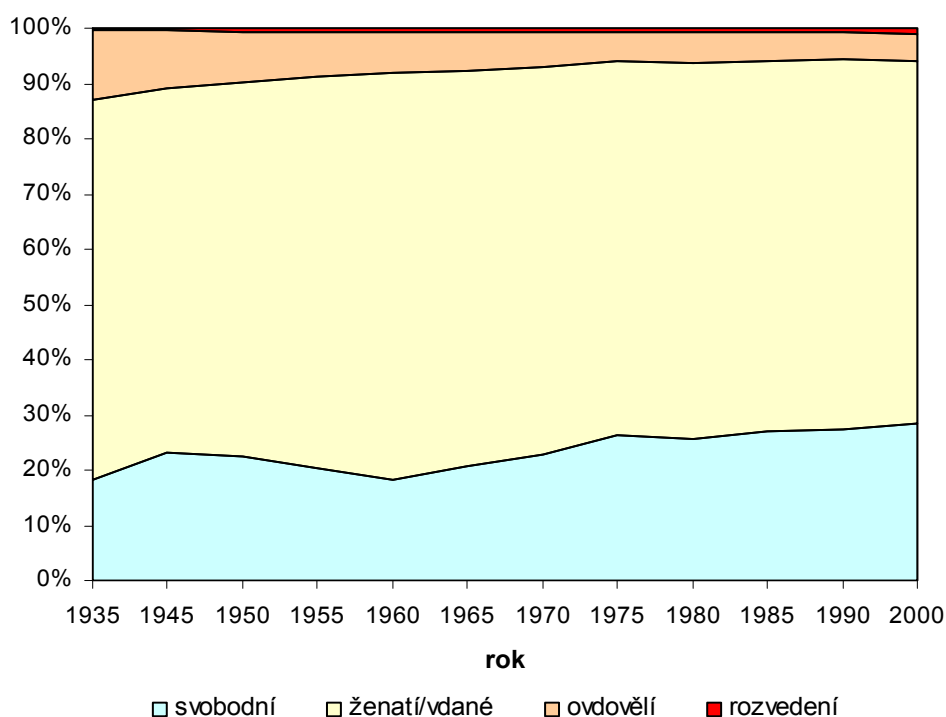
Obr. 24 Hrubá míra rozvodovosti (‰) v letech 1993–2004

(data: Eurostat, Turkstat)

⁹³ Population Statistics. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities (2004), str. 116.

V případě Turecka je patrná převažující stagnace s výjimkou let 2000–2001, která představují jediný výraznější vzestup hrubé míry rozvodovosti z 0,52 ‰ na 0,74 ‰. Hodnoty jsou velmi podobné hodnotám hrubé míry rozvodovosti Itálie a linie se částečně překrývají. Turecko jako jediná země vykazuje na konci sledovaného období mírný meziroční pokles.

Obr. 25 sleduje rozdělení turecké populace starší 15 let z hlediska stavu v letech 1935–2000. Vzhledem k délce období nejsou patrné žádné větší výkyvy. Nejvyšší procento obyvatel žije v manželství, přestože od roku 1960, kdy bylo dosaženo maxima (73,5 %), má linie klesající tendenci a v roce 2000 končí na své minimální hodnotě 65,6 %. Křivka zachycující podíl svobodné populace zcela opačný, převážně rostoucí, charakter. Minimální hodnota (18,4 %) odpovídala roku 1935, zatímco maximální roku 2000 (28,4 %). Podíl ovdovělých pozvolna klesal až na nejnižší hodnotu v roce 1990 a 2000 (4,8 %). Podíl rozvedených se pohybuje v rozmezí pouhých 0,5–1,2 %.

Obr. 25 Obyvatelstvo Turecka (starší 15 let) podle stavu (%) v letech 1935–2000
(data: Turkstat)

4.8 Naděje na dožití

Naděje na dožití představuje průměrný počet let, kterého by se dožil novorozenec při zachování současné úmrtnosti. Není tedy jisté, zda se takového věku skutečně dožije, neboť ukazatel předpokládá neměnnost situace a uvažuje průměrný věk zemřelých odpovídající stacionární populaci. Používá se také termínů střední délka života nebo očekávaná délka života.⁹⁴ Naděje na dožití žen je obecně vyšší než naděje na dožití mužů.

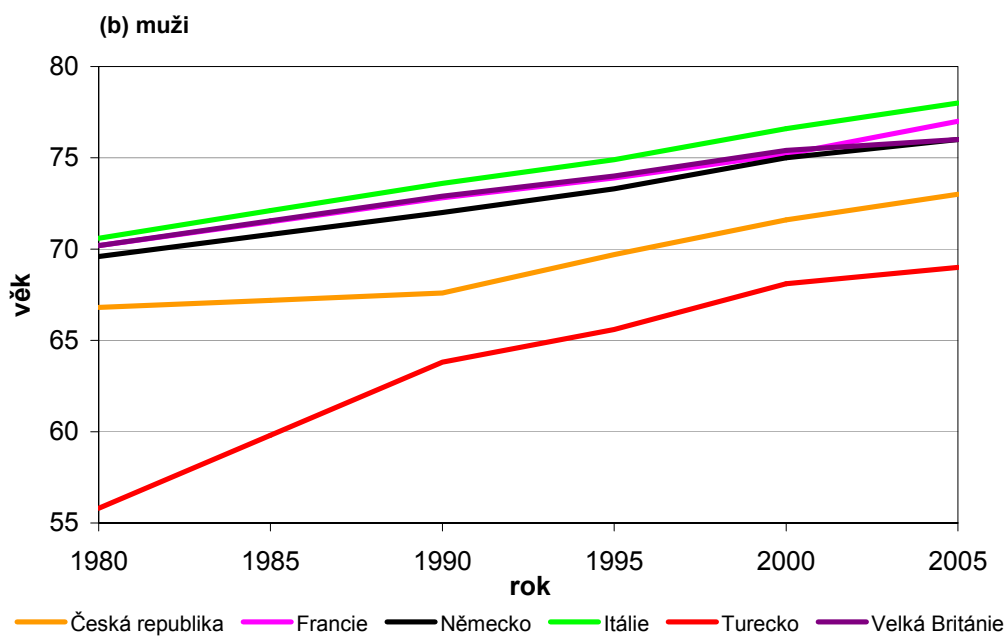
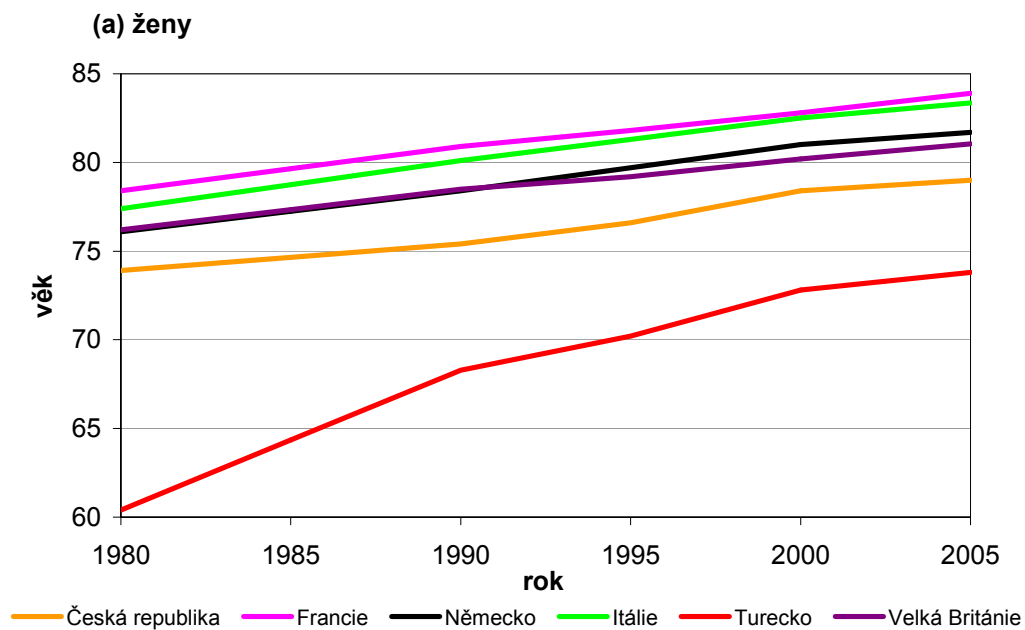
Obr. 26a znázorňuje naději na dožití žen při narození. V současné době všechny vybrané evropské státy překročily hranici 80 let, kromě České republiky, které chybí jeden rok. Nejvyšší naděje na dožití žen je ve Francii (84 let), následuje Itálie (83 let), Německo (82 let), Velká Británie (81 let) a jako poslední Česká republika (79 let). U všech těchto států se od roku 1980 zvýšila naděje na dožití žen o 5–6 let.

Turecko je se současnými 74 lety na stejné úrovni jako Česká republika v roce 1980, ale ze všech států zaznamenalo nejvyšší růst. Za posledních 26 let vzrostla naděje na dožití žen o 14 let, přičemž nejdynamičtější vývoj připadá na období let 1980–1990. Nicméně stále má Turecko vzhledem k ostatním evropským státům značné rezervy. Vzhledem k České republice stojící v tomto výběru na posledním místě se jedná o pět let, ve srovnání s Francií činí rozdíl dokonce deset let. Bude tedy trvat minimálně deset let, než se Turecko přiblíží úrovni alespoň České republiky.

Situace u naděje na dožití mužů při narození (obr. 26b) je podobná. Opět všechny vybrané evropské státy kromě České republiky překročily tentokrát nižší hranici a to 75 let. Nejvyšší naději na dožití mužů má Itálie (78 let), následuje Francie (77 let), Německo a Velká Británie (76) a opět jako poslední Česká republika (73 let). V průměru se u těchto států od roku 1980 zvýšila naděje na dožití mužů o 6–7 let.

Zatímco u naděje na dožití žen bylo Turecko s hodnotou 74 let na stejné pozici jako Česká republika v roce 1980, u naděje na dožití mužů je přibližně na pozici Německa před 26 lety, tedy 69 let. Česká republika měla v té době hodnotu o více než dva roky nižší. Od roku 1980 došlo v Turecku ke zvýšení z 55,8 na 69 let. V současnosti mu k dostižení hodnoty České republiky chybí čtyři roky, rozdíl v porovnání s Itálií činí devět let.

⁹⁴ Koschin, F. (2005), str. 41, 97.

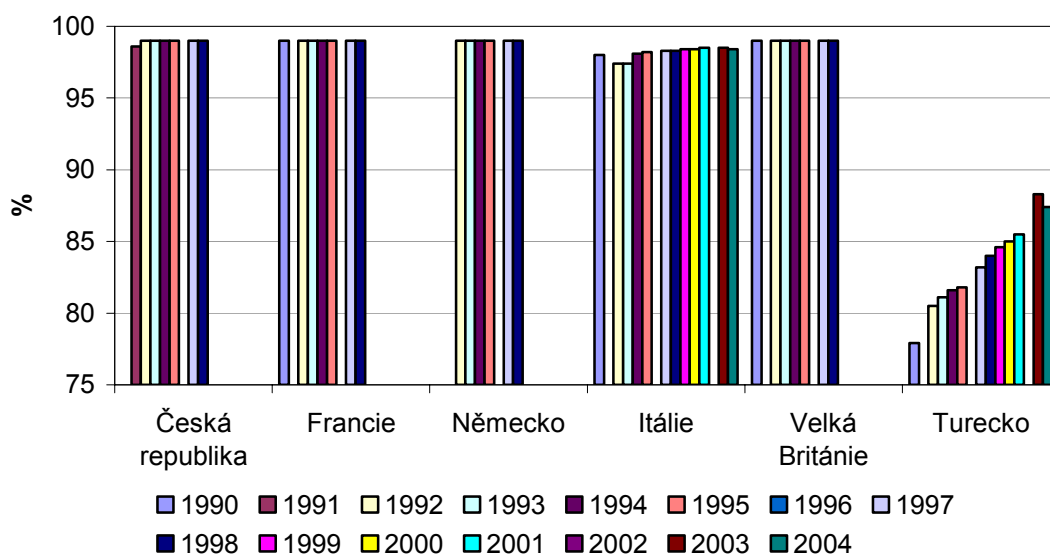

Obr. 26 Naděje na dožití při narození v letech 1980–2005
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

4.9 Gramotnost

Obr. 27 zachycuje vývoj gramotnosti v letech 1990–2004. I přes značnou neucelenost dat je patrné, že vybrané státy Evropské unie dosahují téměř sta procent. Většinou se hodnoty pohybují kolem 99 % s výjimkou Itálie, která vykazuje hodnoty o něco nižší. Nejnižší hodnota připadá na rok 1992 a 1993, kdy gramotnost Itálie dosahovala 97,4 %, ale i přesto se jedná o hodnotu vysokou.

Gramotnost turecké populace se pohybuje v hodnotách značně nižších, nicméně během celého sledovaného období je pozorovatelná rostoucí tendence. Do roku 2003 došlo k růstu o 10,4 procentního bodu (z 77,9 % v roce 1990 na 88,3 % v roce 2003). Jediný pokles je patrný v roce 2004 (87,4 %). K dosažení úrovně členských států Evropské unie by při současném tempu růstu bylo třeba minimálně deseti let.

Obr. 27 Gramotnost (%) v letech 1990–2004
(data: World Health Organization)

4.10 Náboženství

Pro nedostupnost dat nebylo možné zachytit dlouhodobý vývoj počtu věřících ve vybraných evropských zemích, proto je srovnána pouze současná situace s využitím dat Central Intelligence Agency.

Ve Francii vyznává římskokatolické náboženství 83–88 % populace, 5–10 % připadá na početnou muslimskou menšinu, 2 % tvoří protestanti, 1 % židé a 4 % jsou bez vyznání. Nejvíce římskokatolíků (90 %) žije v Itálii, ale pouze jedna třetina z nich navštěvuje pravidelně bohoslužby. Mezi zbývajících 10 % patří protestanti, muslimové, a židé. Stejný podíl protestantů a římskokatolíků má Německo (34 %). Z vybraných států zde žije také nejvíce muslimů (3,7 %). Bez vyznání nebo jiné náboženství vyznává 28,3 % obyvatelstva. Ve Velké Británii tvoří většinu populace křesťané (71,6 %) zahrnující anglikány, římskokatolíky, presbytariány a metodisty. Islám vyznává 2,7 % obyvatel, hinduismus 1 % a jiná náboženství 1,6 %. Bez vyznání nebo neuvedeno zůstává 23,1 %. Nejméně římskokatolíků (26,8 %) a nejvíce lidí bez vyznání (59 %) připadá na Českou republiku. Dále zaujímají 2,1 % protestanti, 3,3 % jiná náboženství a neuvedeno zůstává 8,8 %. V Turecku dominuje islám, který vyznává 99,8 % obyvatel. Zbývajících 0,2 % tvoří křesťané a židé.⁹⁵

Co do počtu vyznavačů stojí islám v mnoha evropských státech na druhém místě. Po katolictví ve Francii, Belgii a Itálii, po luteránství v Norsku a Švédsku a po pravoslaví v Rusku a Bulharsku. Odhady počtu muslimů v Evropě se pohybují kolem 13 milionů, odhady pro Ruskou federaci hovoří až o 21 milionech.⁹⁶

⁹⁵ CIA – The World Factbook – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 17. 4. 2007 [cit. 2007-04-23]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>>.

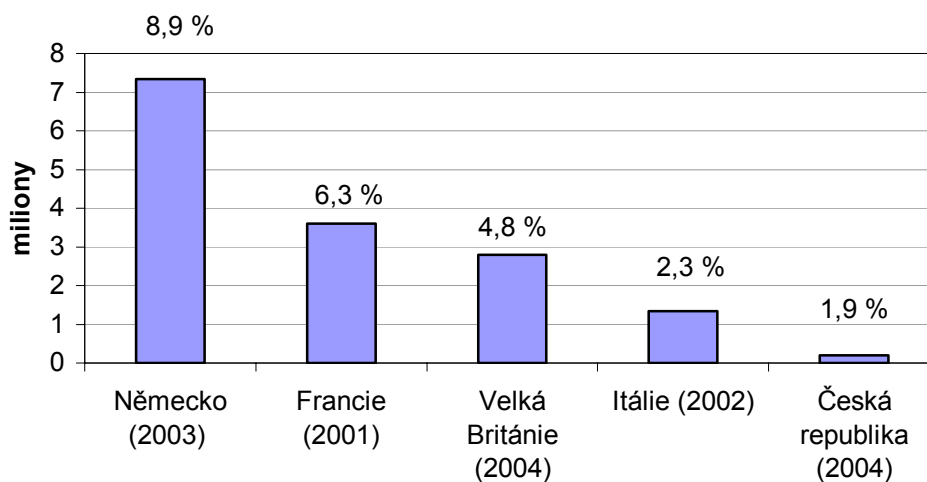
⁹⁶ Kropáček, L. (1999), str. 198–199.

4.11 Etnické složení

Grafy v této podkapitole zachycují souhrnně i jednotlivě celkovou situaci cizinců ve vybraných státech. Zvláštní pozornost je věnována Německu a Francii, kde se v současnosti nachází početná turecká menšina.

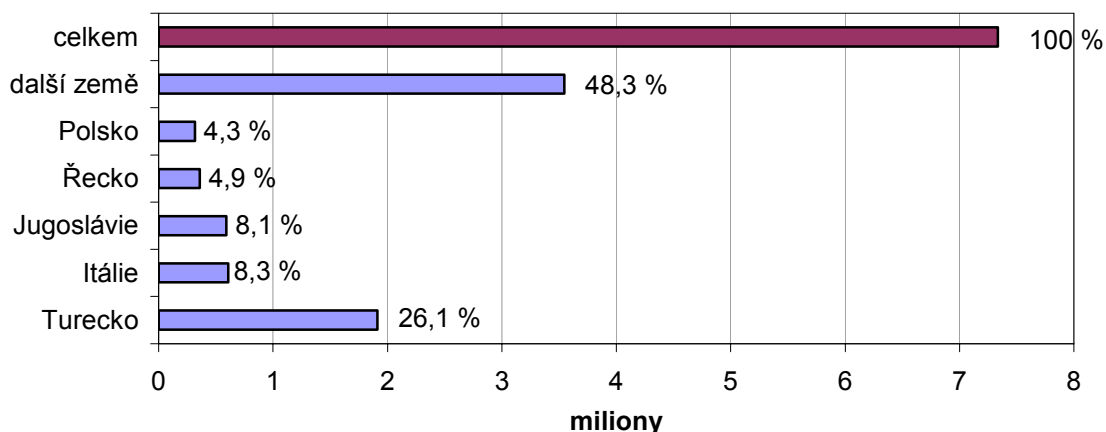
Obr. 28 ukazuje počet cizinců a procentuální podíl k celkové populaci daného státu. Podle doporučení OSN je jako cizinec chápána každá osoba, která má v této zemi dlouhodobý pobyt a zároveň má státní příslušnost jiné země.

Absolutní prvenství zaujímá Německo, kde v roce 2003 žilo 7,3 milionu cizinců, což je téměř 9 % německé populace. Ve Francii to bylo v roce 2001 více než o polovinu méně, 3,6 milionu a 6,3 % francouzské populace. Údaj za Velkou Británii v roce 2004 uvádí 2,8 milionu cizinců a 4,8 % z celkového počtu obyvatel v tomto roce, v Itálii žilo v roce 2002 1,3 milionu cizinců (2,3 % populace). Nejméně cizinců z uvedených zemí vykazuje Česká republika, u níž v roce 2004 představoval podíl cizinců na celkové populaci necelá dvě procenta (195 tisíc lidí).

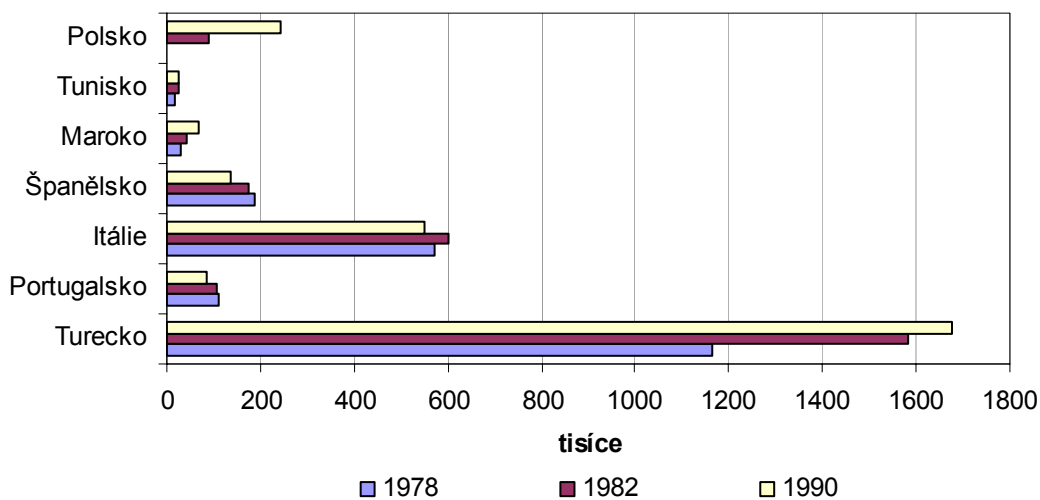
Obr. 28 Počet cizinců (v mil.) k 1. 1. posledního dostupného roku a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel (data: Eurostat)

Obr. 29 znázorňuje situaci v Německu v roce 2002. Z celkového množství cizinců (7 335 592) více než čtvrtinu tvořili Turci (necelé 2 miliony). Na druhém místě stojí Itálie s více než šesti sty tisíci obyvateli (8,3 %) a v těsné blízkosti tehdejší Jugoslávie s necelými šesti sty tisíci (8,1 %). Dále mezi pět nejpočetnějších národů v Německu patří ještě Řecko (4,9 % cizinců) a Polsko (4,3 %).

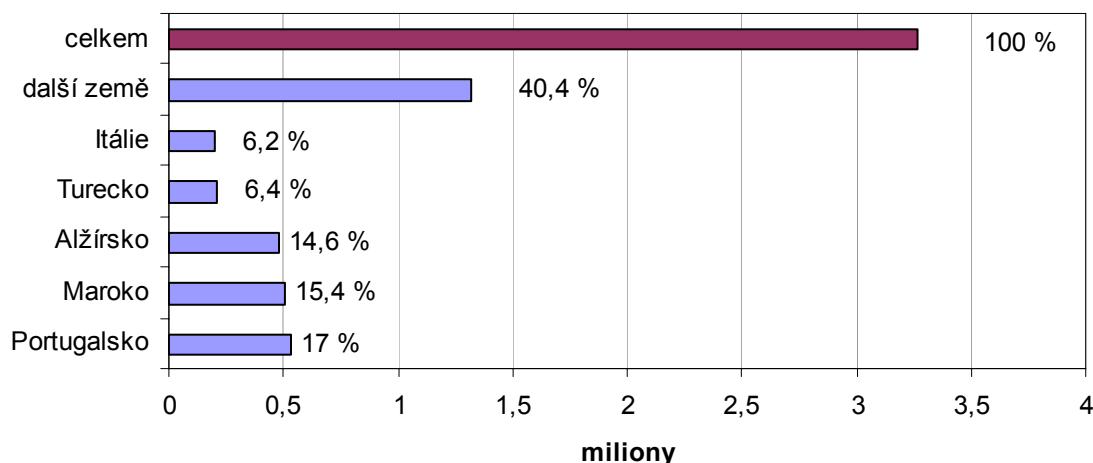
Obr. 29 Pět hlavních zemí původu cizinců v Německu v roce 2002, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců (data: Migration Policy Institute)

Obr. 30 ukazuje, že početnost turecké menšiny v Německu není záležitostí několika posledních let. Na začátku sledovaného období, v roce 1978, žilo v Německu přibližně 1,2 milionu Turků, což představovalo vzhledem k celkovému počtu cizinců v roce 1978 (3,98 milionu) téměř 30 %. Za pouhé čtyři další roky vzrostl počet tureckých obyvatel o více než 400 tisíc a podíl na celkovém počtu cizinců v zemi o 4 procentní body. Růst pokračoval i v dalších letech, už ne však s takovou intenzitou. V roce 1990 dosáhl počet Turků téměř 1,7 milionu. Druhým nejpočetnějším národem v Německu během celého sledovaného období jsou Italové (necelých 550 tisíc v roce 1990), dále Portugalci, Španělé, Maročané, Tunisané, Poláci a další méně početné skupiny.

Obr. 30 Počet cizinců v Německu (v tis.) v letech 1978, 1982 a 1990 (data: Migration and Development: A Global Perspective)

Ve Francii patří turecká menšina také mezi pět nejpočetnějších. Podle obr. 31 žilo ve Francii v roce 1999 více než 200 tisíc Turků, což představuje 6,4 % všech cizinců v zemi. Celkově se tak Turecko drželo na čtvrtém místě. Více než půl milionu zahraničních obyvatel pocházelo z Portugalska (17 %) a Maroka (15,4 %), necelého půl milionu z Alžírsko (14,6 %) a přibližně 200 tisíc z Itálie (6,2 %). Celkem žilo ve Francii v roce 1999 3 263 186 cizinců.

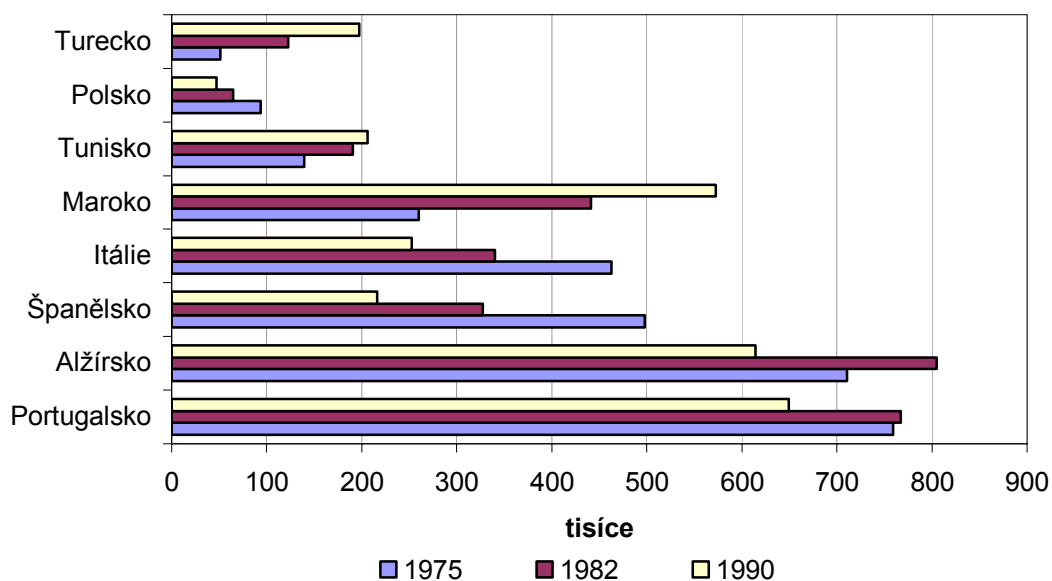

Obr. 31 Pět hlavních zemí původu cizinců ve Francii v roce 1999, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců (data: Migration Policy Institute)

Vývoj nejpočetnějších národnostních menšin ve Francii zachycuje obr. 32. V roce 1975 a 1990 dominovali Portugalci, jejichž počet se však po mírném růstu v roce 1982 snížil do roku 1990 na necelých 650 tisíc. Od roku 1982 do roku 1990 výrazně poklesl počet obyvatel z Alžírsko, z 805 tisíc na 614 tisíc. Klesající tendence je patrná i u dalších států. Ve Španělsku činil celkový pokles 281 tisíc obyvatel, v Itálii 210 tisíc a v Polsku 46 tisíc.

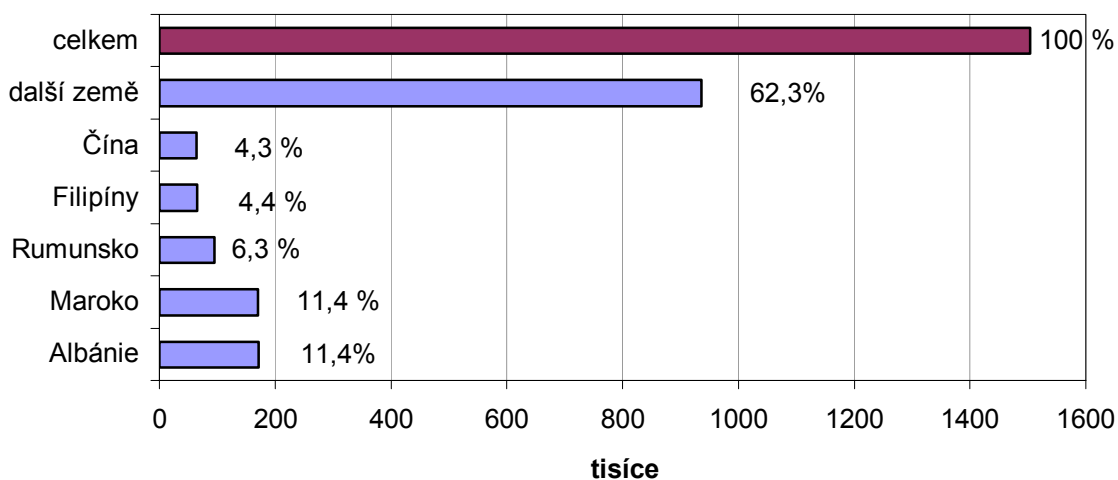
Naopak podíl Maročanů se více než zdvojnásobil, z 260 tisíc v roce 1975 vzrostl na 572 tisíc v roce 1990. Růst zaznamenalo také Tunisko, o 67 tisíc během celého sledovaného období. V případě Turecka dosáhla menšina v roce 1990 téměř čtyřnásobku vzhledem k roku 1975. Počet se zvýšil z necelých 51 tisíc na téměř 198 tisíc.

Celkově se počet cizinců ve Francii zvýšil ze 3,4 milionu v roce 1975 na 3,6 milionu v roce 1990.

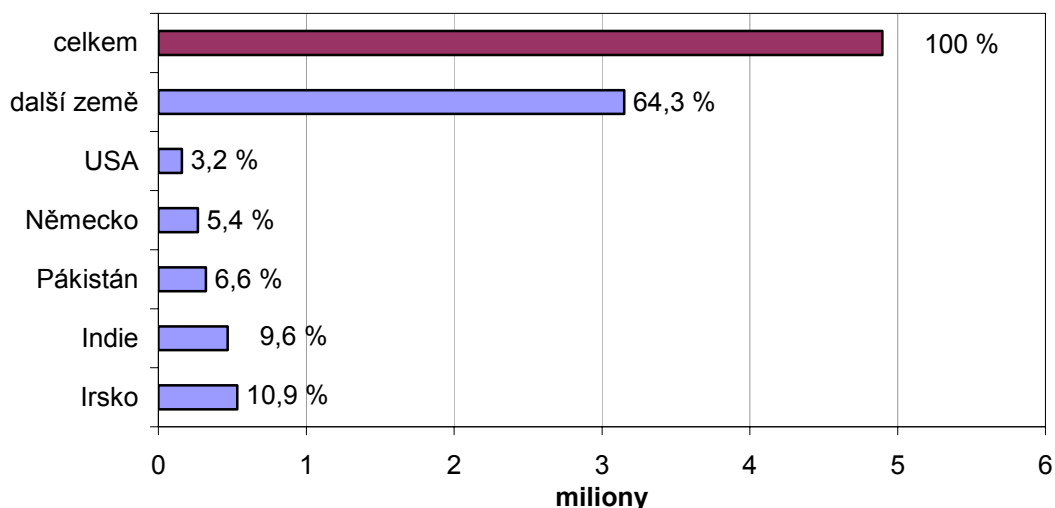
Obr. 32 Počet cizinců ve Francii (v tis.) v letech 1975, 1982 a 1990
(pramen: Migration & Development: A Global Perspective)

V Itálii (obr. 33) podíl cizinců v roce 2003 činil 2,7 % (1 503 286 obyvatel). Nejvíce jich pocházelo z Albánie a Maroka (11,4 %), přičemž v absolutních číslech se jedná asi o 170 tisíc obyvatel. Na druhém místě stojí Rumunsko s necelými 95 tisíci, které představují 6,3 % všech cizinců, a více než 60 tisíc cizinců pochází z Filipín a Číny.

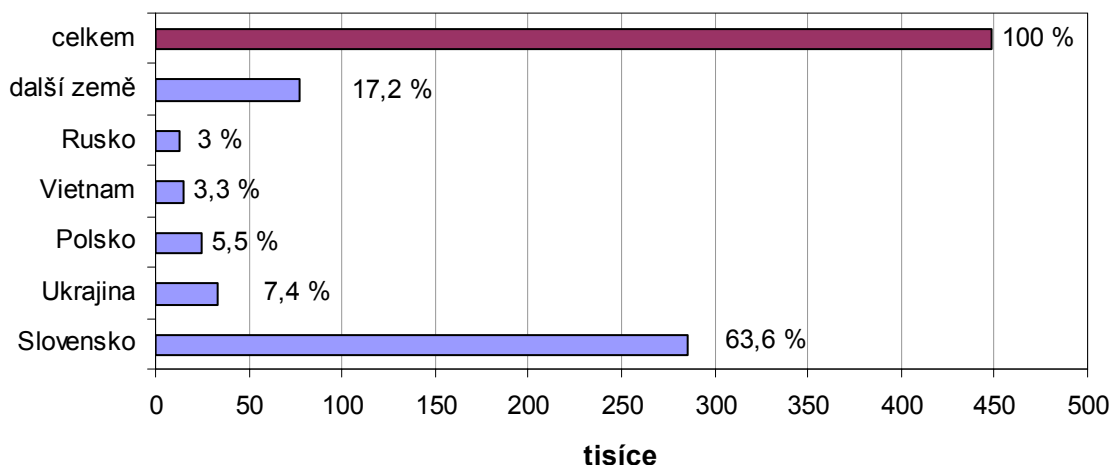
Obr. 33 Pět hlavních zemí původu cizinců v Itálii v roce 2003,
jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců
(data: Migration Policy Institute)

Nejvíce cizinců žijících ve Velké Británii v roce 2001 (obr. 34) se narodilo v Irsku. Jedná se o více než 530 tisíc obyvatel (10,9 % z 4 896 581 cizinců ve Velké Británii v roce 2001). Necelých 470 tisíc má svůj původ v Indii a představují téměř desetinu všech obyvatel pocházejících ze zahraničí. Třetí místo zaujímá Pákistán s 321 tisíci (6,6 %), za ním následuje Německo s 266 tisíci (5,4 %). Na posledním místě stojí Spojené státy americké, které se na počtu cizinců podílí 3,2 % (158 tisíc).

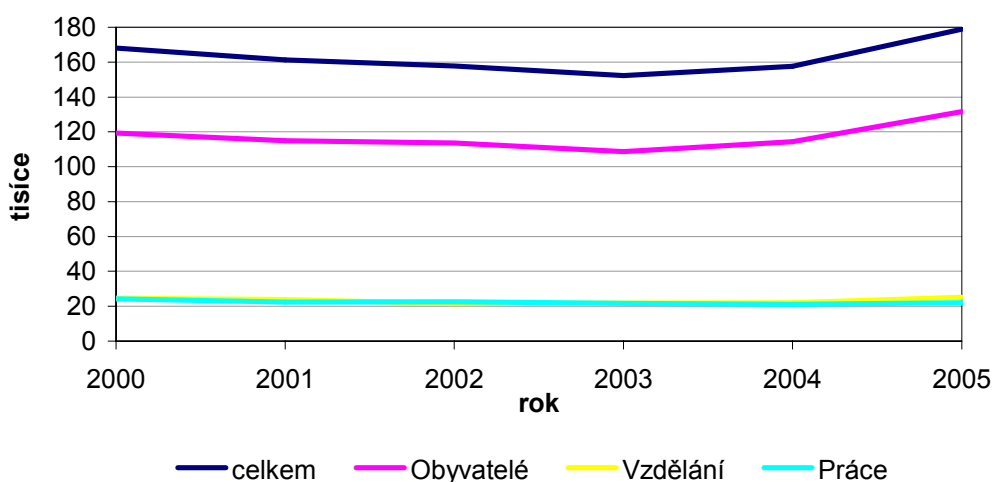
Obr. 34 Pět hlavních zemí původu obyvatel Velké Británie (v roce 2001) narozených v zahraničí, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel narozených v zahraničí (data: Migration Policy Institute)

V České republice (obr. 35) tvoří nejpočetnější menšinu Slováci (63,6 %). Obyvatelé ukrajinského původu představují s 33 tisíci 7,4 % všech cizinců. Na Vietnam a Rusko připadá přibližně stejný procentuální podíl (3 % z 448 477 cizinců v České republice v roce 2001).

Obr. 35 Pět hlavních zemí původu obyvatel České republiky (v roce 2001) narozených v zahraničí, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel narozených v zahraničí (data: Migration Policy Institute)

Obr. 36 zachycuje počty cizinců v Turecku v pětiletém období 2000–2005. Období je příliš krátké na to, aby byla pozorovatelná výraznější změna. Ve srovnání s ostatními výše zmíněnými zeměmi žije v Turecku poměrně málo cizinců. Růst je patrný od roku 2003. Do dvou let došlo ke zvýšení o 26 761 cizinců, ze 152 203 v roce 2003 na 178 964 v roce 2005. Linie představující obyvatele Turecka má stejný charakter jako linie celkového počtu cizinců a zaujímá největší podíl. Cizinců žijících v Turecku z důvodu vzdělání či práce je výrazná menšina. Pro obě křivky je typická stagnující tendence a hodnoty se pohybují v rozmezí 21–25 tisíc.

Obr. 36 Počet cizinců žijících v Turecku podle důvodu pobytu v letech 2000–2005 (pramen: Turkey's Statistical Yearbook 2004, Turkey's Statistical Yearbook 2006)

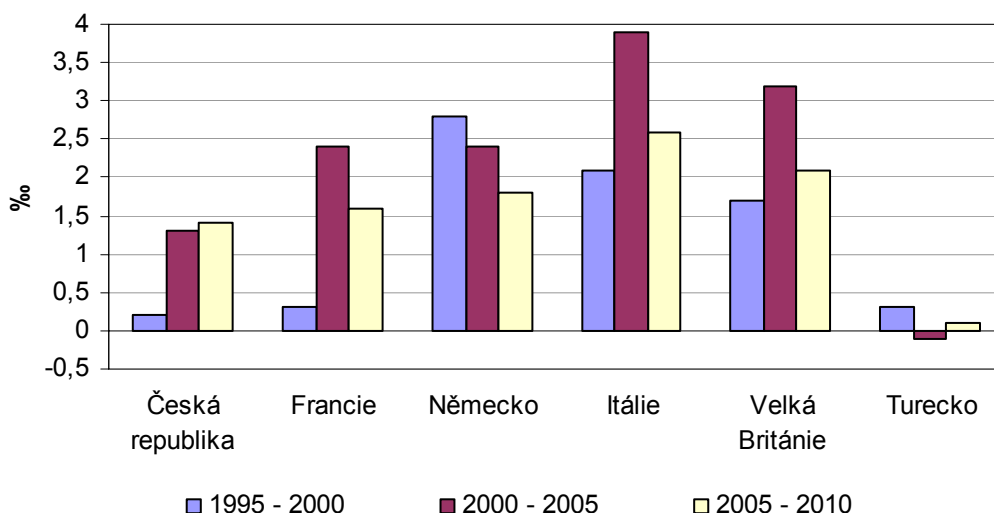
4.12 Migrace

Migrační saldo vyjadřuje rozdíl počtu imigrujících a emigrujících vztažený ke střednímu stavu obyvatelstva. Kladné číslo představuje vyšší imigraci, záporné číslo naopak. Obr. 37 zachycuje patnáctileté období, rozdělené do tří pětiletých intervalů, počítáno i s projekcí do roku 2010.

Rostoucí tendence během celého období je patrná pouze u České republiky. K nejvyššímu růstu došlo ve druhém pětiletém období, v letech 1995–2000, na 1,3 ‰. Nadále se předpokládá mírný růst. Opačný trend vykazuje Německo. V letech 1995 až 2000 se ze všech uvedených států drželo na první pozici s hodnotou 2,8 ‰, v následujícím pětiletém období se hodnota snížila na 2,4 ‰ a stejně tak projekce počítá s dalším poklesem. Charakter vývoje u Francie, Velké Británie a Itálie je podobný. Po prvním pětiletém období 1995–2000 následuje výrazný růst a poté pokles.

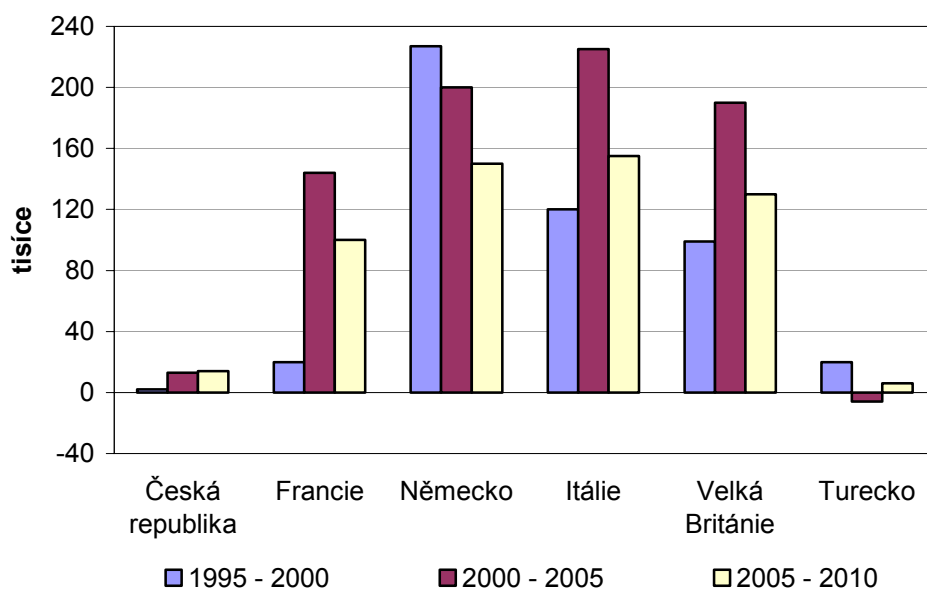
Nejvyšší kladné migrační saldo v období let 2000–2005 měla Itálie (3,9 ‰), potom Velká Británie (3,2 ‰) a na třetím místě stála Francie spolu s Německem (2,4 ‰).

Nejnižších a dokonce i záporných hodnot dosahuje Turecko. V letech 1995–2000 byla hodnota migračního salda totožná s hodnotou Francie (0,3 ‰). V dalším období klesla až na –0,1 ‰, to znamená, že emigrace převýšila imigraci. Projekce do roku 2010 počítá s mírným růstem na 0,1 ‰.

Obr. 37 Průměrné migrační saldo (v ‰) v letech 1995–2010
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

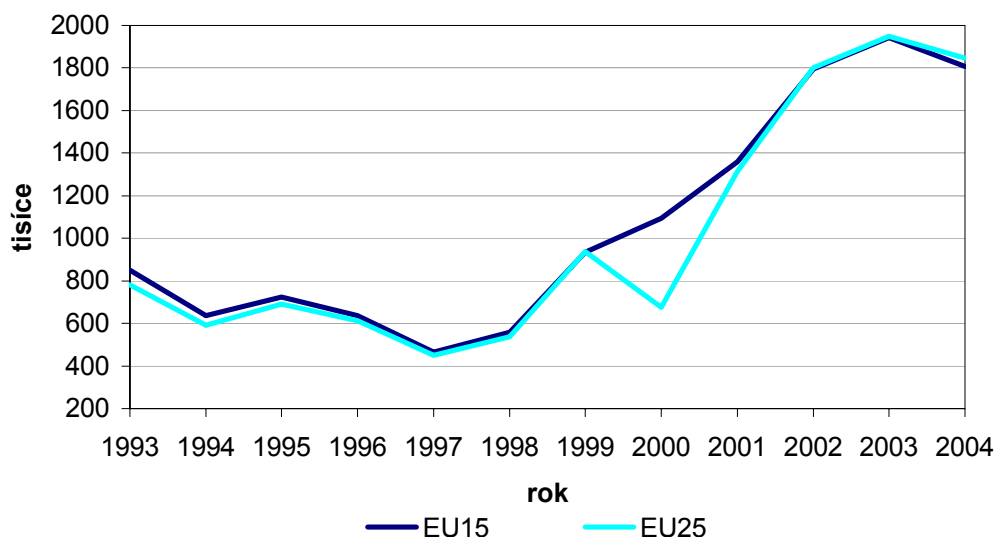
Obr. 38 zobrazuje stejnou situaci v absolutních číslech. Zcela nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v Německu v letech 1995–2000, kdy rozdíl mezi počtem imigrantů a emigrantů činil 227 tisíc. Ve druhém pětiletém období se této hodnotě přiblížila Itálie s číslem 225 tisíc. Nejnižší kladná hodnota připadá na Českou republiku v letech 1995 až 2000, pouhé dva tisíce, což znamená, že emigrace a imigrace byly téměř v rovnováze. V Turecku v letech 2000–2005 převládla emigrace, v následujícím období počítaném i s projekcí se předpokládá naopak zhruba protivážná převaha imigrace.

Obr. 38 Průměrné migrační saldo (v tis.) v letech 1995–2010
(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

Z obr. 39 je viditelná podobnost linií představujících vývoj migračního salda EU15 a EU25 v letech 1993–2004. Kromě mírných výkyvů hodnoty převážně vzrůstají, nejprudčeji v letech 1997–2003, s výjimkou hodnoty za EU25 v roce 2000 (677 tisíc), kde se však může jednat o statistickou chybu. Pokles nastal v letech 1993–1994, 1995–1997 a v nedávné minulosti, od roku 2003. Nejnižšího migračního salda dosáhly EU15 i EU25 v roce 1997 (464,4 a 450 tisíc), nejvyššího potom v roce 2003 (1 942 a 1 950 tisíc).

Z téměř totožného charakteru linií lze usoudit, že deset nově přistoupivších států nesnížilo celkovou migrační atraktivitu Evropské unie.

Obr. 39 Migrační saldo (v tis.) v letech 1993–2004
(data: Eurostat)

Podle Migration Information Source migrují z Francie obyvatelé nejčastěji do Belgie, Německa, Španělska, Švýcarska, Velké Británie a USA. Hlavními destinacemi německých emigrantů jsou Kanada, Francie, Švýcarsko, Turecko, Velká Británie a USA. Z České republiky odchází obyvatelé převážně do Rakouska, Kanady, Německa, Slovenska, Velké Británie a USA. Migrační proudy z Velké Británie směřují především do Austrálie, Kanady, Německa, Irska, Nového Zélandu a USA. Italské emigranty přijímají hlavně v Austrálii, Kanadě, Francii, Německu, Švýcarsku a USA.⁹⁷

Informace o vývoji účelů migrace v Turecku podává obr. 40. Účel, který zaujímal na začátku sledovaného období bezvýznamný podíl, se za méně než deset let dostal na vedoucí pozici, na níž setrval po většinu let. Jedná se o migraci za prací, která významně ovlivnila nejen etnické složení řady evropských států. Proto se blíže zaměřím na tento jev a ty ostatní „zdánlivě“ opomenu, neboť je s touto skutečností spojena řada problémů a otázek integrace v evropských zemích přetrvávajících do současnosti. Především je tato otázka stále znovu předmětem diskuze týkající se případného členství Turecka v Evropské unii. Navíc kromě turismu představují ostatní účely zahraničních výjezdů poměrně malé procento.

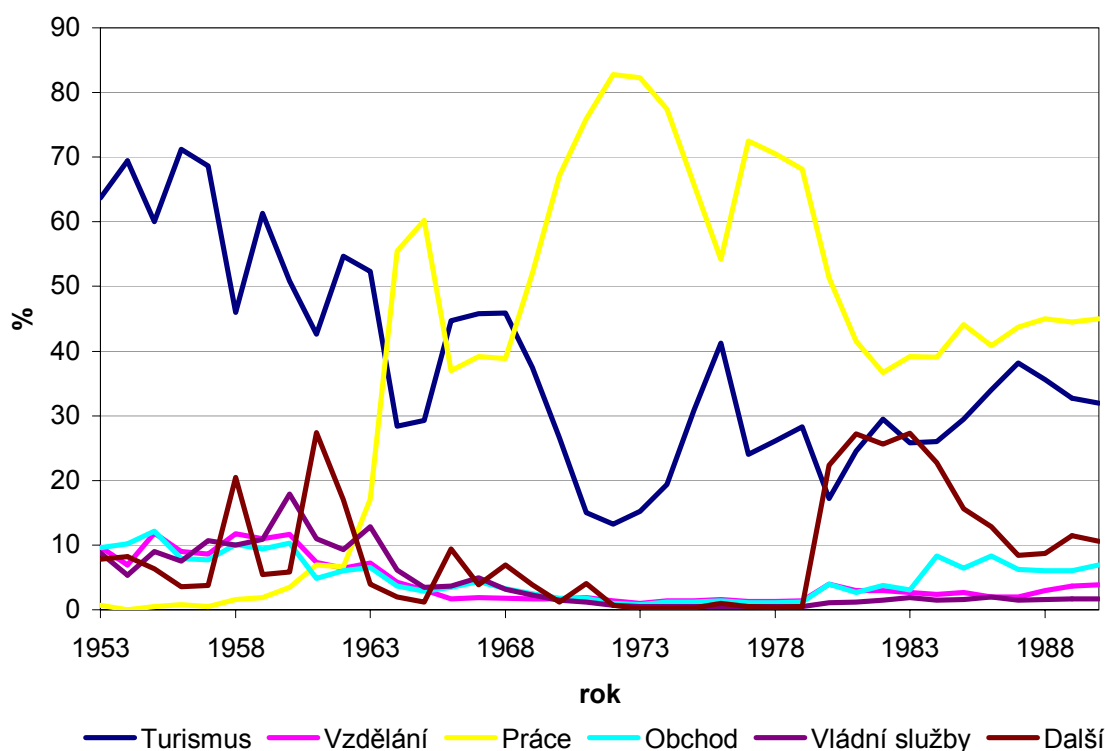
V roce 1953 vycestovalo za prací pouze 0,7 % obyvatel z celkového počtu 80 134. Na konci 50. let je patrný mírný vzestup s obrovským nárůstem pracovní

⁹⁷ Migrační destinace jednotlivých států jsou řazeny abecedně.

migrace na počátku 60. let. Rozdíl mezi rokem 1963 a 1964 činil 38,4 procentních bodů. Celkově se zvýšil i počet vyjíždějících tureckých obyvatel, z 41 833 v roce 1963 na 113 083 v roce 1964. Následoval pokles a krátké období stagnace s hodnotami pod 40 %. Nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 1972, kdy za prací vycestovalo 82,8 % z celkových 802 635 obyvatel. Třetí vlna migrace dostoupila vrcholu v roce 1977, kdy směřovalo za prací 72,5 % z 1 359 706 vycestovavších mimo hranice Turecka. Po opětovném poklesu na přelomu 70. a 80. let se hodnoty pohybovaly v rozmezí 39–45 %.

Linie představující podíl turismu je téměř osově souměrná s linií pracovní migrace. V okamžiku růstu pracovní migrace dochází k poklesu podílu cestujících za účelem turismu a naopak.

Během celého sledovaného období vycestovalo do zahraničí nejvíce tureckých obyvatel v roce 1990 (2 937 546). Rostoucí tendence je charakteristická i v následujícím desetiletí, pro nějž však data o podílech jednotlivých účelů cest nejsou k dispozici. V roce 2000 vyjelo do zahraničí 5 279 099, což je o 2 341 553 více než v roce 1990.

Obr. 40 Podíl (v %) jednotlivých účelů zahraničních cest obyvatel Turecka v letech 1953–1990 (pramen: Statistical Indicators 1923–2004)

V současné době žijí v Evropské unii asi tři miliony Turků. Jedná se tedy o nejpočetnější skupinu obyvatel třetí země legálně pobývajících v Evropské unii.⁹⁸ Nejvíce Turků pobývá v Německu. Hovoří se přibližně o 1,9 milionu tureckých občanů, dalších 600 tisíc německých občanů, kteří si změnili občanství, má turecký nebo kurdský původ.⁹⁹ Vývoj počtu Turků v Německu zachycuje obr. 30 v podkapitole 4.11.

Mezi další země, kam emigrovala část turecké populace, patří Francie (viz obr. 32), Nizozemsko (220 tisíc Turků), Řecko (180 tisíc muslimů hovořících turecky), Rakousko (120 tisíc Turků), Belgie (90 tisíc Turků, případně Kurdů), Velká Británie (70 tisíc Turků), Švédsko (20 tisíc Turků, 10 tisíc Kurdů), Dánsko (35 tisíc Turků a Kurdů), dále Finsko, Norsko a Švýcarsko.¹⁰⁰ V České republice je migrantů z Turecka málo. Podle odhadů žije dlouhodobě na území republiky 500 až 1000 tureckých občanů.¹⁰¹

Původ a příčiny turecké migrace byly blíže rozvedeny v podkapitole 4.3.4 Migrace a islám.

⁹⁸ Komise Evropských společenství (2004): Doporučení Evropské komise týkající se pokroku Turecka na cestě k přistoupení, str. 5.

⁹⁹ Hesová, Z. (2005). Dějiny a současnost, ročník XXVII, číslo 10, str.30.

¹⁰⁰ Kropáček, L. (1999), str. 190–198.

¹⁰¹ Souleimanov, E. (2005). Mezinárodní politika, ročník 29, číslo 1, str. 16.

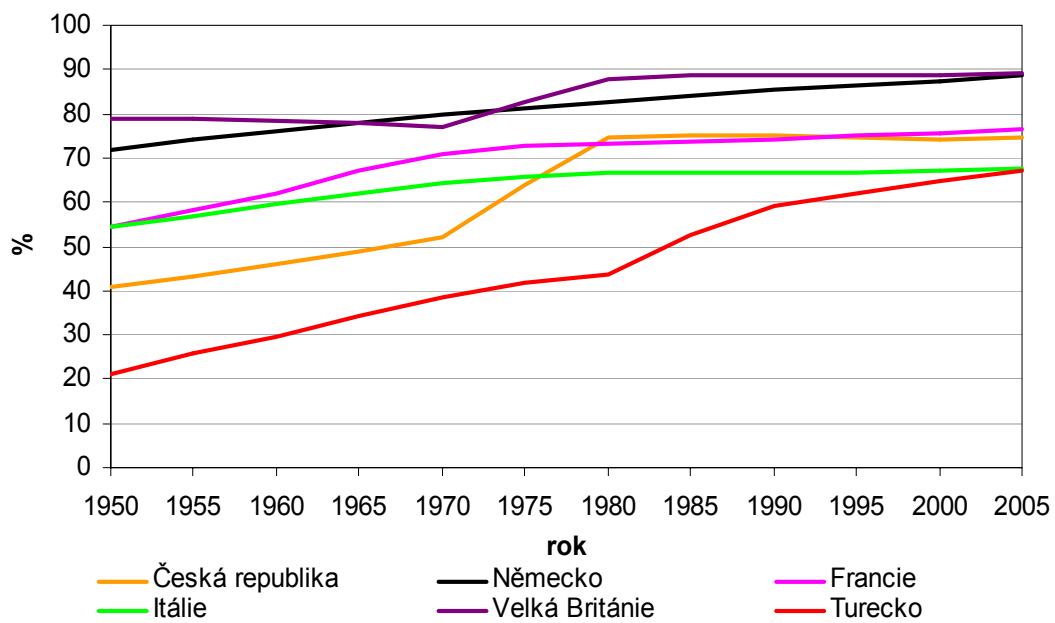
4.13 Urbanizace

Z obr. 41 je patrné, že zatímco na začátku sledovaného období vykazovaly státy jako celek značně odlišnou míru urbanizace, během padesátiletého vývoje se z hlediska urbanizace dostaly na srovnatelnou úroveň. Rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší mírou urbanizace v roce 2005 činil pouhých 21,9 procentního bodu, oproti 57,7 % v roce 1950. Křivky Velké Británie, České republiky a Turecka mají podobný průběh míry urbanizace.

Největší změnu zaznamenalo Turecko, které během padesátiletého období zcela změnilo svůj charakter, a stát ryze venkovský se přetransformoval na převážně městský dosahující stejné míry urbanizace jako Itálie. V roce 1950 žilo v tureckých městech 21,3 % populace, v roce 2005 67,3 %. Celkový nárůst městského obyvatelstva v tomto období činil 46 procentních bodů. Z hlediska urbanizace je pozorovatelný značný pokrok.

Druhý nejvyšší nárůst míry urbanizace je patrný u České republiky, v níž na začátku sledovaného období, stejně jako v Turecku, převažovalo obyvatelstvo venkovské a podíl městského obyvatelstva dosahoval necelých 41 %. Do roku 1980 lze sledovat nárůst o více než 30 procentních bodů. Od roku 1980 až do současnosti se křivka výrazně nemění a má stagnující charakter. V současnosti je míra urbanizace v České republice nepatrně nižší než míra urbanizace ve Francii.

Na první pozici se s výjimkou konce šedesátých a začátku sedmdesátých let drží Velká Británie, jejíž míra urbanizace je kromě evropských ministátů jedna z nejvyšších v Evropě.

Obr. 41 Urbanizace (v %) v letech 1950–2005

(data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision)

5 ZÁVĚR

Studium a analýza získaných dat ukázaly, že v některých demografických charakteristikách dosáhlo Turecko značné podobnosti s vybranými státy Evropské unie, v jiných jsou patrné rozdíly. Zpracování demografických charakteristik poskytlo náhled na tureckou populaci a její vývoj v kratším či delším období. Rozdílnost turecké populace a populace členských států Evropské unie je stále zřetelná, nicméně u velké části ukazatelů je zjevná konvergence k evropským statistickým hodnotám.

Výsledky zpracovaných charakteristik můžeme zařadit do jedné ze čtyř kategorií. Do první kategorie náleží demografické charakteristiky, u nichž dlouhodobý vývoj v Turecku odpovídal vývoji v členských státech Evropské unie (jak charakter linie, tak i vlastní hodnoty). Mezi takové patří hrubá míra rozvodovosti, pouze však ve srovnání s jediným vybraným státem, a to Itálií. Oba zmíněné státy vykazují nejnižší hodnoty hrubé míry rozvodovosti.

Druhá kategorie obsahuje charakteristiky, u nichž je vzhledem k Evropské unii patrná konvergentní tendence a statistické hodnoty za Turecko se blíží nebo dosáhly hodnot členských států EU. Nejvýraznější konvergence je patrná u kvocientu kojenecké úmrtnosti. Další charakteristiky zařaditelné do této kategorie jsou hrubá míra porodnosti, úhrnná plodnost, naděje na dožití, gramotnost, urbanizace a mírnou konvergenci vykazuje průběh celkového přírůstku obyvatelstva a indexu maskulinity. Hrubá míra úmrtnosti Turecka má nejprve výraznou konvergentní tendenci a po poklesu linie až pod hodnoty evropských států následuje paralelní průběh.

Do třetí kategorie jsou zařazeny charakteristiky s divergentním vývojem v průběhu sledovaného období. Tato skutečnost se týká pouze průběhu linie počtu obyvatel ve srovnání se zvolenou pěticí členských států Evropské unie a indexů stáří.

Do poslední, čtvrté kategorie náleží charakteristiky s totožným charakterem linie v průběhu sledovaného období, ale v odlišných hodnotách. Jedná se o věkový medián, hrubou míru sňatečnosti, průměrný věk při vstupu do prvního manželství, hrubou míru rozvodovosti, migrační saldo a počet obyvatel ve srovnání s EU15 a EU25.

Některé charakteristiky nebylo možno srovnat a začlenit do čtyř základních kategorií, nicméně k získání celkového náhledu na tureckou populaci jsou důležité. Jde o etnické složení, náboženství a také potratovost a podíl dětí narozených mimo manželství, jejichž hodnoty za Tureckou republiku nebyly dostupné.

Vedle kategorizace vývojových trendů z hlediska jejich vzájemné konvergence či divergence je užitečné zhodnotit jejich pozitivní či negativní vliv na podobu hodnocených populací. Jako pozitivní lze hodnotit strukturu populace Turecka podle věku. Ve srovnání s vybranými státy Evropské unie má Turecko obdobný podíl produktivního obyvatelstva, ovšem podíl mladé populace dosud výrazně vyšší. Věková struktura Turecka se ve sledovaném období vzdálila výrazně progresivní struktuře typicky rozvojových zemí, ovšem nedosáhla regresivní podoby. Turecký národ je stále poměrně mladý. S tím souvisí i věkový medián obyvatelstva, který se v průběhu let sice zvýšil, nicméně stále zůstává relativně nízký.

Co se týká úhrnné plodnosti v hodnocených zemích Evropské unie, její hodnoty ve srovnání s Tureckem nezaručují stabilitu populací v dlouhodobém časovém horizontu, a tak přiblížení Turecka ke stejným hodnotám by neznamenal pozitivní vývoj. V Turecku došlo k pozitivnímu snížení úhrnné plodnosti, ovšem nikoli k poklesu pod hodnotu 2,1, zaručující stabilitu populace. Velmi pozitivní vývoj lze sledovat u kojenecké úmrtnosti, jejíž hodnoty poklesly z vysokých čísel na únosnou míru, nicméně rezervy jsou ještě značné a pokrok nutný. Rovněž pozitivní vývoj vykazuje naděje na dožití a gramotnost populace Turecka. V procesu urbanizace prodělalo Turecko významný pozitivní přerod ze státu ryze venkovského na stát urbanizovaný.

V případě některých demografických charakteristik by přiblížení se hodnotám členských států Evropské unie mohlo představovat spíše negativní jev, zejména v oblasti rodiny. Její význam a funkce jsou v životním stylu současných Evropanů často oslabovány trendy, které skutečnou podstatu rodiny spíše podřívají. Týká se to především sňatečnosti, rozvodovosti a potratovosti. Z tohoto pohledu lze vývoj v Turecku hodnotit spíše pozitivně, i když zde nedochází k výraznějšímu přibližování k evropským standardům.

Vývoj celkového počtu obyvatel Turecka je nutné hodnotit jako ambivalentní. Jeho pozitivní stránkou je rozšiřování lidského potenciálu pro trh práce a chod společnosti, z pohledu rovnováhy politických sil v Evropské unii rozšířené o Turecko je ovšem současný rychlý růst populace vnímán stávajícími členy EU obecně negativně.

Podle vývoje řady sledovaných charakteristik je vidět, že Turecko učinilo výrazný pokrok k modernizaci země a přiblížení se Evropské unii a jeho snahy neochabují, takže i do budoucna se počítá s dalšími reformami a zvyšováním úrovně. V nejbližších deseti letech ke vstupu nedojde, proto je zřejmé, že v době případného členství bude Turecko zemí naprosto odlišnou od té dnešní.

Turecku by se neměly zavírat dveře, ale podporovat ho v přibližování se Evropě, protože vize plného členství je velkou motivací a hnací silou v uskutečňování mnoha reforem prospěšných nejen pro turecký národ.

Na druhou stranu podle průzkumu Eurobarometru na podzim 2006 má turecká populace stále menší důvěru k institucím Evropské unie, stejně tak klesá podpora tureckého členství stávajících členů Evropské unie. Turecko ovšem představuje pro Evropskou unii příliš důležitého spojence, hlavně díky využitelnosti jeho strategické polohy. Nabízí se pohled, že Evropská unie ráda „obětuje“ případné kulturní a náboženské problémy za snadnější přístup k surovinovým zdrojům a posílení své pozice ve světové politice.

Práce se především zabývá tím, nakolik je Turecko podobné stávajícím členům Evropské unie a do jaké míry se jim přiblížilo za dobu snah o členství v tomto nadnárodním politicko-hospodářském uskupení. Neřeší otázku, nakolik se odlišuje od jiných muslimských zemí. Nicméně podrobnější analýza, která by do srovnání zahrnula i vybrané islámské země, by napomohla odhalit, nakolik jsou změny v demografických charakteristikách populace Turecka motivovány úsilím o plnoprávné členství v evropském spolku a nakolik se jedná o přirozený vývoj populací islámského světa.

6 SHRnutí

Demografické aspekty vztahů Turecka a Evropské unie

Cílem této diplomové práce je porovnat a zhodnotit současné demografické charakteristiky Turecka a vybraných států EU, ukázat, nakolik jsou si společnosti těchto států demograficky podobné, a poskytnout v přehledné a ucelené podobě fakta, která mohou obohatit veřejnou diskuzi k otázce přístupu Turecka k EU.

Vzhledem k rozsahu práce je výběr zúžen na srovnání Turecka s Německem, Velkou Británií, Itálií, Francií, Českou republikou a také s demografickými údaji agregovanými za EU15, resp. EU25. Společně s Českou republikou, v níž tato práce vzniká, byly zvoleny čtyři populačně největší státy EU, aby zpracované analýzy pokryly při nevelkém počtu vstupních dat velké procento obyvatelstva. Okruh hodnocených demografických charakteristik zahrnuje strukturu populace z hlediska počtu, věkové struktury, průměrného věku obyvatelstva, porodnosti, úmrtnosti, celkového přírůstku, plodnosti, kojenecké úmrtnosti, sňatečnosti, rozvodovosti, potratovosti, naděje na dožití, gramotnosti, náboženství, etnického složení, migrace a urbanizace.

Cílem práce není rozhodnout, zda Turecko patří nebo nepatří do EU, ale zhodnotit roli demografických charakteristik v kontextu vzájemných společensko-ekonomických vztahů a přinést tak analytické geografické stanovisko do diskuse o vstupu Turecka do EU. Ekonomická, sociální či politická situace je v práci rozebírána pouze v kontextu demografických úvah, nikoli podrobněji.

Základními metodami zpracování byly rešeršně-kompilační metoda sběru a třídění informací a dat, následovaná jejich analýzou a interpretací, které umožnily vyvodit komparativní závěry a doplnit je do kontextu poznatků zjištěných rešerší.

Závěr poukazuje na pozitivní proměnu turecké společnosti v průběhu sledovaného období a uvádí konkrétní charakteristiky, u nichž je patrný pokrok či případné rezervy (konvergence, divergence či paralelnost v průběhu linie). Rozdílnost turecké populace a populace členských států Evropské unie je stále zřetelná, nicméně téměř u všech ukazatelů je zjevný pokrok pozitivním směrem. Proto je nezbytná podpora Turecka v prosazování dalších reforem a přibližování se EU, která by se zároveň měla snažit o obnovení vytrácející se důvěry obyvatel ve smysluplnost integrace.

7 SUMMARY

Demographic aspects of relations between Turkey and the European Union

The aim of this diploma thesis is to compare and evaluate recent demographic characteristics of Turkey and selected states of the European Union, show if there is demographic similarity between the societies of these states and provide a synoptic and integral review of facts useful to enrich public discussion in the issue of the Turkey's accession to the European Union.

Considering the extent of this work the selection is narrowed to comparison of Turkey with Germany, Great Britain, Italy, France, the Czech Republic and also with demographic data aggregated for EU15, eventually EU25. Together with the Czech Republic, where this work arises from, four biggest states of the European Union were selected to cover a substantial proportion of the EU population using a relatively small amount of input data in the analysis. The set of the assessed demographic characteristics includes total population, age structure, median age, crude birth rate, crude death rate, total growth of population, total fertility rate, infant mortality rate, marriages, divorces, abortions, life expectancy, literacy, religion, ethnic groups, migration and urbanisation.

The aim of the thesis is not to decide if Turkey belongs to the European Union or not, but to evaluate the role of the demographic characteristics in the context of mutual social-economic relationships and bring an analytic geographical attitude to the discussion on the Turkey's accession to the European Union. Economic, social or political situation is mentioned in this work only in connection with demographic consideration, not in further detail.

The basic methods of the analysis were the literature search, compilation and classification of the background facts and of the input demographic data, followed by their analysis and interpretation which allowed for comparative results and their confrontation with information collected by the literature search.

The conclusions indicate positive transformation of Turkey's society during the studied period and specifies the characteristics, which show progress or imperfections. The difference between the Turkish population and the population of the EU member states is still perspicuous. Nevertheless, almost all indicators show positive progress. Therefore, the support of Turkey's efforts in promoting reforms for their accession to the European Union is essential, as well as the effort of the EU to regain the declining confidence of people in the purposefulness of the integration.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Central Intelligence Agency – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 17. 4. 2007 [cit. 2007-04-17]. Dostupné z: <<https://www.cia.gov/>>.

Commission of the European Communities: Turkey 2006 Progress Report. Brussels 2006.

Česká tisková kancelář: Infobanka [online]. © 2005, poslední revize 11. 10. 2005 [cit. 2006-10-15]. Dostupné z: <<http://ib.ctk.cz/infobanka>>.

Český statistický úřad / ČSÚ – Mozilla Firefox [online]. © 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2006-11-15]. Dostupné z: <www.czso.cz>.

Diplomacie.info – portál Asociace pro mezinárodní otázky – Mozilla Firefox [online]. © 2006, poslední revize neuvedena [cit. 2007-05-03]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/cz/vyzkumne_centrum/publikace/index.php?ID=&IDp=348&tema=clanky#un152>.

Koshin, F.: Demografie poprvé. Nakladatelství Oeconomica, Praha 2005.

Eurobarometr 66, Veřejné mínění v zemích Evropské unie, podzim 2006, Národní zpráva, Česká republika.

European Commission – Enlargement: Candidate Contry: Turkey – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 2. 2. 2006 [cit. 2006-11-19]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/eu_turkey_relations_en.htm>.

Euroskop.cz – Alexandr Vondra: Evropa a její turecký problém – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19948530/clanek-zpravodajstvi/alexandr-vondra-evropa-a-jeji-turecky-problem/>>.

Euroskop.cz – Ankara: Letiště a přístavy otevřeme na jediný rok – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19936490/clanek-zpravodajstvi/anakara-letiste-a-pristavy-otevreme-na-jediny-rok/>>.

Euroskop.cz – EU částečně přerušila přístupové rozhovory s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19863070/clanek-zpravodajstvi/eu-castecne-prerusila-pristupove-rozhovory-s-tureckem/>>.

Euroskop.cz – EU přibrzdí kvůli Kypru jednání s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19870650/clanek-zpravodajstvi/eu-pribrzdi-kvuli-kypru-jednani-s-tureckem/>>.

Euroskop.cz – Komise prý doporučí částečné přerušení jednání s Tureckem – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-27]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19862090/clanek-zpravodajstvi/komise-pry-doporuci-castecne-preruseni-jednani-s-tureckem/>>.

Euroskop.cz – Papež je pro vstup Turecka do EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19852650/clanek-zpravodajstvi/papez-je-pro-vstup-turecka-do-eu/>>.

Euroskop.cz – Phillip Blond, Adrian Pabst: Papež v Turecku buduje monoteistickou alianci – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19880300/clanek-zpravodajstvi/phillip-blond-adrian-pabst-papez-v-turecku-buduje-monoteistickou-alianci/>>.

Euroskop.cz – Turci zahráli míč na stranu EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z:

<<http://www.euroskop.cz/19933880/clanek-zpravodajstvi/turci-zahráli-míč-na-stranu-eu/>>.

Euroskop.cz – Turecko bude pokračovat v reformách navzdory přerušení přístupových rozhovorů s EU – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z:

<<http://www.euroskop.cz/20054940/clanek-zpravodajstvi/turecko-bude-pokracovat-v-reformach-navzdory-preruseni-pristupovych-rozhovoru-s-eu/>>.

Euroskop.cz – Turecko navrhlo řešení kyperské otázky v EU – Mozilla Firefox [online].

© 2006–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19923710/clanek-zpravodajstvi/turecko-navrhlo-reseni-kyperske-otazky-v-eu/>>.

Euroskop.cz – Turecko, papežova obtížná mise – Mozilla Firefox [online]. © 2006–

2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19843890/clanek-zpravodajstvi/turecko-papezova-obtizna-mise/>>.

Euroskop.cz – Turecký ministr: Řešme Kypr zvlášť – Mozilla Firefox [online]. © 2006–

2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-28]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19871230/clanek-zpravodajstvi/turecky-ministr-resme-kypr-zvlast/>>.

Euroskop.cz – Unie dala Turecku ultimátum – Mozilla Firefox [online]. © 2006–2007,

poslední revize neuvedena [cit. 2007-02-23]. Dostupné z: <<http://www.euroskop.cz/19717590/clanek-zpravodajstvi/unie-dala-turecku-ultimatum/>>.

EUROPA – Eurostat – Welcome – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize neuvedena [cit. 2006-12-21]. Dostupné z:
<www.epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Hesová, Z. (2005): Turecké otázky v německých volbách. Mezinárodní politika, ročník 29, číslo 10, str. 12–14.

Hesová, Z. (2005): Turecko v Evropě, Turci v Německu. Dějiny a současnost, ročník XXVII, číslo 10, str. 30–33.

Jan Pavel II.: Překročit práh naděje. Nakladatelství Tok, Praha 1995.

Komise Evropských společenství: Návrh rozhodnutí Rady o zásadách, prioritách a podmínkách přístupového partnerství s Tureckem. Brusel 2005.

Komise Evropských společenství: Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu – Doporučení Evropské komise týkající se pokroku Turecka na cestě k přistoupení. Brusel 2004.

Komise Evropských společenství: Sdělení Komise - Strategický dokument o rozšíření 2005, Brusel 2005.

Král, D.: Bulharsko, Rumunsko... a kdo dále?. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, Praha 2007.

Kropáček, L.: Blízký východ na přelomu tisíciletí. Nakladatelství Vyšehrad, Praha 1999.

Kurdish Human Rights Project, Impact Report 2005.

Kurdish Human Rights Project: Newline 3 2006, Issue 35.

Kurdové a Kurdistan – téma Econnectu – Mozilla Firefox [online]. © 2002, poslední revize neuvedena [cit. 2007-03-02]. Dostupné z: <<http://kurdove.ecn.cz/>>.

Mustafa Kemal Atatürk – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 16. 11. 2006 [cit. 2006-18-11]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kemal_Atat%C3%BCrk#Reforms>.

Migration Information Source – Mozilla Firefox [online]. © 2007, poslední revize neuvedena [cit. 2006-03-27]. Dostupné z: <www.migrationinformation.org>.

Ottoman Empire – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 18. 11. 2006 [cit. 2006-11-18]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Ottoman_Empire>.

Pavlík, Z., Rychtaříková, J., Šubrtová, A.: Základy demografie. Academia, Praha 1986.

Population Reference Bureau: 2005 World Population Data Sheet. Washington, DC 2005.

Population Reference Bureau: 2006 World Population Data Sheet. Washington, DC 2006.

Roros, M.: EU k sobě láká Turky už 40 let. Lidové noviny, 4. 10. 2005.

Siegl, E. (2003): Turecká otázka evropské integrace. Mezinárodní politika, ročník 27, číslo 3/2003, str. 14–15.

Siegl, E. (2002): Turecká společnost a její přibližování EU. Mezinárodní politika, ročník 26, číslo 9, str. 16–18.

SIS World Wide Web Service – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize neuvedena [cit. 2006-11-18]. Dostupné z: <www.turkstat.gov.tr>.

Skeldon, R.: Migration and Development: A Global Perspective. Addison Wesley Longman Limited, Harlow 1997.

Souleimanov, E. (2005): Perspektivy vstupu Turecka do Evropské unie: Viděno z českého úhlu pohledu. Mezinárodní politika, ročník 29, číslo1, str. 16–18.

Studničná, Z. (2005): Jak Turecko plní hospodářská kritéria? Mezinárodní politika, ročník 29, číslo 1, str. 30–31.

Světlé a stinné stránky členství Turecka v EU, Lidové noviny, 4. 10. 2005.

State Institute of Statistics Prime Ministry Republic of Turkey: Attitudes of Individuals towards European Union Membership in Turkey. Ankara 2005.

Turecká vládní strana AKP vyžaduje předčasné parlamentní volby / Svet iHNed.cz - - Mozilla Firefox [online]. © 1996–2007, poslední revize neuvedena [cit. 2007-05-03]. Dostupné z: <http://ihned.cz/3-21043770-turecko-000000_d-45>.

Turkey and EU. Office of Jan Zahradil, Praha 2006.

Turkey: Country Studies – Federal Research Division, Library of Congress – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 9. 11. 2005 [cit. 2006-19-11]. Dostupné z: <<http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/trtoc.html#tr0024>>.

Turkey – Wikipedia, the free encyclopedia – Mozilla Firefox [online]. © neuveden, poslední revize 17. 11. 2006 [cit. 2006-11-18]. Dostupné z: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Turkey#History>>.

Turkish Statistical Institute: Statistical Indicators 1923–2004. Ankara 2005. Dostupné z: <www.turkstat.gov.tr>.

Turkish Statistical Institute: Turkey's Statistical Yearbook 2004. Ankara 2005. Dostupné z: <www.turkstat.gov.tr>.

Turkish Statistical Institute: Turkey's Statistical Yearbook 2005. Ankara 2006.
Dostupné z: <www.turkstat.gov.tr>.

World Population Prospects: The 2006 Revision Population Database – Mozilla Firefox
[online]. © 2007, poslední revize neuvědena [cit. 2007-04-23]. Dostupné
z: <<http://esa.un.org/unpp>>.

UNFPA: Country Profiles for Population and Reproductive Health – Mozilla Firefox
[online]. © neuvěden, poslední revize neuvědena [cit. 2007-02-19]. Dostupné
z: <www.unfpa.org/profile>.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha A – podkladová demografická data

- Tab. A.1** Procentuální souhlas členských států EU se vstupem Turecka do EU, podzim 2006
- Tab. A.2** Střední stav počtu obyvatel (v tis.) v letech 1960–2005
- Tab. A.3** Věková struktura obyvatelstva (%) v letech 1980–2005
- Tab. A.4** Věková struktura obyvatelstva skupiny států E5 (ČR, Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) a Turecka v roce 1955
- Tab. A.5** Věková struktura obyvatelstva skupiny států E5 (ČR, Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) a Turecka v roce 1980
- Tab. A.6** Věková struktura obyvatelstva skupiny států E5 (ČR, Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) a Turecka v roce 2005
- Tab. A.7** Věkový medián v letech 1950–2010
- Tab. A.8** Index stáří podle biologických skupin v letech 1950–2010
- Tab. A.9** Index stáří podle ekonomických skupin v letech 1950–2010
- Tab. A.10** Index maskulinity v letech 1950–2010
- Tab. A.11** Průměrná hrubá míra porodnosti (‰) v letech 1950–2010
- Tab. A.12** Hrubá míra porodnosti (‰) v letech 1960–2005
- Tab. A.13** Počet potratů na 100 živě narozených v letech 1982–2001
- Tab. A.14** Úhrnná plodnost v letech 1980–2005
- Tab. A.15** Úhrnná plodnost v letech 1993–2004
- Tab. A.16** Průměrná hrubá míra úmrtnosti (‰) v letech 1950–2010
- Tab. A.17** Hrubá míra úmrtnosti v EU25 (‰) v letech 1960–2005
- Tab. A.18** Průměrný kvocient kojenecké úmrtnosti (‰) v letech 1950–2010
- Tab. A.19** Celkový roční přírůstek (‰) v letech 1960–2005
- Tab. A.20** Hrubá míra sňatečnosti (‰) v letech 1993–2004
- Tab. A.21** Průměrný věk žen při vstupu do prvního manželství v letech 1992–2003
- Tab. A.22** Průměrný věk mužů při vstupu do prvního manželství v letech 1992–2003
- Tab. A.23** Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1993–2004
- Tab. A.24** Hrubá míra rozvodovosti (‰) v letech 1993–2004
- Tab. A.25** Obyvatelstvo Turecka (starší 15 let) podle stavu (%) v letech 1935–2000
- Tab. A.26** Naděje na dožití při narození v letech 1980–2005

- Tab. A.27** Gramotnost (%) v letech 1990–2004
- Tab. A.28** Počet cizinců (v mil.) k 1. 1. posledního dostupného roku a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel
- Tab. A.29** Pět hlavních zemí původu cizinců v Německu v roce 2002, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců
- Tab. A.30** Počet cizinců v Německu (v tis.) v letech 1978, 1982 a 1990
- Tab. A.31** Pět hlavních zemí původu cizinců ve Francii v roce 1999, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců
- Tab. A.32** Počet cizinců ve Francii (v tis.) v letech 1975, 1982 a 1990
- Tab. A.33** Pět hlavních zemí původu cizinců v Itálii v roce 2003, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců
- Tab. A.34** Pět hlavních zemí původu obyvatel Velké Británie (v roce 2001) narozených v zahraničí, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel narozených v zahraničí
- Tab. A.35** Pět hlavních zemí původu obyvatel České republiky (v roce 2001) narozených v zahraničí, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel narozených v zahraničí
- Tab. A.36** Počet cizinců žijících v Turecku podle důvodu pobytu v letech 2000–2005
- Tab. A.37** Průměrné migrační saldo (v ‰) v letech 1995–2010
- Tab. A.38** Průměrné migrační saldo (v tis.) v letech 1995–2010
- Tab. A.39** Migrační saldo (v tis.) v letech 1993–2004
- Tab. A.40** Celkový počet zahraničních cest obyvatel Turecka a podíl (v %) podle účelu cesty v letech 1953–1990
- Tab. A.41** Urbanizace (v %) v letech 1950–2005

Příloha A

Tab. A.1 Procentuální souhlas členských států EU se vstupem Turecka do EU,
podzim 2006

stát	%
Švédsko	46
Slovinsko	43
Portugalsko, Polsko	40
Maďarsko	39
Nizozemsko	36
Španělsko, Litva	35
Belgie	34
Slovensko	33
Lotyšsko	32
VB, ČR, Malta	30
Irsko	29
EU25	28
Dánsko, Estonsko	26
Itálie	25
Řecko, Finsko	24
Francie	22
Kypr	19
Lucembursko	17
Německo	16
Rakousko	5

Pramen: Eurobarometr 66

Tab. A.2 Střední stav počtu obyvatel (v tis.) v letech 1960–2005

rok	stát					
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie	Turecko
1960	9602,0	45684,2	50199,7	72814,9	52377,2	27506,0
1961	9586,7	46162,8	50536,4	73377,6	52819,8	28227,0
1962	9624,7	46997,7	50879,5	74025,8	53254,0	28931,0
1963	9670,7	47816,2	51252,0	74714,4	53633,2	29652,0
1964	9727,8	48310,4	51675,4	75318,3	53989,0	30391,0
1965	9779,4	48757,8	52112,4	75963,7	54333,1	31149,0
1966	9821,1	49163,7	52519,0	76600,3	54648,5	31936,0
1967	9852,9	49548,3	52900,5	76951,4	54943,6	32750
1968	9876,4	49915,4	53235,8	77294,4	55211,7	33586,0
1969	9896,6	50318,0	53538,0	77909,7	55441,8	34443,0
1970	9858,1	50772,2	53821,9	78169,3	55663,3	35321,0
1971	9826,9	51251,1	54073,5	78312,9	55896,2	36215,0
1972	9867,7	51701,0	54381,4	78688,5	56086,1	37133,0
1973	9922,3	52118,3	54751,4	78936,7	56194,5	38073,0
1974	9988,5	52460,4	55110,9	78967,4	56230,0	39037,0
1975	10058,7	52699,2	55441,0	78673,6	56225,8	40026,0
1976	10126,0	52908,7	55718,3	78337,0	56212,0	40916,0
1977	10186,8	53145,3	55955,5	78159,8	56193,5	41769,0
1978	10242,1	53376,4	56155,2	78091,8	56196,5	42641,0
1979	10292,4	53606,3	56317,8	78126,4	56247	43531,0
1980	10304,2	53880,0	56433,9	78288,6	56314,2	44439,0
1981	10300,6	54181,8	56501,7	78407,9	56333,8	45540,0
1982	10314,9	54492,5	56543,6	78333,4	56313,6	46688,0
1983	10323,9	54772,5	56564,1	78128,3	56332,8	47864,0
1984	10330,2	55026,1	56576,7	77858,7	56422,1	49070,0
1985	10337,1	55284,3	56593,1	77684,9	56550,3	50307,0
1986	10342,2	55546,5	56596,2	77720,4	56681,4	51433,0
1987	10347,3	55824,0	56602,0	77839,9	56802,1	52561,0
1988	10355,3	56118,0	56629,3	78144,6	56928,3	53715,0
1989	10361,1	56423,4	56671,8	78751,3	57076,7	54894,0
1990	10333,4	56708,9	56719,3	79433,0	57247,6	56098,0
1991	10308,6	56975,6	56758,7	80013,9	57424,9	57193,0
1992	10319,1	57239,9	56797,7	80624,6	57580,4	58248,0
1993	10329,9	57467,1	56832,8	81156,4	57718,6	59323,0
1994	10333,6	57658,8	56844,7	81438,4	57865,7	60417,0
1995	10327,3	57844,3	56846,1	81678,1	58019,0	61532,0
1996	10315,2	58026,0	56862,8	81914,9	58166,9	62667,0
1997	10304,1	58207,5	56893,8	82034,8	58317,0	63823,0
1998	10294,4	58397,8	56911,0	82047,2	58487,1	65001,0
1999	10283,9	58646,5	56921,6	82100,3	58682,5	66200,0
2000	10272,3	58969,8	56948,6	82211,5	58892,5	67420,0
2001	10236,5	59321,9	56980,7	82349,9	59108,7	68529,0
2002	10204,9	59678,2	57157,4	82488,5	59327,7	69626,0
2003	10207,4	60027,9	57604,7	82534,2	59568,8	70712,0
2004	10216,0	60451,1	58175,3	82516,3	59879,9	71789,0
2005	10235,8	60873,5	58607,0	82469,4	60226,5	72844,0

Data: Eurostat

Tab. A.3 Věková struktura obyvatelstva (%) v letech 1980–2005

stát	věk	rok								
		1980	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
ČR	0–14	23,4	21,4	18,6	16,4	16,1	15,7	15,4	15,1	15,0
	15–64	63,2	66,0	68,2	69,8	70,1	70,4	70,7	70,9	71,0
	65+	13,5	12,6	13,2	13,8	13,9	13,9	13,9	14,0	14,0
Francie	0–14	22,4	20,1	19,7	19,1	19,0	18,9	18,8	18,7	18,6
	15–64	63,7	65,9	65,3	65,1	65,1	65,1	65,1	65,1	65,1
	65+	13,9	14,0	14,8	15,6	15,7	15,8	15,8	15,9	16,3
Itálie	0–14	22,3	16,6	14,7	14,3	14,2	14,2	14,2	14,1	14,0
	15–64	64,6	68,6	68,6	67,4	67,2	66,9	66,7	66,5	67,0
	65+	13,1	14,9	16,7	18,3	18,6	18,9	19,1	19,4	19,0
Německo	0–14	18,5	16,1	16,2	15,6	15,4	15,2	14,9	14,6	14,3
	15–64	65,9	69,0	68,3	67,9	67,7	67,5	67,4	67,1	66,8
	65+	15,6	14,9	15,5	16,4	16,9	17,3	17,7	18,3	17,1
Velká Británie	0–14	21,0	19,0	19,5	19,0	18,8	18,6	18,4	18,2	17,9
	15–64	64,1	65,2	64,7	65,2	65,3	65,5	65,7	65,9	66,1
	65+	14,9	15,8	15,9	15,8	15,9	15,9	16,0	15,3	15,4
Turecko	0–14	39,0	35,0	.	29,8	29,7	29,6	29,4	.	29,0
	15–64	55,9	60,7	.	64,5	64,8	64,9	65,0	.	65,0
	65+	4,7	4,3	.	5,7	5,5	5,5	5,6	.	6,0

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.4 Věková struktura obyvatelstva skupiny států E5 (ČR, Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) a Turecka v roce 1955

věk	E5		Turecko	
	muži	ženy	muži	ženy
0–4	41,0	39,1	86,3	82,3
5–9	41,0	39,3	69,1	66,0
10–14	36,8	35,4	53,8	50,8
15–19	38,7	37,7	49,8	45,7
20–24	36,2	35,5	48,7	44,8
25–29	36,0	36,6	38,6	41,2
30–34	34,9	39,0	30,2	29,5
35–39	24,6	27,9	20,9	21,2
40–44	33,5	37,8	26,9	25,0
45–49	34,4	38,0	21,1	20,9
50–54	32,2	35,1	20,4	19,5
55–59	25,8	31,6	13,2	15,4
60–64	19,9	27,2	9,8	15,6
65–69	16,6	22,9	5,1	6,9
70–74	12,6	17,7	4,7	7,3
75–79	8,4	12,0	2,3	3,9
80–84	4,0	6,2	0,8	1,6
85–89	1,1	2,0	0,2	0,4
90–94	0,3	0,6	0,0	0,1
95–99	0,1	0,1	0,0	0,0
100+	0,0	0,0	0,0	0,0

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Příloha A

Tab. A.5 Věková struktura obyvatelstva skupiny států E5 (ČR, Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) a Turecka v roce 1980

věk	E5		Turecko	
	muži	ženy	muži	ženy
0–4	31,4	29,8	76,8	72,7
5–9	35,2	33,6	69,7	66,3
10–14	40,3	38,5	61,0	57,7
15–19	41,8	40,0	55,0	52,2
20–24	38,2	36,8	45,9	43,7
25–29	36,4	35,4	38,0	36,7
30–34	36,2	35,0	30,4	29,3
35–39	32,1	31,1	23,9	24,8
40–44	33,1	32,4	21,9	23,6
45–49	30,2	30,1	23,1	21,4
50–54	29,2	30,8	18,9	19,2
55–59	26,6	31,9	12,8	12,2
60–64	17,3	21,8	8,1	9,2
65–69	19,6	26,5	8,9	9,8
70–74	16,9	25,1	5,7	7,1
75–79	11,2	19,0	3,5	4,1
80–84	5,3	11,8	2,0	3,2
85–89	1,9	5,2	0,4	0,8
90–94	0,5	1,5	0,1	0,2
95–99	0,1	0,2	0,0	0,0
100+	0,0	0,0	0,0	0,0

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Příloha A

Tab. A.6 Věková struktura obyvatelstva skupiny států E5 (ČR, Francie, Itálie, Německo, Velká Británie) a Turecka v roce 2005

věk	E5		Turecko	
	muži	ženy	muži	ženy
0–4	26,4	25,1	46,4	44,6
5–9	27,1	25,7	49,0	47,2
10–14	28,5	27,1	48,6	46,9
15–19	30,5	29,0	46,7	45,4
20–24	30,7	29,7	47,7	46,6
25–29	31,3	30,5	46,5	44,6
30–34	35,3	34,6	42,8	41,3
35–39	39,7	39,0	37,4	36,0
40–44	39,7	39,3	33,9	32,5
45–49	35,3	35,4	28,1	27,1
50–54	32,8	33,5	22,6	22,2
55–59	30,9	31,6	17,1	17,1
60–64	26,6	28,0	12,0	13,7
65–69	24,7	27,4	9,6	12,0
70–74	19,2	23,5	8,2	9,3
75–79	14,9	21,3	4,8	6,3
80–84	9,1	17,9	1,9	2,4
85–89	3,2	7,6	0,5	0,8
90–94	1,4	4,6	0,1	0,2
95–99	0,3	1,2	0,0	0,0
100+	0,0	0,2	0,0	0,0

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.7 Věkový medián v letech 1950–2010

rok	stát					
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie	Turecko
1950	32,7	34,5	29,0	35,4	34,6	19,4
1955	32,2	32,9	30,0	34,5	35,0	19,8
1960	33,1	33,0	31,3	34,7	35,4	19,5
1965	33,7	32,7	32,1	34,4	34,8	18,8
1970	33,6	32,3	32,8	34,3	34,2	19,0
1975	32,8	31,6	33,4	35,4	33,9	19,0
1980	33,0	32,5	34,0	36,4	34,4	19,5
1985	34,1	33,7	35,2	37,1	35,4	20,5
1990	35,2	34,7	37,4	37,7	35,8	21,8
1995	36,1	36,6	38,5	38,4	36,5	23,2
2000	37,6	37,9	40,2	39,9	37,7	24,8
2005	38,9	38,9	42,0	42,1	38,9	26,7
2010	40,1	40,0	43,8	44,2	40,0	28,5

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Příloha A

Tab. A.8 Index stáří podle biologických skupin v letech 1950–2010

stát	rok												
	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
ČR	98,9	98,3	110,0	129,0	134,0	132,0	123,0	122,0	130,0	155,0	196,0	238,0	270,0
Francie	123,0	118,0	111,0	114,0	109,0	117,0	130,0	139,0	146,0	157,0	175,0	187,0	198,0
Itálie	83,7	91,8	100,0	110,0	108,0	115,0	132,0	157,0	211,0	231,0	258,0	274,0	290,0
Německo	117,0	140,0	149,0	140,0	129,0	140,0	167,0	199,0	210,0	213,0	226,0	260,0	296,0
Velká Británie	121,0	126,0	129,0	131,0	127,0	135,0	151,0	164,0	165,0	163,0	174,0	188,0	203,0
Turecko	29,9	31,1	30,4	30,0	30,4	28,8	31,2	34,3	37,5	41,3	47,6	56,9	68,8

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.9 Index stáří podle ekonomických skupin v letech 1950–2010

stát	rok												
	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
ČR	34	33	37	46	56	59	57	50	59	70	84	96	115
Francie	50	47	44	47	52	56	63	61	69	81	87	89	91
Itálie	31	35	38	41	44	50	59	65	97	111	127	141	149
Německo	42	50	54	55	59	69	84	91	93	95	105	131	152
Velká Británie	48	49	50	52	54	60	71	79	83	81	83	89	96
Turecko	8	8	8	9	10	11	11	11	11	14	17	20	23

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.10 Index maskulinity v letech 1950–2010

stát	rok												
	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
ČR	0,95	0,95	0,94	0,94	0,94	0,94	0,94	0,94	0,94	0,95	0,95	0,95	0,96
Francie	0,93	0,93	0,94	0,95	0,95	0,96	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95
Itálie	0,95	0,96	0,96	0,96	0,96	0,95	0,95	0,95	0,94	0,94	0,94	0,94	0,95
Německo	0,85	0,86	0,87	0,89	0,90	0,90	0,91	0,91	0,93	0,95	0,95	0,96	0,96
Velká Británie	0,94	0,93	0,93	0,94	0,94	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95	0,95	0,96	0,96
Turecko	1,00	1,01	1,03	1,04	1,03	1,04	1,02	1,03	1,02	1,02	1,02	1,02	1,01

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Příloha A

Tab. A.11 Průměrná hrubá míra porodnosti (‰) v letech 1950–2010

období	stát					
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie	Turecko
1950–1955	19,4	19,5	18,3	16,0	15,9	50,8
1955–1960	15,6	18,4	18,0	16,5	16,5	48,2
1960–1965	14,6	18,1	18,7	17,8	18,4	43,9
1965–1970	14,4	17,0	17,9	15,9	17,4	40,2
1970–1975	17,5	16,3	16,1	11,4	14,5	37,9
1975–1980	17,5	14,0	13,0	10,3	12,4	34,1
1980–1985	13,7	14,3	10,7	10,8	13,5	32,2
1985–1990	12,7	13,7	9,9	11,1	13,7	26,9
1990–1995	11,7	12,8	9,7	10,0	13,2	24,8
1995–2000	8,7	12,6	9,2	9,5	12,2	22,5
2000–2005	9,0	12,8	9,4	8,7	11,6	19,5
2005–2010	9,2	12,2	9,2	8,2	12,0	18,4

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.12 Hrubá míra porodnosti (‰) v letech 1960–2005

rok	EU25	rok	EU25	rok	EU25
1960	18,520	1976	14,277	1992	11,794
1961	18,525	1977	13,988	1993	11,413
1962	18,396	1978	13,816	1994	11,089
1963	18,610	1979	13,787	1995	10,804
1964	18,751	1980	13,768	1996	10,798
1965	18,212	1981	13,414	1997	10,750
1966	17,866	1982	13,281	1998	10,593
1967	17,407	1983	12,927	1999	10,556
1968	16,969	1984	12,769	2000	10,638
1969	16,635	1985	12,660	2001	10,428
1970	16,142	1986	12,551	2002	10,348
1971	16,136	1987	12,446	2003	10,397
1972	15,539	1988	12,509	2004	10,496
1973	15,052	1989	12,258	2005	10,470
1974	14,912	1990	12,336		
1975	14,411	1991	12,064		

Data: Eurostat

Tab. A.13 Počet potratů na 100 živě narozených v letech 1982–2001

rok	stát				
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie
1982	52,6	22,7	37,3	21,8	23,8
1983	54,6	24,4	38,4	21,8	23,6
1984	58,1	23,8	38,8	22,0	24,5
1985	61,1	22,6	36,5	21,4	24,1
1986	62,7	21,4	35,5	20,0	24,1
1987	83,7	21,1	34,5	19,7	23,7
1988	85,7	21,1	31,3	18,4	24,6
1989	87,2	21,3	30,6	16,9	25,0
1990	85,2	22,4	29,2	16,0	24,7
1991	82,0	21,5	28,3	15,0	24,0
1992	77,4	21,4	26,8	14,7	23,4
1993	58,4	22,2	26,9	13,9	23,6
1994	51,5	21,5	26,1	13,5	23,7
1995	51,5	20,1	26,1	12,8	23,9
1996	51,4	.	.	16,4	24,8
1997	47,7	.	.	16,1	.
1998	47,5	.	26,8	.	27,9
1999	44,0	.	.	16,9	27,9
2000	38,1
2001	35,9

Data: OSN, *World Population Prospects: The 2006 Revision*

Tab. A.14 Úhrnná plodnost v letech 1980–2005

stát	rok									
	1980	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
ČR	2,1	1,9	1,3	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	
Francie	1,9	1,8	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	
Itálie	1,6	1,3	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	
Německo	1,4	1,5	1,2	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	
Velká Británie	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	
Turecko	3,4	3,1	2,8	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	

Data: OSN, *World Population Prospects: The 2006 Revision*

Tab. A.15 Úhrnná plodnost v letech 1993–2004

	rok											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU15	1,47	1,44	1,42	1,44	1,45	1,45	1,45	1,50	1,49	1,50	1,52	1,52
EU25	1,52	1,48	1,44	1,44	1,44	1,43	1,42	1,48	1,46	1,46	1,48	1,50

Data: Eurostat

Příloha A

Tab. A.16 Průměrná hrubá míra úmrtnosti (‰) v letech 1950–2010

rok	stát					
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie	Turecko
1950–1955	10,9	12,8	9,9	11,1	11,7	23,5
1955–1960	10,1	11,8	9,6	11,6	11,6	19,8
1960–1965	10,4	11,2	9,7	11,8	11,8	16,4
1965–1970	11,5	11,0	9,8	12,3	11,7	13,5
1970–1975	12,5	10,7	9,8	12,3	11,8	11,6
1975–1980	12,5	10,3	9,8	12,2	11,9	10,2
1980–1985	12,8	10,1	9,7	12,1	11,8	9,3
1985–1990	12,4	9,5	9,5	11,6	11,4	8,6
1990–1995	11,7	9,2	9,7	11,2	11,3	7,2
1995–2000	10,7	9,5	9,9	10,7	10,8	6,2
2000–2005	10,8	9,2	9,9	10,3	10,2	5,8
2005–2010	10,9	8,9	10,5	10,7	9,9	5,9

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.17 Hrubá míra úmrtnosti v EU25 (‰) v letech 1960–2005

rok	EU25	rok	EU25	rok	EU25
1960	10,361	1976	10,728	1992	10,206
1961	10,178	1977	10,440	1993	10,364
1962	10,589	1978	10,593	1994	10,143
1963	10,604	1979	10,489	1995	10,233
1964	10,148	1980	10,615	1996	10,166
1965	10,410	1981	10,511	1997	10,038
1966	10,304	1982	10,407	1998	10,048
1967	10,321	1983	10,620	1999	10,065
1968	10,676	1984	10,404	2000	9,852
1969	10,875	1985	10,639	2001	9,745
1970	10,618	1986	10,518	2002	9,794
1971	10,669	1987	10,293	2003	9,944
1972	10,549	1988	10,286	2004	9,469
1973	10,660	1989	10,326	2005	9,646
1974	10,547	1990	10,385		
1975	10,741	1991	10,393		

Data: Eurostat

Příloha A

Tab. A.18 Průměrný kvocient kojenecké úmrtnosti (‰) v letech 1950–2010

období	stát					
	ČR	<i>Francie</i>	<i>Itálie</i>	<i>Německo</i>	<i>Velká Británie</i>	<i>Turecko</i>
1950–1955	43,9	45,0	59,7	50,6	28,5	233,0
1955–1960	23,9	32,8	47,9	38,4	23,8	203,0
1960–1965	20,8	24,9	39,6	29,1	21,6	176,0
1965–1970	22,0	20,5	32,9	22,9	19,0	153,0
1970–1975	20,5	15,9	26,1	21,1	17,4	138,0
1975–1980	17,7	11,3	17,8	14,9	13,7	115,0
1980–1985	14,6	9,2	12,6	10,8	10,5	93,0
1985–1990	11,5	7,8	9,8	8,1	8,9	70,2
1990–1995	8,5	6,5	7,4	6,1	7,9	53,6
1995–2000	5,2	4,7	5,7	5,0	5,8	40,4
2000–2005	3,9	4,4	5,2	4,5	5,3	31,4
2005–2010	3,8	4,2	5,0	4,3	5,0	27,5

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.19 Celkový roční přírůstek (%) v letech 1960–2005

rok	stát							
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie	Turecko	EU15	EU25
1960	-7,5	9,6	6,9	7,5	8,1	27,2	7,7	8,0
1961	4,3	11,2	6,4	7,9	8,7	25,2	8,4	8,6
1962	3,6	24,5	7,1	9,7	7,7	24,6	10,5	10,2
1963	5,9	10,2	7,5	8,9	6,5	24,6	8,1	8,6
1964	5,9	10,4	9,0	7,2	6,7	24,6	8,2	8,4
1965	4,7	8,0	7,9	9,8	6,0	24,8	8,0	7,8
1966	3,8	8,5	7,7	6,9	5,6	25,1	7,2	7,1
1967	2,7	7,1	6,8	2,3	5,2	25,2	6,1	6,5
1968	2,1	7,7	5,8	6,6	4,5	25,2	6,3	6,3
1969	2,0	8,4	5,5	9,2	3,8	25,2	6,4	6,3
1970	-9,8	9,6	5,1	-2,6	4,2	25,1	4,2	3,5
1971	3,5	9,2	4,3	6,2	4,2	25,0	6,5	6,5
1972	4,8	8,3	7,1	3,4	2,6	25,0	5,6	5,9
1973	6,2	7,8	6,5	2,9	1,2	25,0	4,8	5,3
1974	7,1	5,3	6,6	-2,2	0,0	25,0	4,0	4,4
1975	6,9	3,8	5,3	-5,3	-0,2	23,5	3,6	4,4
1976	6,4	4,2	4,6	-3,3	-0,3	21,3	3,1	4,0
1977	5,6	4,8	3,9	-1,3	-0,3	20,6	3,3	4,1
1978	5,3	3,9	3,3	-0,5	0,4	20,7	3,4	3,8
1979	4,5	4,7	2,5	1,4	1,3	20,7	3,4	4,1
1980	-2,2	5,5	1,6	2,8	1,0	22,6	4,2	4,4
1981	1,5	5,7	0,8	0,3	-0,3	24,7	2,4	3,0
1982	1,2	5,8	0,7	-2,2	-0,4	24,9	1,6	2,3
1983	0,5	4,5	0,0	-3,1	1,1	24,9	1,2	2,0
1984	0,7	4,8	0,4	-3,8	2,1	24,9	1,3	2,1
1985	0,6	4,6	0,2	-0,6	2,4	23,5	1,8	2,2
1986	0,4	4,9	-0,1	1,5	2,2	21,9	2,3	2,6
1987	0,6	5,1	0,3	1,5	2,0	21,7	2,2	2,5
1988	0,9	5,4	0,7	6,3	2,4	21,7	3,6	3,4
1989	0,2	5,4	0,8	9,2	2,8	21,7	4,4	4,0
1990	-5,6	4,7	0,9	8,1	3,2	20,5	4,3	3,9
1991	0,8	4,7	0,5	6,5	3,0	18,8	4,4	3,9
1992	1,3	4,5	0,9	8,7	2,4	18,3	4,7	4,0
1993	0,8	3,4	0,4	4,5	2,4	18,3	3,3	2,8
1994	-0,1	3,3	0,0	2,5	2,7	18,3	2,7	2,3
1995	-1,2	3,2	0,0	3,4	2,6	18,3	2,7	2,1
1996	-1,2	3,1	0,6	2,4	2,5	18,3	2,5	2,0
1997	-1,0	3,1	0,5	0,6	2,7	18,3	2,2	1,7
1998	-0,9	3,4	0,1	-0,2	3,2	18,3	2,3	1,7
1999	-1,1	5,1	0,3	1,5	3,5	18,3	3,3	2,6
2000	-1,1	5,9	0,7	1,2	3,6	17,3	4,0	2,3
2001	-5,9	6,0	0,5	2,2	3,7	16,1	4,6	3,6
2002	-0,3	6,0	5,7	1,2	3,7	15,7	5,6	4,5
2003	0,8	5,7	9,8	-0,1	4,4	15,3	5,9	4,8
2004	0,9	8,3	9,9	-0,4	6,0	14,8	6,6	5,4
2005	3,0	5,6	4,9	-0,8	5,5	14,5	5,3	4,4

Data: Eurostat

Příloha A

Tab. A.20 Hrubá míra sňatečnosti (‰) v letech 1993–2004

stát	rok											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ČR	6,39	5,66	5,32	5,22	5,61	5,35	5,20	5,39	5,13	5,17	4,80	5,00
Francie	4,44	4,40	4,40	4,83	4,88	4,65	4,88	5,06	4,87	4,69	4,60	4,30
Itálie	5,32	5,13	5,10	4,90	4,88	4,92	4,92	4,99	4,58	4,65	4,50	4,30
Německo	5,45	5,41	5,27	5,22	5,15	5,09	5,25	5,09	4,73	4,75	4,60	4,80
Velká Británie	5,87	5,67	5,50	5,33	5,25	5,15	5,06	5,12	.	.	5,10	.
Turecko	7,73	7,63	7,50	7,74	8,10	7,44	7,17	6,84	6,63	6,46	6,80	.
EU15	5,33	5,21	5,15	5,08	5,08	.	5,13	5,13	.	4,83	4,80	4,70
EU25	5,38	5,25	5,18	5,09	5,10	.	5,16	5,15	.	4,85	4,80	4,80

Data: Eurostat, Turkstat

Tab. A.21 Průměrný věk žen při vstupu do prvního manželství v letech 1992–2003

stát	rok											
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ČR	21,6	21,7	22,0	22,4	22,9	23,3	.	24,1	24,5	24,8	25,2	25,6
Francie	26,1	26,4	26,7	26,9	27,4	27,6	27,7	27,8	28,0	28,1	28,2	.
Německo	25,8	26,1	26,3	26,4	26,6	26,7	26,9	27,2	27,0	27,2	.	28,1
Itálie	26,0	26,1	26,4	26,7	26,8	27,1	.	27,0	27,4	.	.	.
Velká Británie	25,6	25,8	26,1	25,9	26,7	26,9	27,0	27,3	27,2	.	.	.
Turecko	22,2	22,2	22,3	22,5	22,6	22,9	22,9	23,0	23,2	23,2	23,7	23,7
EU25	27,0	27,4	27,4	27,7
EU15	25,8	26,0	26,3	26,5	27,6	28,0	27,9	28,2

Data: Eurostat, Turkstat

Tab. A.22 Průměrný věk mužů při vstupu do prvního manželství v letech 1992–2003

stát	rok											
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ČR	24,2	24,4	24,7	25,0	25,4	.	.	26,8	27,2	27,6	28,1	28,4
Francie	28,1	28,4	28,7	28,9	29,4	29,6	29,7	29,9	30,1	30,2	30,4	.
Itálie	28,9	29,1	29,4	29,6	29,8	30,0	.	30,0	30,4	.	.	.
Německo	28,5	28,8	28,9	29,1	29,2	29,3	29,5	29,8	29,5	29,8	.	30,6
Velká Británie	27,7	27,9	28,2	28,5	28,8	29,0	29,2	29,5	29,3	.	.	.
Turecko	26,3	26,3	26,4	26,4	26,6	26,7	26,8	26,8	26,9	26,9	27,3	27,3
EU15	28,2	28,5	28,7	28,9	29,9	29,9	30,2	30,5
EU25	29,3	29,4	29,7	30,0

Data: Eurostat, Turkstat

Příloha A

Tab. A.23 Podíl dětí narozených mimo manželství v letech 1993–2004

stát	rok											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ČR	12,66	14,55	15,55	16,90	17,79	19,01	20,59	21,77	23,45	25,28	28,50	30,60
Francie	34,90	36,10	37,58	38,88	40,02	40,72	41,74	42,61	43,71	44,26	45,20	.
Itálie	7,36	7,82	8,11	8,29	6,98	9,04	9,24	9,66	.	10,80	13,60	14,90
Německo	14,81	15,39	16,06	17,12	17,96	20,01	22,14	23,41	25,03	26,10	27,00	28,00
Velká Británie	31,75	31,99	33,57	35,51	36,74	37,62	38,79	39,48	40,05	40,63	41,50	42,30
EU15	21,79	22,50	23,50	24,48	25,09	26,62	27,71	28,60	29,95	30,60	31,80	32,80
EU25	.	.	.	22,88	23,62	25,05	26,15	27,07	28,42	29,20	30,60	31,60

Data: Eurostat

Tab. A.24 Hrubá míra rozvodovosti (‰) v letech 1993–2004

stát	rok											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
ČR	2,90	3,00	3,00	3,20	3,20	3,10	2,30	2,90	3,10	3,10	3,20	3,20
Francie	1,90	2,00	2,10	2,00	2,00	2,00	2,00	.	1,90	2,10	2,10	.
Itálie	0,40	0,50	0,50	0,60	0,60	0,60	0,60	0,70	0,70	0,70	0,80	.
Německo	1,90	2,00	2,10	2,10	2,30	2,30	2,30	2,40	2,40	2,50	2,60	.
Velká Británie	3,10	3,00	2,90	2,90	2,70	2,70	2,70	2,60	2,60	2,70	2,80	.
Turecko	0,47	0,46	0,47	0,47	0,51	0,49	0,48	0,52	0,74	0,74	0,71	.
EU25	1,90	2,00	2,10	2,10

Data: Eurostat, Turkstat

Tab. A.25 Obyvatelstvo Turecka (starší 15 let) podle stavu (%) v letech 1935–2000

rok	stav			
	svobodní	ženatí/vdané	ovdovělí	rozvedení
1935	18,4	68,7	12,3	0,5
1945	23,2	66,0	10,3	0,5
1950	22,4	67,9	8,9	0,8
1955	20,2	71,1	7,9	0,8
1960	18,3	73,5	7,3	0,8
1965	20,6	71,6	7,0	0,8
1970	22,8	70,3	6,2	0,7
1975	26,3	67,5	5,4	0,7
1980	25,8	68,1	5,5	0,7
1985	27,0	67,2	5,2	0,7
1990	27,4	67,1	4,8	0,8
2000	28,4	65,6	4,8	1,2

Data: Turkstat

Tab. A.26 Naděje na dožití při narození v letech 1980–2005

stát/pohlaví	rok									
	1980	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
ČR	ženy	73,9	75,4	76,6	78,4	78,5	78,7	78,7	79,0	79,1
	muži	66,8	67,6	69,7	71,6	72,1	72,1	72,1	72,6	72,9
Francie	ženy	78,4	80,9	81,8	82,8	82,9	83,0	82,9	83,8	83,8
	muži	70,2	72,8	73,9	75,2	75,5	75,8	75,9	76,7	76,7
Německo	ženy	76,1	78,4	79,7	81,0	81,3	81,2	81,4	81,4	81,8
	muži	69,6	72,0	73,3	75,0	75,5	75,4	75,7	75,7	76,2
Itálie	ženy	77,4	80,1	81,3	82,5	82,8	82,9	82,5	83,7	83,2
	muži	70,6	73,6	74,9	76,6	76,7	76,8	76,8	77,7	77,6
Turecko	ženy	60,4	68,3	70,2	72,8	73,0	73,2	73,4	73,6	.
	muži	55,8	63,8	65,6	68,1	68,2	68,4	68,6	68,8	.
Velká Británie	ženy	76,2	78,5	79,2	80,2	80,4	80,5	80,7	81,1	81,1
	muži	70,2	72,9	74,0	75,4	75,7	75,9	76,2	76,7	76,9

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.27 Gramotnost (%) v letech 1990–2004

rok	stát					
	ČR	Francie	Německo	Itálie	Velká Británie	Turecko
1990	.	99,0	.	98,0	99,0	77,9
1991	98,6
1992	99,0	99,0	99,0	97,4	99,0	80,5
1993	99,0	99,0	99,0	97,4	99,0	81,1
1994	99,0	99,0	99,0	98,1	99,0	81,6
1995	99,0	99,0	99,0	98,2	99,0	81,8
1996
1997	99,0	99,0	99,0	98,3	99,0	83,2
1998	99,0	99,0	99,0	98,3	99,0	84,0
1999	.	.	.	98,4	.	84,6
2000	.	.	.	98,4	.	85,0
2001	.	.	.	98,5	.	85,5
2002
2003	.	.	.	98,5	.	88,3
2004	.	.	.	98,4	.	87,4

Data: World Health Organization

Tab. A.28 Počet cizinců (v mil.) k 1. 1. posledního dostupného roku a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel

stát (rok)	mil.	%
ČR (2004)	0,195	1,9
Itálie (2002)	1,334	2,3
Francie (2001)	3,608	6,3
Německo (2003)	7,335	8,9
Velká Británie (2004)	2,794	4,8

Data: Eurostat

Tab. A.29 Pět hlavních zemí původu cizinců v Německu v roce 2002, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců

země původu	počet	%
Turecko	1 912 169	26,1
Itálie	609 784	8,3
Jugoslávie	591 492	8,1
Řecko	359 361	4,9
Polsko	317 603	4,3
další země	3 545 183	48,3
celkem	7 335 592	100,0

Data: Migration Policy Institute

Tab. A.30 Počet cizinců v Německu (v tis.) v letech 1978, 1982 a 1990

země původu	rok		
	1978	1982	1990
Turecko	1 165,0	1 580,7	1 675,0
Portugalsko	110,0	106,0	84,6
Itálie	572,0	601,6	548,3
Španělsko	189,0	173,5	134,7
Maroko	29,0	42,6	67,5
Tunisko	19,0	25,2	25,9
Polsko	.	91,4	241,3
ostatní	.	2045,9	2464,5
celkem	3 981,0	4 666,9	5 241,8

Pramen: Migration and Development: A Global Perspective

Tab. A.31 Pět hlavních zemí původu cizinců ve Francii v roce 1999, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců

země původu	počet	%
Portugalsko	533 663	17,0
Maroko	504 096	15,4
Alžírsko	477 482	14,6
Turecko	208 049	6,4
Itálie	201 670	6,2
další země	1 318 226	40,4
celkem	3 263 186	100,0

Data: Migration Policy Institute

Tab. A.32 Počet cizinců ve Francii (v tis.)
v letech 1975, 1982 a 1990

země původu	rok		
	1975	1982	1990
Portugalsko	758,9	767,3	649,7
Alžírsko	710,7	805,1	614,2
Itálie	462,9	340,3	252,8
Španělsko	497,5	327,2	216,0
Maroko	260,0	441,3	572,7
Tunisko	139,7	190,8	206,3
Polsko	93,7	64,8	47,1
Turecko	50,9	122,3	197,7
ostatní	468,1	655,1	840,1
celkem	3 442,4	3 714,2	3 596,6

Pramen: Migration and Development: A Global Perspective

Tab. A.33 Pět hlavních zemí původu cizinců v Itálii v roce 2003, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu cizinců

země původu	počet	%
Albánie	171 567	11,4
Maroko	170 746	11,4
Rumunsko	94 818	6,3
Filipíny	65 575	4,4
Čína	64 010	4,3
ostatní	936 570	62,3
celkem	1 503 286	100,0

Data: Migration Policy Institute

Příloha A

Tab. A.34 Pět hlavních zemí původu obyvatel Velké Británie (v roce 2001) narozených v zahraničí, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel narozených v zahraničí

země původu	počet	%
Irsko	533 205	10,9
Indie	467 634	9,6
Pákistán	321 167	6,6
Německo	266 136	5,4
USA	158 424	3,2
další země	3 150 005	64,3
celkem	4 896 581	100,0

Data: Migration Policy Institute

Tab. A.35 Pět hlavních zemí původu obyvatel České republiky (v roce 2001) narozených v zahraničí, jejich počet a podíl (v %) na celkovém počtu obyvatel narozených v zahraničí

země původu	počet	%
Slovensko	285 372	63,6
Ukrajina	33 303	7,4
Polsko	24 707	5,5
Vietnam	14 639	3,3
Rusko	13 334	3,0
další země	77 122	17,2
celkem	448 477	100

Data: Migration Policy Institute

Tab. A.36 Počet cizinců žijících v Turecku podle důvodu pobytu v letech 2000–2005

rok	důvod pobytu			
	<i>celkem</i>	<i>rezidenti</i>	<i>vzdělání</i>	<i>práce</i>
2000	168 047	119 275	24 574	24 198
2001	161 254	114 894	23 946	22 414
2002	157 670	113 566	21 548	22 556
2003	152 203	108 743	21 810	21 650
2004	157 562	114 315	22 107	21 140
2005	178 964	131 594	25 242	22 128

Pramen: Turkey's Statistical Yearbook 2004, Turkey's Statistical Yearbook 2006

Tab. A.37 Průměrné migrační saldo (v ‰) v letech 1995–2010

stát	období		
	1995–2000	2000–2005	2005–2010
ČR	0,2	1,3	1,4
Francie	0,3	2,4	1,6
Itálie	2,1	3,9	2,6
Německo	2,8	2,4	1,8
Velká Británie	1,7	3,2	2,1
Turecko	0,3	-0,1	0,1

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.38 Průměrné migrační saldo (v tis.) v letech 1995–2010

stát	období		
	1995–2000	2000–2005	2005–2010
ČR	2	13	14
Francie	20	144	100
Itálie	120	225	155
Německo	227	200	150
Velká Británie	99	190	130
Turecko	20	-6	6

Data: OSN, World Population Prospects: The 2006 Revision

Tab. A.39 Migrační saldo (v tis.) v letech 1993–2004

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU15	851,2	636,6	723,6	637,2	464,4	558,5	934,9	1095,0	1360,0	1796,0	1942,0	1808,0
EU25	780,4	590,3	690,5	611,0	450,0	538,2	937,4	677,0	1315,0	1801,0	1950,0	1847,0

Data: Eurostat

Tab. A.40 Celkový počet zahraničních cest obyvatel Turecka
a podíl (v %) podle účelu cesty v letech 1953–1990

rok	účel cesty						
	celkem	turistika	vzdělání	práce	obchod	vládní služby	jiný
1953	80 134	63,7	9,7	0,7	9,6	8,8	7,8
1954	50 431	69,4	6,9	0,0	10,2	5,3	8,2
1955	34 043	60,0	11,9	0,5	12,2	9,0	6,3
1956	41 976	71,2	9,0	0,8	7,9	7,5	3,6
1957	44 368	68,6	8,6	0,5	7,7	10,7	3,8
1958	42 947	46,0	11,8	1,6	10,1	10,0	20,5
1959	49 357	61,3	11,0	1,9	9,4	10,9	5,4
1960	28 211	50,8	11,7	3,5	10,3	17,9	5,8
1961	34 794	42,6	7,3	6,9	4,8	11,0	27,4
1962	47 535	54,7	6,4	6,6	6,0	9,3	17,0
1963	41 833	52,3	7,2	17,1	6,5	12,9	4,0
1964	113 083	28,4	4,3	55,5	3,7	6,1	2,0
1965	186 520	29,3	3,1	60,2	2,9	3,5	1,2
1966	155 293	44,7	1,7	37,0	3,5	3,7	9,4
1967	130 140	45,8	1,9	39,2	4,4	4,9	3,9
1968	186 449	45,9	1,8	38,9	3,3	3,2	6,9
1969	270 417	37,5	1,7	52,0	2,5	2,3	3,9
1970	515 992	26,6	1,7	67,2	1,8	1,5	1,2
1971	559 786	15,0	1,9	76,0	1,8	1,2	4,1
1972	802 635	13,3	1,4	82,8	1,0	0,7	0,7
1973	934 741	15,2	1,0	82,3	0,8	0,5	0,2
1974	1 011 444	19,4	1,4	77,4	1,2	0,5	0,2
1975	1 116 216	30,9	1,4	65,8	1,2	0,5	0,3
1976	1 158 339	41,2	1,6	54,2	1,4	0,5	1,0
1977	1 359 706	24,0	1,3	72,5	1,1	0,5	0,5
1978	1 115 565	26,1	1,3	70,5	1,1	0,5	0,4
1979	1 306 430	28,3	1,4	68,1	1,2	0,5	0,5
1980	1 324 159	17,2	4,0	51,3	4,0	1,1	22,4
1981	1 793 901	24,5	3,0	41,5	2,7	1,2	27,2
1982	1 861 292	29,5	3,0	36,7	3,8	1,5	25,6
1983	2 049 068	25,8	2,7	39,2	3,1	1,9	27,3
1984	2 073 905	26,0	2,4	39,1	8,3	1,5	22,7
1985	1 848 702	29,5	2,7	44,1	6,4	1,6	15,6
1986	1 734 841	34,0	2,0	40,8	8,3	2,0	12,9
1987	2 084 625	38,2	2,0	43,7	6,2	1,5	8,4
1988	2 278 681	35,6	3,0	45,0	6,0	1,6	8,7
1989	2 590 844	32,7	3,7	44,5	6,0	1,7	11,5
1990	2 937 546	31,9	3,9	45,0	6,9	1,7	10,6

Pramen: Statistical Indicators 1923–2004

Tab. A.41 Urbanizace (v %) v letech 1950–2005

rok	stát					
	ČR	Francie	Itálie	Německo	Velká Británie	Turecko
1950	40,9	54,3	54,3	71,9	79,0	21,3
1955	43,3	58,2	56,9	74,1	78,7	25,7
1960	45,8	62,0	59,4	76,1	78,4	29,7
1965	48,9	67,1	61,8	77,9	77,8	34,1
1970	52,0	71,1	64,3	79,6	77,1	38,4
1975	63,7	72,9	65,6	81,2	82,7	41,6
1980	74,6	73,3	66,6	82,6	87,9	43,8
1985	75,2	73,7	66,8	84,0	88,6	52,4
1990	75,2	74,1	66,7	85,3	88,7	59,2
1995	74,7	74,9	66,9	86,5	88,7	62,1
2000	74,1	75,7	67,2	87,5	88,9	64,7
2005	74,5	76,7	67,5	88,5	89,2	67,3

Data: OSN, *World Population Prospects: The 2006 Revision*